

Πανεπιστήμιο Κύπρου
University of Cyprus

**«Αποδεικτικές Απαγορεύσεις σε Κυπριακή Ελληνική και Ευρωπαϊκή Έννομη Τάξη,
Απονομή Ουσιαστικής Δικαιοσύνης και Ανθρώπινα Δικαιώματα»**

Διπλωματική Εργασία Μάιος 2023

Ταλιαδώρας Ηρόδοτος (Α.Τ.: 1081493), taliadoros.erodotos@ucy.ac.cy

Λέξεις: 17998

Κυριότερες Συντομογραφίες

- **ΑΔ** Ανώτατο Δικαστήριο
- **ΑΠ** Άρειος Πάγος
- **ΕΔΔΑ** Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- **ΕΕ** Ευρωπαϊκή Ένωση
- **ΕΣΔΑ** Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- **Κ.Π.Δ.** Κώδικας Ποινικής Δικονομίας(Ελλάδος)

Περιεχόμενα

Κυριότερες Συντομογραφίες	1
Περιεχόμενα.....	2
Περίληψη	4
Abstract.....	5
1. Ιστορική Αναδρομή και Δίκαιο της Απόδειξης.....	9
2. Έννοια Αποδεικτικών Στοιχείων και Αποδεικτικών Απαγορεύσεων - Ο Θεσμός “Καρπού Δηλητηριώδους Δέντρου”.....	15
2.1. Σκοπός και Λόγος Ύπαρξης Αποδεικτικών Απαγορεύσεων	20
3. Διακρίσεις Αποδεικτικών Απαγορεύσεων	23
3.1 Αποδεικτικές Απαγορεύσεις Απόκτησης και Αξιοποίησης.....	24
3.2 Συνταγματικώς και Νομοθετικώς Προβλεπόμενες Αποδεικτικές Απαγορεύσεις	26
3.3 Εξαρτημένες και Ανεξάρτητες Αποδεικτικές Απαγορεύσεις	27
3.4 Αποδεικτικές Απαγορεύσεις Απόλυτες και Σχετικές.....	28
3.5 Νομοθετικά Ρυθμισμένες και Αρρυθμιστες Αποδεικτικές Απαγορεύσεις	29
4. Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	30
4.1 Προστασία Ανθρώπινης Αξίας.....	34
4.2 Απαραβίαστο Οικογενειακού Ασύλου.....	35
4.3 Απαγόρευση Βασανιστηρίων	37
4.4 Δικαίωμα Σιωπής και Μη Αυτοενοχοποίησης Κατηγορούμενου και Υπόπτου	39

5. Θεσμός του Agent Provocateur και Αστυνομική Παγίδευση	40
6. Τηλεπικοινωνιακά Δεδομένα και Άρση Απορρήτου	44
7. Συλλογή Γενετικού Υλικού	46
8. Κυπριακή Έννομη Τάξη και Νομολογιακή Προσέγγιση	50
9. Ελληνική Έννομη Τάξη και Νομολογιακή Προσέγγιση	56
10. Ευρωπαϊκή Έννομη Τάξη και ΕΛΔΑ, Νομολογιακή Προσέγγιση	64
Συμπεράσματα	71
Βιβλιογραφία	74
Αρθρογραφία	76
Νομολογία	79

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία κύριο ζήτημα αποτελεί η μελέτη του θεσμού των αποδεικτικών απαγορεύσεων ή της παρανόμως ληφθείσας μαρτυρίας όπως έχει καθιερωθεί να ονομάζεται στην Κυπριακή Θεωρία. Αρχικά γίνεται μια γενικότερη και ιστορική ανάλυση του Δικαίου της Απόδειξης, του σημαντικότερου σκοπού που έχει αυτό να επιτελέσει κυρίως εντός της ποινικής δίκης, τα εμπόδια προς ανεύρεση της πραγματικής αλήθειας και απόδοσης πραγματικής δικαιοσύνης. Μέσα από τη διπλωματική εργασία γίνεται αντιληπτό ότι ο σκοπός που έχει να επιτελέσει ο θεσμός αυτός δεν αποτελεί άλλο από την εξασφάλιση των δικαιωμάτων τα οποία οι διεθνείς Συμβάσεις, και κυρίως η ΕΣΔΑ, θεωρούν ότι πρέπει να παραμένουν αναλλοίωτα διαφορετικά καταστρατηγείται η Αρχή της Δίκαιης Δίκης. Της ανάλυσης του σκοπού που έχουν να επιτελέσουν οι αποδεικτικές απαγορεύσεις ακολουθεί μια εκτενής ανάλυση των διακρίσεων των αποδεικτικών απαγορεύσεων, διακρίσεις οι οποίες συνδράμουν στην πλήρη κατανόηση του θεσμού όπως ανέφερε και η θεωρία με σημαντικότερη αυτή των παράνομων αποδεικτικών στοιχείων απόκτησης και αξιοποίησης. Ακολουθεί μια εκτενής αναφορά των ατομικών δικαιωμάτων τα οποία προβλέπονται κυρίως εντός Συνταγματικών διατάξεων αλλά και στο κείμενο της ΕΣΔΑ, και τα οποία αποτελούν ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο για την διπλωματική εργασία αυτή αφού σχετίζονται άμεσα με το θεσμό των αποδεικτικών απαγορεύσεων. Αυτό διαφαίνεται μέσα από τη μεγάλη ποσότητα αποφάσεων τις οποίες έχουν εκδώσει τα δικαστήρια τόσο σε Εθνικό όσο και Διεθνές επίπεδο. Θα αναλυθούν τα σημαντικότερα δικαιώματα, με βάση την συχνότητα εμφάνισης τους σε δικαστικές αποφάσεις, όπως το δικαίωμα της προστασίας της ανθρώπινης αξίας. Στη συνέχεια γίνεται μια ανάλυση των σημαντικότερων κατά τη θεωρία διαδικασιών συλλογής αποδεικτικών στοιχείων όπως αυτή των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων, και η χρονική τους εξέλιξη. Η διπλωματική εργασία αυτή ολοκληρώνεται με την προσέγγιση και στάση της

νομοθεσίας και νομολογίας ως προς την ανάλυση του θεσμού των αποδεικτικών απαγορεύσεων σε Κυπριακή, Ελληνική, Ευρωπαϊκή και Διεθνή Έννομη Τάξη.

Abstract

In this thesis the main issue is the study of the institution of evidentiary prohibition or unlawfully obtained testimony as it has come to be called in Cypriot theory. Firstly, a general and historical analysis is made of the Law of Evidence and the extremely important purpose it has to perform, mainly within the criminal trial, and the obstacles to finding the real truth and rendering real justice. Through the thesis, it is understood that the purpose which this institution has to perform is none other than to ensure the rights that the international Conventions, and especially the ECHR, consider that must remain unchanged, otherwise the Principle of Fair Trial is violated. The analysis of the purpose which evidentiary prohibitions are intended to accomplish is followed by an extensive analysis of the distinctions of evidentiary prohibitions, distinctions that contribute to a full understanding of the institution as mentioned in the theory, the most important being that of unlawful evidence acquisition and exploitation. This is followed by an extensive discussion of individual rights which are mainly provided for within Constitutional provisions and also in the text of the ECHR, and which constitute a very important chapter for this thesis since they are directly related to the institution of evidentiary prohibitions. This can be seen through the large amount of decisions which have been issued by the courts both nationally and internationally. The most important rights will be analysed, based on their frequency of occurrence in court decisions, such as the right to the protection of human dignity. Then an analysis of the most important evidence gathering procedures, according to the theory, will be presented, such as that of telecommunication data, and their evolution over time. This thesis concludes with the legislative and jurisprudential approach and stance in terms of the analysis of the institution of evidentiary prohibitions in Cypriot, Greek, European and International Legal Order.

Εισαγωγή

Αποστολή του Δικαίου και συγκεκριμένα του Ποινικού Δικαίου αποτελεί η επικράτηση δικαιοσύνης και γενικότερα της κοινωνικής ειρήνης ώστε να μπορούν οι πολίτες να συμβιώνουν ειρηνικά εντός μιας νομοθετικά οργανωμένης κοινωνίας. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο έχουν θεσπιστεί και οι Νόμοι ώστε να προστατεύουν τα δικαιώματα και να επιβάλλουν υποχρεώσεις στους πολίτες αλλά και στις Κρατικές Εξουσίες οι οποίες το αποτελούν και έχουν την υποχρέωση να δρουν σεβόμενοι πάντοτε την Αρχή του Κράτους Δικαίου αλλά και της αξίας του ανθρώπου με δικαίωμα περιορισμού των ελευθεριών όπου μόνο αυτή επιβάλλεται προς εξυπηρέτηση του γενικού καλού.

Ανεπιφύλακτα ένα Κράτος πρέπει να παρέχει στους πολίτες του τα απαραίτητα μέσα για διεκδίκηση και εξασφάλιση των βασικών αρχών προστασίας τους, από αυθαιρεσίες, ανισότητες και από κάθε κρατικό αυταρχισμό. Ένα τέτοιο μέσο αποτελεί και η ευρεία έννοια της Αρχής του Κράτους Δικαίου η οποία διασφαλίζει τη νομιμότητα, την ασφάλεια δικαίου, την απαγόρευση της κρατικής αυθαιρεσίας, την αποτελεσματική δικαστική προστασία¹, τη διάκριση των εξουσιών, την απαγόρευση των διακρίσεων και την ισότητα όλων ενώπιον του νόμου προς το συμφέρον και επικράτηση της νομιμότητας και της δικαιοσύνης².

Η επικράτηση πραγματικής δικαιοσύνης σε μια ποινική δίκη πολλές φορές είναι στο χέρι του ίδιου του δικαστή στο ποια από τις διαφορετικές προβαλλόμενες θέσεις θα λάβει ως αληθινή ώστε να επικρατήσει η ομαλότητα στη συμβίωση των κοινωνιών με την τιμωρία και καταδίκη των ενόχων και την αθώωση των αθώων, στοιχεία απαραίτητα για την προστασία της αξίας του ανθρώπου³ και του αγαθού της ελευθερίας.

¹ Case C-64/16 Associação Sindical dos Juizes Portugueses (ASJP) EU:C:2018:117

² Niels Kirst, 'Rule of Law Conditionality: The Long-awaited Step Towards a Solution of the Rule of Law Crisis in the European Union?' (2021) European Papers 101.

³ Τριανταφύλλου Γ., «Αποδεικτικές απαγορεύσεις και αρχή της αναλογικότητας», ΠονΧρον ΝΖ/2007, σελ. 295-296.

Ο δικαστής θα πρέπει πάντοτε με βάση τα προβαλλόμενα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία τίθενται ενώπιον του και αφού τα εντάξει σε μια λογική σειρά, στη συνέχεια θα καταλήξει σε μια δίκαιη απόφαση επί της εν λόγω υπόθεσης. Αυτό ακριβώς ήθελε να επιφέρει ο Έλληνας Νομοθέτης εντάσσοντας στο Άρθρο 177 του ΚΠΔ⁴ την Αρχή της Ηθικής Απόδειξης όπου ουσιαστικά καλεί τον δικαστή να επιβάλει την νομιμότητα και να επικρατήσει η αλήθεια χρησιμοποιώντας πολλές φορές τη δική του συνείδηση και δικανική πεποίθηση μέσα από μια ελεύθερη εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων που προβάλλονται ενώπιον του⁵.

Παρά όμως τον πρωταρχικό στόχο της ποινικής δίκης προς ανεύρεση την πραγματικής αλήθειας δεν νοείται ειδικότερα σε ένα Ευρωπαϊκό Κράτος, να επιτρέπονται μέθοδοι περισυλλογής αποδεικτικών μέσων, τα οποία να εξασφαλίζονται μετά από πραγματοποίηση παράνομων ανακριτικών διαδικασιών. Οι διαδικασίες αυτές να μην μπορεί να εξυπηρετούν τη δικαιοσύνη με την ανεύρεση της πραγματικής αλήθειας, από την άλλη όμως υπάρχει η πιθανότητα να καταπατηθούν Συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα και να θίγεται η αξιοπρέπεια του υπόπτου ή κατηγορούμενου, όπως για παράδειγμα της καταπάτησης της αξιοπρέπειας ή της ζωής του ανθρώπου, συνέπεια η οποία είναι απαγορευτική και άκρος αντίθετη εντός ενός Κράτους το οποίο πρέπει και να θέλει αλλά και να είναι ένα Κράτος Δικαίου⁶.

Ο θεσμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων αν και αποτελεί μέρος του Ποινικού Δικαίου, εκτός από του Αστικού, εντούτοις αποτελεί βαρυσήμαντο σημείο αναφοράς στο Δίκαιο της Απόδειξης. Μέσα από τα χρόνια έχει, σε αρκετές έννομες τάξεις τροποποιηθεί και μετατραπεί σε ένα απόλυτο και

⁴ ΚΠΔ Άρθρο 177: «1. Οι δικαστές δεν είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν νομικούς κανόνες αποδείξεων, πρέπει όμως να αποφασίζουν κατά την πεποίθησή τους, ακολουθώντας τη φωνή της συνείδησής τους και οδηγούμενοι από την απροσωπώλητη κρίση που προκύπτει από τις συζητήσεις και που αφορά την αλήθεια των πραγματικών γεγονότων, την αξιοπιστία των μαρτύρων και την αξία των άλλων αποδείξεων. 2. Αποδεικτικά μέσα, που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, δεν λαμβάνονται υπόψη στην ποινική διαδικασία.»

⁵ Α. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία, Η δομή της Ποινικής Δίκης, , ΣΤ΄ Έκδοση, Αναθεωρημένη και Επαυξημένη, Εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012, σελ. 244.

⁶ Χ. Νάιντο , Αποδεικτικές απαγορεύσεις στην Ποινική Δίκη, Εκδ. Α. Σάκκουλα , Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2010, σελ. 1.

απαγορευτικό ζήτημα, όπως για παράδειγμα στην Κύπρο όπου η προστασία των Συνταγματικώς ρυθμιζόμενων ατομικών δικαιωμάτων αποτελεί ένα απόλυτο δικαίωμα για το οποίο η Νομοθεσία και η Νομολογία έδωσαν μια απόλυτη προστασία αυστηρότερη από κάθε άλλο Ευρωπαϊκό Κράτος⁷.

Μπορεί έτσι να διασφαλίζεται η προστασία των κοινωνιών, όμως η αντιμετώπιση αυτή εμποδίζει είτε καθιστά ακόμη δυσκολότερη πολλές φορές την επικράτηση της αλήθειας και γενικότερα της νομιμότητας με βάση τα πραγματικά γεγονότα ένεκα και της ενισχυτικής προστασίας διαφόρων ανθρωπίνων δικαιωμάτων με κυριότερο γεγονός και οδηγό των εθνικών οργάνων τις διάφορες Διεθνείς Συμβάσεις οι οποίες έχουν θεσπιστεί, όπως αυτή της ΕΣΔΑ.

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με το ζήτημα αλλά και την αντιμετώπιση των αποδεικτικών απαγορεύσεων, ένας θεσμός ο οποίος έχει από τις αρχές κιόλας του 20^{ου} αιώνα απασχολήσει έντονα τον νομικό αλλά κυρίως τον ποινικό κόσμο⁸. Αυτό εξάγεται όχι μόνο από την πληθώρα επιστημονικών άρθρων που έχουν εκδοθεί αλλά με τη διαρκή και εναλλασσόμενη αντιμετώπιση αυτών ένεκα και της ανάπτυξης της τεχνολογίας αλλά και τον τρόπο που αυτές αντιμετωπίζονται στις Έννομες Τάξεις Κύπρου, Ελλάδας αλλά και στην ΕΕ με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων για την εκάστοτε Έννομη Τάξη.

Έτσι ουσιαστικά μέσα από τη θεωρία θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι ο θεσμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων⁹, όπως έχει καθιερωθεί να ονομάζεται, αναφέρεται στους κανόνες αυτούς οι οποίοι επιβάλλουν με πλήρη απαγόρευση ή περιορισμό στη χρήση αποδεικτικών στοιχείων τα οποία έχουν ληφθεί με αντίθετο προς το νόμο τρόπο ή μέσα.

Επιπροσθέτως πολλοί θεωρητικοί στον ορισμό του θεσμού αυτού συμπεριέλαβαν και μια πολύ σημαντική διάκριση των αποδεικτικών αυτών απαγορεύσεων την οποία θα αναλύσουμε και στη

⁷ Ηλίας Στεφάνου, Σεμινάριο «Εκπαιδευτική Ημερίδα – Ποινικό Δίκαιο», Δικηγορικός Σύλλογος Λευκωσίας, 18.1.2023.

⁸ Τζαννετής Α., «Αποδεικτικές απαγορεύσεις και εναλλακτική νόμιμη κτήση αποδείξεων», ΠοινΧρον 1995, σελ. 5.

⁹ Δημητράτος Ν., Περί των αποδεικτικών απαγορεύσεων στην ποινική δίκη, Εκδ.Αντ .Σάκκουλα, 1992, σελ. 12.

συνέχεια αυτή της διάκρισης μεταξύ της απόκτησης και της χρήσης από την άλλη πλευρά, των στοιχείων αυτών¹⁰, εντάσσοντας έτσι στο θεσμό και το ανακριτικό στάδιο το οποίο προηγείται της απόδειξης δίνοντας έτσι ένα πιο ευρύ πεδίο ανάλυσης του θεσμού¹¹.

Σκοπός αποτελεί η εξαγωγή συμπερασμάτων για τον αν εν τέλει οι νομοθέτες των Έννομων αυτών Τάξεων επέλεξαν να ακολουθήσουν το δρόμο που ονομάζεται απόδοση πραγματικής δικαιοσύνης και ουσιαστικής αλήθειας¹² επιτρέποντας την αποδοχή έστω και παράνομων αποδεικτικών μέσων ή αν έδωσαν μια ενισχυτική βαρύτητα στην προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων τα οποία πολλές φορές περιορίζουν τη χρήση των στοιχείων αυτών με κίνδυνο την αδυναμία και τον “εγκλωβισμό” του δικαστή να αποδώσει πλήρη ποινική δικαιοσύνη¹³.

1. Ιστορική Αναδρομή και Δίκαιο της Απόδειξης

Το δίκαιο της απόδειξης εμφανίστηκε από αρχαίων χρόνων στην ανθρωπότητα το οποίο ήταν άμεσα συνδεδεμένο με θρησκευτικούς κυρίως κανόνες με τους θρησκευτικούς πατέρες να χρησιμοποιούν μεθόδους και δοκιμασίες. Πιο διαδεδομένη μέθοδος αποκάλυψης της ενοχής ή της αθωότητας ενός κατηγορούμενου ήταν η επίκληση στους θεούς να φανερώσουν την ενοχή. Δοκιμασίες αποτέλεσαν η τοποθέτηση από τον κατηγορούμενο του χεριού του σε βαρέλι με καυτό νερό και σε περίπτωση που αυτός τραυματιζόταν τότε θεωρείτο ένοχος. Σε άλλες περιπτώσεις πέταγαν τους κατηγορούμενους στο νερό και στην περίπτωση που αυτοί βυθίζονταν θεωρούνταν αθώοι. Μια άλλη μορφή δοκιμασίας ήταν η μάχη μεταξύ κατηγορούμενου και θύματος που αποτελούσε ευκαιρία εκδίκησης για τις πράξεις του.

¹⁰ Δαλακούρας Θ., Ποινική Δικονομία Βασικές έννοιες και θεσμοί της Ποινικής Δίκης, Τόμος Β, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 2003, σελ. 118-119.

¹¹ Γεώργιος Τριανταφύλλου, Η ρύθμιση και η λειτουργία των ερευνών κατά τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, 1993, σελ. 409.

¹² Θ. Δαλακούρας, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Τόμος Ι 2^η Έκδοση, Π. Ν. Σάκκουλας, 2019, σελ. 113.

¹³ Α. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία, Θεωρία -Πράξη- Νομολογία, 9η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2019.

Αυτές οι δοκιμασίες διάρκεσαν μέχρι το 1215 οπότε και η Σύνοδος του Λατερανού απαγόρευσε στους κληρικούς να συμμετάσχουν στις δοκιμασίες¹⁴

Περί το Μεσαίωνα η αποδεικτική διαδικασία πήρε μια μορφή πιο όμοια με τη σημερινή της μορφή αφού θεσμοθετήθηκαν νομικοί κανόνες απόδειξης κυρίως από Ιταλούς νομικούς¹⁵. Για την εποχή αυτή σταθμός αποτέλεσε το ότι για να επέλθει η τελική καταδίκη του κατηγορούμενου θα έπρεπε να υφίστανται αποδεικτικές προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές συνήθως ήταν το ότι για να μπορεί να επέλθει η τελική καταδίκη θα έπρεπε πρώτα να υπάρξει είτε ομολογία του κατηγορούμενου είτε η παρουσία δύο μαρτύρων δίνοντας μια σημαντική βαρύτητα στα αποδεικτικά στοιχεία μιας υπόθεσης. Το σύστημα όμως αυτό δεν επέφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, δηλαδή της οργάνωσης ενός δικαίου της απόδειξης το οποίο θα έβαζε φρένο στην ανεξέλεγκτη δικαστική ελευθερία εκτίμησης της καταδίκης ή μη, αλλά επέφερε ένα σύστημα μανιώδους συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, μανία η οποία σε πολλές φορές έφτανε σε σημείο διεξαγωγής βασανιστηρίων για εξασφάλιση ομολογίας¹⁶.

Περί τον 18^ο αιώνα ξεκίνησε μια νέα εποχή για το δίκαιο της απόδειξης η λεγόμενη εποχή της ηθικής απόδειξης όπου έχουμε ουσιαστικά τον τερματισμό των βασανιστηρίων και την ενίσχυση προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως της αξίας του ανθρώπου και της μη αυτοενοχοποίησης. Κατά την περίοδο αυτή, η οποία πήρε και τον χαρακτηρισμό ως η περίοδος της ηθικής απόδειξης εφαρμόζεται για πρώτη φορά ο κανόνας της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών στοιχείων, από το δικαστή, που κατατίθενται στη δίκη από τους διαδίκους με τον πρώτο να έχει πλέον τη δυνατότητα να εξάγει απόφαση στηριζόμενη σε οποιοδήποτε αποδεικτικό στοιχείο έχει προσκομιστεί¹⁷.

¹⁴ Matthew Lippman, Criminal Evidence, SAGE, 2016, Page 4.

¹⁵ Ανδρουλάκης Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 4η Έκδοση. Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2012, σελ. 31.

¹⁶ Χ. Μπάκας, Η θέση του κατηγορουμένου στις παραμονές της Γαλλικής Επανάστασης, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 1983, σελ. 168.

¹⁷ Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις έννοιες. Ό.π., Σελ 195,196

Ο θεσμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων ή αλλιώς ο αποκλεισμός αποδεικτικών στοιχείων όπως επίσης χαρακτηρίστηκε, αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα τα οποία απασχόλησαν τους δικαστές τον 20^ο αιώνα και συγκεκριμένα μέχρι που μπορούσε να φτάσει η διακριτική ευχέρεια ενός δικαστή στο ζήτημα αποδοχής ή μη ενός αποδεικτικού στοιχείου. Με το ζήτημα αυτό ασχολήθηκε ο Thayer του οποίου οι απόψεις υιοθετήθηκαν και στους Αμερικανικούς Κανόνες Απόδειξης με αναφορά σε δύο πολύ σημαντικές θεμελιώδεις προτάσεις του ίδιου. Στον πρώτο κανόνα του ο Thayer ανέφερε ότι δεν είναι δυνατό να γίνονται δεκτά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία είναι άσχετα με την υπόθεση και κατά δεύτερο ότι όλα τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία πρέπει να γίνονται δεκτά εκτός αν απαγορεύονται ρητώς από το Σύνταγμα.

Για χρόνια η θεωρία αντιμετώπιζε το Δίκαιο της Απόδειξης γενικότερα ως το δίκαιο το οποίο είναι αρμόδιο να υποδεικνύει μέσα από μια σειρά Κανόνων, για το πότε πρέπει και μπορεί ένα αποδεικτικό στοιχείο να γίνεται αποδεκτό και να μπορεί έτσι να ληφθεί υπόψη ώστε να οδηγήσει τελικά σε ένα συμπέρασμα για το πως ήταν τα πραγματικά περιστατικά μια υπόθεσης. Αυτή η άποψη όμως γρήγορα απορρίφθηκε καθώς λέχθηκε ότι μια διαδικασία κατά την οποία βασικός στόχος είναι η αναζήτηση των πραγματικών περιστατικών δεν μπορεί να τυποποιηθεί και να αναφερθούν αριθμημένες περιπτώσεις αποκλεισμού στοιχείων καθώς κάθε περίπτωση είναι μοναδική και πρέπει να εξετάζεται εντός ενός ευρύτερου πλαισίου στηριζόμενο σε κανόνες αλλά και στη λογική κρίση του κάθε Δικαστή.

Η Απόδειξη αποτελεί ένα κλάδο δικαίου το οποίο οι παλαιότεροι θεωρητικοί χαρακτήρισαν ως πρόχειρο αποτελούμενο από κανόνες οι οποίοι είναι αρκετά ασύνδετοι μεταξύ τους. Από τους πιο σημαντικούς θεωρητικούς του οποίου το έργο χαρακτηρίστηκε και ως “Επαναστατικός Αγώνας” αποτέλεσε ο Jeremy Bentham, ο οποίος απομάκρυνε από το δίκαιο της απόδειξης μηχανισμούς οι οποίοι προκαλούσαν προβληματισμό στο σύστημα αυτό καθιστώντας το πολύ περιορισμένο. Υποστήριξε ότι όλα τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία είναι σχετικά με τη δίκη θα πρέπει να γίνονται

αποδεκτά και όχι να απορρίπτονται μέσα από γενικευμένους κανόνες αξιολόγησης τους¹⁸. Η άποψη αυτή ουδέποτε καθιερώθηκε καθώς επικράτησε η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο σεβασμός του επαγγελματικού απόρρητο μεταξύ των δικηγόρων, ο αποκλεισμός των παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών στοιχείων και το δικαίωμα σιωπής του κατηγορούμενου¹⁹.

Το Δίκαιο της Απόδειξης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η καρδιά και το επίκεντρο της νομικής επιστήμης καθώς αποτελεί ίσως το δυσκολότερο σημείο μιας δίκης και δη της ποινικής δίκης. Αποτελεί ουσιαστικά την ασπίδα της νομιμότητας και της ουσιαστικής αλήθειας και δικαίως έχει χαρακτηριστεί ως η ίδια η δικαιοσύνη²⁰.

Ο όρος απόδειξη αυτός καθαυτός με την νομική του έννοια αποτυπώνει την επιθυμία φανέρωσης της πραγματικής αλήθειας σε μια δικαστική διαδικασία και ταυτόχρονα αποτελεί ένα αναφαίρετο δικαίωμα του διαδίκου να προσάγει και να παρουσιάσει κάθε αποδεικτικό μέσο το οποίο βρίσκεται στην κατοχή και το οποίο του επιτρέπεται να χρησιμοποιήσει ώστε να φανερώσει την αλήθεια των ισχυρισμών του²¹. Παρά του ότι αποτελεί όμως δικαίωμα του διαδίκου δεν σημαίνει ότι και το κάθε αποδεικτικό μέσο δίνει την υποχρέωση στο δικαστήριο να το κάνει αποδεκτό και να στηρίξει την απόφαση του σε αυτό. Έχει όμως την υποχρέωση το δικαστήριο και με βάση την αρχή της μη περιοριστικής απαρίθμησης των αποδεικτικών μέσων να αποδεχθεί τη χρήση του αποδεικτικού μέσου έστω και αν αυτό βρίσκεται σε αντίθεση με το νόμο²², καθώς οι νόμοι αλλά και οι κανονισμοί πρέπει

¹⁸ Michael Madden, The Exclusion of Improperly Obtained Evidence at the International Criminal Court: A Principled Approach to Interpreting Article 69(7) of the Rome Statute, Schulich School of Law, Dalhousie University, 2014, page 50.

¹⁹ William Twining, «Bentham's Theory of Evidence: Setting a Context», Journal of Bentham Studies UCL Press, 12.7.2019.

²⁰ Τάκης Ηλιάδης & Νικόλας Γ Σάντης, Το Δίκαιο της Απόδειξης Δικονομικές και Ουσιαστικές Πτυχές, Β' Έκδοση, Εκδόσεις HIPPASUS, Λευκωσία 2016, σελ. 2.

²¹ Π. Γέσιου- Φαλτσή, Δίκαιο Αποδείξεως, Τόμος Α' Αθήνα- Κομοτηνή 1987, Σελ 223.

²² Δεδές Χρήστος, Θεωρητικά Προβλήματα της Αποδεικτικής Διαδικασίας, Εκδ. ANT. N. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 1985, σελ.27.

να συντάσσονται αλλά και να εφαρμόζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνουν και να εξυπηρετούν το γενικό καλό και όχι να θέτουν φραγμούς και εμπόδια στο δικαστικό έργο²³.

Η δικαστική αλήθεια θεμελιώνεται στην ορθή διαπίστωση των σχετικών πραγματικών περιστατικών και η ακριβής εξακρίβωση αυτών βασίζεται στα αποδεικτικά στοιχεία και τις αποδείξεις που θα καταφέρουν τα μέρη να εντοπίσουν και να προσκομίσουν προκειμένου να εκδοθεί εν τέλει μια δίκαιη δικαστική απόφαση. Κάθε δικαστήριο θα πρέπει να έχει έναν ιδανικό τρόπο διαχείρισης των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζονται με σκοπό την εξεύρεση και την απόδειξη των πραγματικών γεγονότων και όχι να διατηρεί μια αυστηρή στάση αποκλεισμού των στοιχείων²⁴.

Σημείο το οποίο αρκετές φορές μπερδεύει αποτελεί η ταύτιση του δικαιώματος απόδειξης και του δικαίου της απόδειξης. Η διαφορά τους έγκειται στο ότι το δικαίο της απόδειξης αναφέρεται στους κανόνες που ορίζει η εκάστοτε νομοθεσία όσο αφορά τους κανόνες που εφαρμόζονται στην αποδεικτική διαδικασία ενώ από την άλλη το δικαίωμα σε απόδειξη αποτελεί ένα αναφαίρετο δικαίωμα του κάθε πολίτη το οποίο δεν χωρεί παραβίαση του καθώς λαμβάνει Συνταγματικής προστασίας²⁵ περιλαμβανόμενο στο ευρύτερο δικαίωμα σε δικαστική προστασία²⁶. Με βάση τα παραπάνω λοιπόν αντιλαμβανόμαστε ότι το δικαίωμα σε απόδειξη αποτελεί ένα απόλυτο δικαίωμα το οποίο δεν λαμβάνει περιορισμό παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και ειδικότερα όπου το δικαίωμα σε απόδειξη προκαλεί παραβίαση άλλων δικαιωμάτων όπως αυτό της αξίας του ανθρώπου με αποτέλεσμα η επιθυμία για αναζήτηση της αλήθειας να περιορίζεται από κανόνες του Κράτους Δικαίου²⁷.

Παρά όμως τον απόλυτο χαρακτήρα του, το δικαίωμα σε απόδειξη πρέπει να συμβαδίζει με τα ατομικά δικαιώματα της αξίας του ανθρώπου και της προστασίας της προσωπικότητας τα οποία επίσης

²³ Τάκης Ηλιάδης & Νικόλας Γ Σάντης, ό.π, σελ. 14.

²⁴ Themis Competition, Evidence and proofs from the perspective of the European Court of Human Rights, Romania.

²⁵ Κυπριακό Σύνταγμα Άρθρο 30, 3γ «{...}(γ) να προσάγη ή να προκαλή την προσαγωγή των μέσων αποδείξεως και να εξετάζη μάρτυρας συμφώνως τω νόμω, {...}».

²⁶ Σύνταγμα της Ελλάδος Άρθρο 20.1, «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει. {...}».

²⁷ Π. Γέσιου- Φαλτσή, ό.π. σελ. 253.

προστατεύονται και λαμβάνουν συνταγματικής προστασίας καθώς με παραβίαση τους τότε ο διάδικος από υποκείμενο της δίκης κινδυνεύει να καταστεί αντικείμενο. Πάρα πολύ σημαντικό σημείο αναφοράς αποτελεί το άρθρο 6.3 της ΕΣΔΑ και το δικαίωμα σε Δίκαια Δίκη το οποίο ορίζει ότι κάθε ένας έχει το δικαίωμα η υπόθεση του να δικάσσει δίκαια. Το άρθρο 6 κατοχυρώνει και το δικαίωμα σε Δικαστήριο δηλαδή της πρόσβασης σε δικαστική προστασία πράγμα που σημαίνει ότι η πολιτεία λαμβάνει την υποχρέωση αλλά και τη δέσμευση ότι θα διατηρεί ένα ολοκληρωμένο δικαστικό σύστημα όπου θα προσφέρει στους πολίτες τη δυνατότητα να προσφεύγουν σε αρμόδια δικαστήρια για εξασφάλιση, διεκδίκηση και προστασία των έννομων αγαθών, προστασία η οποία θα λαμβάνεται εντός εύλογου χρόνου και ταυτόχρονα θα εξαφανίζει κάθε εμπόδιο προς τούτο.

Ειδικότερα στο ποινικό δίκαιο όπου το βάρος απόδειξης ευρίσκεται στο επίπεδο του πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, κάνει ακόμη δυσκολότερο το έργο της πλευράς που έχει το βάρος να αποδείξει την υπόθεση καθώς η ύπαρξη της παραμικρής αμφιβολίας του δικαστή ως προς την ενοχή του κατηγορούμενου, τον υποχρεώνει να αθώσει τον κατηγορούμενο και να τον απαλλάξει από τις κατηγορίες.

Στην Κυπριακή Έννομη Τάξη σε αντίθεση με την Ελληνική, ο δικαστής δεν αποτελεί ένα ενεργό μέρος της δικαστικής διαδικασίας καθώς διατηρεί ένα πιο ουδέτερο ακόμη και διαιτητικό ρόλο ο οποίος δεν έχει παρά μόνο κατ' εξαίρεση δικαίωμα παρέμβασης στην όλη διαδικασία σε περιπτώσεις για να επιβάλει την τάξη εντός της αίθουσας του δικαστηρίου ή να ζητήσει περαιτέρω διευκρινίσεις σε ζητήματα τα οποία τέθηκαν ενώπιον του. Σε ένα τέτοιο νομικό σύστημα θεωρώ ότι όσο αφορά ζητήματα απόδειξης και παρουσίασης αποδεικτικού υλικού ο δικαστής βρίσκεται σε μια πολύ δύσκολη θέση καθώς θα ακούσει και θα αξιολογήσει εκ των υστέρων το μαρτυρικό υλικό το οποίο θα παρουσιάσει η κάθε πλευρά ενώπιον του και θα εκδώσει στη συνέχεια την απόφασή του.

2. Έννοια Αποδεικτικών Στοιχείων και Αποδεικτικών Απαγορεύσεων - Ο Θεσμός ‘Καρπού Δηλητηριώδους Δέντρου’

Όπως προαναφέρθηκε και πάρα πάνω περί τον 18ο Αιώνα καθιερώθηκε η αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζονται στην ποινική δίκη. Στην Ελληνική Έννομη Τάξη η αρχή καθιερώθηκε στη διάταξη 177ΚΠΔ²⁸ σύμφωνα με την οποία ο δικαστής είναι ελεύθερος να εκτιμήσει τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζονται με βάση τη δική του συνείδηση χωρίς καμία δέσμευση από κανόνες απόδειξης²⁹ ένεκα και της αρχής της ελεύθερης εκτίμησης των αποδείξεων. Από την άλλη, οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα με βάση το άρθρο 179 ΚΠΔ να προσκομίσουν κάθε είδος αποδεικτικού μέσου.

Εντός του άρθρου 178ΚΠΔ³⁰ αναφέρονται ενδεικτικά τα κυριότερα αποδεικτικά στοιχεία στην ποινική δίκη χωρίς όμως αυτά να είναι εξαντλητικά και πολύ σημαντικό στοιχείο είναι ότι μεταξύ τους έχουν ίση αποδεικτική αξία. Τα κυριότερα αποδεικτικά στοιχεία που αναγράφονται είναι οι ενδείξεις, οι οποίες δεν μπορούν να αποτελέσουν άμεσο αλλά παρά μόνο έμμεσο αποδεικτικό στοιχείο το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε εξαγωγή συμπερασμάτων, η αυτοψία, η οποία και αποτελεί μια από τις ισχυρότερες μορφές αποδεικτικού στοιχείου και η οποία αναφέρετε στον τόπο τέλεσης του εγκλήματος ή σε πράγματα που σχετίζονται άμεσα με τη διάπραξη. Στην Κυπριακή Έννομη Τάξη η αυτοψία ορίζεται στο Άρθρο 87 του Κεφ. 155 όπου το δικαστήριο όταν κρίνει ότι η επιθεώρηση από το ίδιο, του τόπου τέλεσης του εγκλήματος θα λειτουργήσει προς το συμφέρον της δικαιοσύνης προχωρά προς αυτό.

²⁸ Α177.ΚΠΔ: ‘‘1. Οι δικαστές δεν ακολουθούν νομικούς κανόνες αποδείξεων, πρέπει όμως να αποφασίζουν κατά την πεποίθησή τους, ακολουθώντας τη φωνή της συνείδησής τους και οδηγούμενοι από την απροσωπώληπτη κρίση που προκύπτει από τις συζητήσεις και που αφορά την αλήθεια των πραγματικών περιστατικών, {...}’’

²⁹ Αλεξάνδρα-Μαρία Μαυροειδάκου, «Ο συγκερασμός της αρχής της αμεσότητας με την αρχή της ηθικής απόδειξης στην αποδεικτική διαδικασία», Ποινική Δικ., 5/2022, Σελ. 716.

³⁰ Α178ΚΠΔ: ‘‘ 1. Στην ποινική διαδικασία επιτρέπεται κάθε είδος αποδεικτικών μέσων. Κυριότερα αποδεικτικά μέσα στην ποινική διαδικασία είναι: α) οι ενδείξεις· β) η αυτοψία· γ) η πραγματογνωμοσύνη· δ) η ομολογία του κατηγορουμένου· ε) οι μάρτυρες και στ) τα έγγραφα.2. Οι δικαστές και οι εισαγγελείς εξετάζουν αυτεπαγγέλτως όλα τα αποδεικτικά μέσα, {...}’’.

Χαρακτηρίζεται ως ένα άμεσο αποδεικτικό μέσο καθώς ο δικαστής μπορεί να χρησιμοποιήσει όλες του τις αισθήσεις ώστε να προβεί σε συμπεράσματα. Εντούτοις στην πραγματικότητα σπανίως γίνεται χρήση του αποδεικτικού μέσου αυτού ένεκα και του μεγάλου φόρτου εργασίας των δικαστηρίων³¹.

Ισχυρότατο αποδεικτικό μέσο θα μπορούσε να πει κανείς αποτελούν οι πραγματογνώμονες ή εμπειρογνώμονες. Οι πραγματογνώμονες αποτελούν ουσιαστικά μάρτυρες οι οποίοι λόγω και των ειδικών γνώσεων ή και πείρας επί συγκεκριμένου ζητήματος αποτελούν ίσως ένα από τα ισχυρότερα και πιο υποβοηθητικά αποδεικτικά μέσα καθώς διευκολύνουν το δικαστή να φτάσει σε ορθή δικαστική απόφαση³². Έχουν τη δυνατότητα να εκφέρουν τη γνώμη τους, σε αντίθεση με τους λοιπούς μάρτυρες, επί ενός ζητήματος ή ακόμη και να εξαγάγουν συμπεράσματα τα οποία θα υποβοηθήσουν το δικαστή να ακούσει ζητήματα τα οποία ο ίδιος λόγω και της ιδιαιτερότητας της κατάστασης και των ειδικών γνώσεων που απαιτούνται δεν μπορεί να γνωρίζει.

Η ομολογία, η οποία στην ποινική δίκη ουσιαστικά αποτελεί το αποδεικτικό αυτό στοιχείο κατά το οποίο το άτομο που κατηγορείται για τη διάπραξη ενός αδικήματος παραδέχεται ή αφήνει να νοηθεί ότι αυτός διέπραξε το αδίκημα³³. Η Κυπριακή Νομολογία έχει χαρακτηρίσει την ομολογία ενοχής ως την βασιλίδα των μαρτυριών³⁴, όρος όμως ο οποίος πρακτικά δεν εφαρμόζεται καθώς μια ομολογία θα εκτιμηθεί ελεύθερα από το δικαστήριο κατά πόσο είναι αληθής και θεληματική³⁵.

Ίσως το πιο διαδεδομένο και πιο συχνό αποδεικτικό μέσο αποτελεί η μαρτυρία. Μάρτυρας σε μια δίκη δεν μπορεί να θεωρηθεί ένα από τα βασικά μέρη της δίκης δηλαδή ο κατηγορούμενος. Μάρτυρες αποτελούν άλλα πρόσωπα τα οποία σχετίζονται είτε άμεσα είτε έμμεσα με τα επίδικα γεγονότα είτε για γεγονότα που αφορούν τα διάδικα μέρη³⁶. Με βάση το δίκαιο της απόδειξης όλοι οι άνθρωποι

³¹ Χ. Απαλαγάκη, Εφαρμογές Πολιτικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, Σελ. 407.

³² Χ. Δημόπουλος, Η Πραγματογνωμοσύνη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, Σελ. 91.

³³ Παναγή (Καυκαρής) ν. Δημοκρατίας (1990) 2 Α.Α.Δ. 203.

³⁴ Ανδρέου Χριστάκης Ιακώβου ν. Δημοκρατίας (2000) 2 ΑΑΔ 166.

³⁵ Ιωσηφίδης (Ππαΐλα) ν. Δημοκρατίας (2000) 2 Α.Α.Δ 204

³⁶ Δαλακούρας Θ., Ποινική Δικονομία.Ο.π. Σελ.53.

θεωρούνται ως ικανοί μάρτυρες πλην των ανηλίκων και των ατόμων που πάσχουν από νοητική στέρηση.

Τέλος αποδεικτικό στοιχείο στην ποινική δίκη αποτελούν και τα έγγραφα τα οποία μπορούν να γίνουν αποδεκτά εφόσον σχετίζονται άμεσα με την υπόθεση. Πολύ σημαντικό δικαίωμα του υπόπτου και του κατηγορούμενου αποτελεί το δικαίωμα πρόσβασης του ιδίου ή του δικηγόρου του, στα έγγραφα τα οποία έχει στην κατοχή της η Κατηγορούσα Αρχή και αποτελούν έγγραφα βαρυσήμαντης σημασίας για την προετοιμασία προσβολής, είτε της σύλληψης του είτε προετοιμασίας της υπεράσπισης³⁷.

Ο θεσμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων θα μπορούσαμε να πούμε ότι συστάθηκε και εντάχθηκε στο Δίκαιο της Απόδειξης έτσι ώστε να ενισχύσει και να προστατεύσει την Αρχή της Δίκαιης Δίκης την οποία όλοι πρέπει να λαμβάνουν ανεξαιρέτως, ώστε να δικάζεται η υπόθεση τους δίκαια με βάση τους Νόμους και το Σύνταγμα. Πολύ κατατοπιστικός ως προς την κατανόηση του θεσμού αποτελεί ο ορισμός ο οποίος αναφέρεται στις αποδεικτικές απαγορεύσεις ως αποδείξεις οι οποίες συλλέγηκαν και αποκτήθηκαν μετά από παραβίαση και καταπάτηση θεμελιωδών δικαιωμάτων³⁸.

Όπως προαναφέρθηκε κάθε Κράτος έχει την υποχρέωση να διασφαλίσει ότι οι κοινωνοί του θα λάβουν Δίκαιη Δίκη και ότι θα διασφαλιστούν τα δικαιώματα τους ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Ακριβώς αυτή τη διασφάλιση μπορούμε να πούμε ότι εξυπηρετεί και ο θεσμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων καθώς αποτρέπει την προσαγωγή ενώπιον του δικαστηρίου αποδεικτικών στοιχείων τα οποία αποκτήθηκαν με τρόπο παράνομο, με απώτερο σκοπό την παραβίαση του απόλυτου δικαιώματος του κατηγορούμενου σε υπεράσπιση³⁹.

³⁷ Α.7 Κεφάλαιο 9.

³⁸ Λ. Κοτσαλής κ.α., ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ & ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, Σελ. 404.

³⁹ Νικόλαος Μαργαρίτης, «Παρατηρήσεις στην Προσφυγή 28439/2003 - Απόφαση της 23.3.2010», Πειραιϊκή Νομολογία, 3/2010, Σελ. 332.

Εννοιολογικά και με τη γραμματική ερμηνεία του θεσμού θα μπορούσε κανείς να πει ότι οι αποδεικτικές απαγορεύσεις αποτελούν ένα θεσμό ο οποίος “στέκεται” απέναντι από την επιθυμία ανακάλυψης και ανεύρεσης της πραγματικής αλήθειας. Αυτό συνάγεται στο ότι έχοντας ως πρώτιστο στόχο την προστασία του ανθρώπου σαν υποκείμενο ανά περίπτωση και όχι την πραγματική επικράτηση της νομιμότητας με την καταδίκη του εγκληματία.

Από πολλούς θεωρητικούς οι αποδεικτικές απαγορεύσεις έχουν παρομοιαστεί με το Δόγμα των Καρπών του Δηλητηριώδες Δένδρου ή διαφορετικά Δόγμα των Παράγωγων Αποδεικτικών Στοιχείων⁴⁰. Αυτό επεξηγήθηκε στο ότι όπως ένα δέντρο το οποίο είναι δηλητηριώδες δεν μπορεί να προσφέρει καλούς καρπούς έτσι και μια ποινική υπόθεση η οποία έχει στοιχειοθετεί σε μαρτυρία η οποία έχει αποκτηθεί με παράνομο μέσα δεν μπορεί να καταλήξει ούτε σε απαγγελία κατηγοριών αλλά ούτε και σε καταδίκη του κατηγορούμενου. Το Δόγμα αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι κατά βάση αφορά τα αστυνομικά και εισαγγελικά όργανα τα οποία δεν μπορούν να αξιοποιήσουν ένα αποδεικτικό στοιχείο το οποίο προήλθε στα χέρια τους είτε αποτελεί μια πληροφορία η οποία λήφθηκε από άλλο αποδεικτικό μέσο με παράνομο τρόπο.

Η ιστορία της θεωρίας αυτής ξεκίνησε από το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ το οποίο απαγόρευσε σε δημοσίους υπαλλήλους την συλλογή πληροφοριών που αποκτήθηκαν παράνομα και τη χρήση τους σε ποινικές διαδικασίες⁴¹. Η απαγόρευση αυτή διατυπώθηκε στην υπόθεση Silverthorne⁴² κατά την οποία υπάλληλοι του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ προχώρησαν σε έρευνα εντός ιδιωτικού χώρου και σε συλλογή εγγράφων τα οποία χρησιμοποίησαν ως αποδεικτικά στοιχεία στην υπόθεση χωρίς όμως να είχαν προηγουμένως εξασφαλίσει το απαιτούμενο δικαστικό ένταλμα για να προβούν

⁴⁰ Stephen G. Rodrigez, «Fruit of Poisonous Tree Doctrine», <<https://www.lacriminaldefenseattorney.com/legal-dictionary/f/fruit-of-poisonous-tree-doctrine/>>.

⁴¹ Adrian Bartha, Explication of evidentiary prohibitions on the ground of the criminal (Article 168a CCrP) and administrative procedure, University of Gdańsk, Studia Administracyjne 11/2019.

⁴²Case Silverthorne Lumber Co. Inc. v. United States, 251 U.S. 385 (1920).

σε αυτές. Η ενέργεια τους αυτή, σημείωσε το ΑΔ, ότι δεν παραβίαζε μόνο νομοθετικές διατάξεις αλλά και Συνταγματικές.

Το 1939 και συγκεκριμένα στην απόφαση *Nardone*⁴³ του ΑΔ των ΗΠΑ έγινε για πρώτη φορά η αναφορά του όρου δηλητηριώδες δέντρο αναφερόμενο στο θεσμό των αποδεικτικών απαγορεύσεων τονίζοντας ότι απαγορεύεται η χρήση και η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων των οποίων ο τρόπος και η μέθοδος συλλογής τους εναντιώνεται σε νομοθετικές διατάξεις.

Πολύ σημαντική υπόθεση στην Αμερική κατά την οποία αναπτύχθηκε εκτενώς το Δόγμα αυτό αποτέλεσε και η υπόθεση *Wong Sun* κατά την οποία η εισαγγελία εισήγαγε ως αποδεικτικό στοιχείο τα ναρκωτικά που εντόπισε. Οι αστυνομικές αρχές είχαν ενημερωθεί για τα ναρκωτικά από μαρτυρία η οποία λήφθηκε κατά την εκτέλεση σύλληψης η οποία εκ των υστέρων κρίθηκε παράνομη. Το ΑΔ στη συνέχεια ανέφερε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία συλλέγηκαν καθ' όλη τη πορεία των ερευνών καθίσταντο καρπός του δηλητηριώδους δέντρου λόγω του παράνομου της αρχικής σύλληψης⁴⁴.

Έτσι καθιερώθηκε στις ΗΠΑ και μετέπειτα υιοθετήθηκε και από Ευρωπαϊκές Έννομες Τάξεις ο θεσμός αυτός ο οποίος ουσιαστικά εννοεί σαν καρπούς τα έμμεσα αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν παράνομα δηλαδή τα στοιχεία που προέκυψαν με βάση άλλα αποδεικτικά στοιχεία, και δέντρο τα άμεσα παρανόμως αποδεικτικά στοιχεία, δηλαδή ενέργειες που αντιβαίνουν στη νομοθεσία. Ουσιαστικά ο θεσμός κυρίως εφαρμόζεται σε ποινικές διαδικασίες και κύριο σκοπό έχει να εγγυάται στον πολίτη ότι θα λάβει μια δίκαιη δίκη απαλλαγμένη από παράνομες πράξεις λήψεως αποδεικτικών στοιχείων ή ακόμη και καταδίκης η οποία θα στηρίζεται σε παράνομα μέσα⁴⁵.

⁴³ Case *Nardone. v. United States*, 308 U.S. 338 (1939).

⁴⁴ Michael Tarleton, «Fruit of the Poisonous Tree: Illegally Obtained Evidence», *Legal Encyclopedia Nolo*.

⁴⁵ Adrian Bartha, Ο.π.

2.1. Σκοπός και Λόγος Ύπαρξης Αποδεικτικών Απαγορεύσεων

Κάθε νομικός θεσμός ο οποίος θεσπίζεται κρύβει από πίσω μια λογική εξήγηση για το λόγο ύπαρξης του. Έτσι και οι αποδεικτικές απαγορεύσεις συστάθηκαν με σκοπό να διασφαλίσουν και να κατοχυρώσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα που κινδυνεύουν να παραβιαστούν κατά την ποινική διαδικασία και την περισυλλογή αποδεικτικών στοιχείων.

Καθοριστικό ρόλο στην προστασία των δικαιωμάτων αποτελεί και η ιεραρχική ταξινόμηση των νομοθετημάτων με το Σύνταγμα να υπερισχύει της νομοθεσίας η οποία και αποτελεί και ρυθμίζει τους κανόνες της αποδεικτικής διαδικασίας. Με αυτή την ταξινόμηση λοιπόν ο Νομοθέτης έχει την υποχρέωση να θέσει κανόνες οι οποίοι να μην θα θέτουν σε δεύτερη μοίρα την δυνατότητα αναζήτησης της πραγματικής αλήθειας όμως θα θέτουν σε άμεση προστασία τη διασφάλιση των Συνταγματικώς δικαιωμάτων.

Αυτή φαίνεται να αποτελεί και η κρατούσα σε θεωρία και νομολογία⁴⁶ άποψη του σκοπού που εξυπηρετούν οι αποδεικτικές απαγορεύσεις και δεν είναι άλλη από την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και εννόμων αγαθών του ατόμου έστω και αν περιορίζονται ή τίθενται σε δεύτερη μοίρα η αρχή της αναζήτησης της πραγματικής αλήθειας και της αποτελεσματικής κυρωτικής διαδικασίας. Θα μπορούσε δηλαδή να λεχθεί ότι αυτά τα στοιχεία αποτελούν και τη διπλή φύση του θεσμού όπου από τη μια συστάθηκαν για να διασφαλίζουν και να προστατεύουν τους κοινωνούς από παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους, όμως από την άλλη θέτουν ένα φρένο στην αποδεικτική διαδικασία σε μια δίκη ως προς την αξιοποίηση ορισμένων αποδεικτικών στοιχείων⁴⁷.

Στην Ελληνική Έννομη τάξη, σε αντίθεση με αυτή της Κύπρου, έχει θεσπιστεί και ενταχθεί στο άρθρο 19 του Ελληνικού Συντάγματος ακριβώς ο ορισμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων, διάταξη η οποία

⁴⁶Τζαννετής Α., «Αποδεικτικές απαγορεύσεις και εναλλακτική νόμιμη κτήση αποδείξεων», ΠοινΧρον 1995, Σελ. 31.

⁴⁷ Ν. Δημητράτος, Περί των αποδεικτικών απαγορεύσεων στην ποινική δίκη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1992, σελ. 12

λαμβάνει αυξημένη τυπική ισχύ δείχνοντας έτσι τη σημαντικότητα του αποκλεισμού αυτού αλλά και την πρόθεση του Συνταγματικού Νομοθέτη⁴⁸. Στην Κύπρο θα μπορούσε κανείς να αναφερθεί στο Άρθρο 33 όπου αναφέρεται στην αυστηρή προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων χωρίς να χωρεί η παραμικρή παραβίαση τους.

Πέρα από την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ο θεσμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων λειτουργεί και ως φύλακας της Αρχής του Κράτους Δικαίου με τους περιορισμούς που θέτει προς τα κρατικά όργανα κατά τη διενέργεια και εκτέλεση των καθηκόντων τους κατά την ποινική έρευνα. Τα κρατικά όργανα κατά τη διενέργεια ερευνών σε ποινικές υποθέσεις κατέχουν θέση δημοσίου οργάνου εκτελώντας μάλιστα προνομιακή κρατική εξουσία η οποία τους διευκολύνει σε πολλά ζητήματα ως προς την πρόσβαση σε στοιχεία όπως για παράδειγμα τις τηλεπικοινωνιακές συζητήσεις.

Ιδιαίτερα προβλήματα μπορεί να προκύψουν κατά την εκτέλεση των καθηκόντων των αστυνομικών και δη των νεαρότερων καθώς πολλές φορές ο ζήλος τους για να επιδείξουν έργο και αποτελεσματικότητα κατά την εκτέλεση έρευνας δρουν με τρόπο που αντίκεινται στο Σύνταγμα. Η αντιμετώπιση αυτή από τα αστυνομικά όργανα προκύπτει από την δοθείσα σε αυτούς δυνατότητα άσκησης δημόσιας εξουσίας και τη δυνατότητα δράσης με επίκληση εκτέλεσης ενεργειών με πρόφαση την προστασία της δημόσιας ασφάλειας.

Με βάση και την ανάπτυξη της τεχνολογίας και με τις δυνατότητες όπου έχουν αποκτήσει τα αστυνομικά όργανα η δυνατότητα δράσης με πρόφαση την προστασία της δημόσιας ασφάλειας πολλές φορές μπορεί να αποβεί επικίνδυνη καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις δίνεται η δυνατότητα να περιοριστούν οι ατομικές ελευθερίες⁴⁹. Στην Αμερικανική Νομολογία και στην υπόθεση *Elkins*⁵⁰, ο κανόνας αποκλεισμού των παράνομων αποδεικτικών απαγορεύσεων έχει σαν μια από τις βασικές

⁴⁸ Φ. Χατζηπανταζής, ΤρΕφΘεσ 324/2003 [Παράνομα αποδεικτικά μέσα] (παρατ. Σ. Παύλου), ΠοινΔικ, 8-9/2003, Σελ. 912.

⁴⁹ Διαμαντής Ε., Αστυνομική Δράση και Προστασία του Πολίτη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, Σελ. 387.

⁵⁰ *Elkins v. United States* :: 364 U.S. 206 (1960)

αιτιολογίες σύστασης του, την αναχαίτιση από τα αστυνομικά όργανα της ελευθερίας προς πάσα πράξη συλλογής αποδεικτικών στοιχείων και την υποχρέωση αυτών προς σεβασμό των Συνταγματικών δικαιωμάτων.

Επιπρόσθετα αναφέρθηκε ότι σκοπός των αποδεικτικών απαγορεύσεων αποτελεί η διατήρηση της Δικαστικής και της Κρατικής ακεραιότητας αλλά και της διαφύλαξης της Αρχής του Κράτους Δικαίου καθώς σημειώθηκε ότι το ίδιο το Κράτος αποτελεί καθρέφτης της κοινωνίας του. Με αυτό το σκεπτικό δεν θα μπορούσε το ίδιο το Κράτος να προβαίνει στην προστασία αγαθών όπως της νομιμότητας με μέσα που να προσβάλλουν Συνταγματικά δικαιώματα⁵¹.

Βασικός σκοπός των αποδεικτικών απαγορεύσεων αποτελεί η πολλάκις προαναφερθείσα προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και εννόμων αγαθών του ατόμου, αλλά και της κοινωνίας γενικότερα τα οποία τίθενται σε κίνδυνο κατά τη διάρκεια εκτέλεσης από τα κρατικά όργανα των καθηκόντων τους σε σχέση με την ποινική καταστολή. Ο λόγος ύπαρξης του θεσμού των αποδεικτικών απαγορεύσεων έγκειται ως εκ τούτου στην αναγνώριση και την προστασία ορισμένων αξιών έναντι της επίμονης θέλησης καταστολής του ποινικού εγκλήματος και της ανεύρεσης της πραγματικής αλήθειας⁵².

Σε αυτό ακριβώς το σημείο είναι που οι αποδεικτικές απαγορεύσεις έρχονται για να διασφαλίσουν τους πολίτες από την κρατική αυθαιρεσία και να προστατεύσουν τα δικαιώματα τους τόσο στο προκαταρκτικό στάδιο της διεξαγωγής της έρευνας όσο και στο μεταγενέστερο στάδιο της χρήσης των αποδεικτικών στοιχείων που αποκτήθηκαν παράνομα. Όπως θα δούμε και πάρα κάτω ένας διαχωρισμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων αποτελεί η απαγόρευση απόκτησης των αποδεικτικών αυτών μέσων που δρα προληπτικά και η απαγόρευση χρήσης που αποτρέπει τις Αρχές από τη χρήση των αποδείξεων αυτών.

⁵¹Matthew Lippman, Ο.π, Page 248.

⁵² Πλημμελειοδικείο Ξάνθης, Απόφαση 26/2002, 30.9.2002.

Η απαγόρευση των αποδεικτικών αυτών στοιχείων δεν αποτελεί απλά υποχρέωση των κρατικών οργάνων να τα αποφύγουν αλλά ταυτόχρονα και δικαίωμα των κοινωνιών να λάβουν μια δίκαιη δίκη. Περιεχόμενο της Δίκαιης Δίκης αν και αυτό δεν διαφαίνεται με γραμματική ερμηνεία του άρθρου, ωστόσο έχει νομολογηθεί από το ΕΔΔΑ, αποτελούν και δικαιώματα όπως το δικαίωμα σιωπής, το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης, το δικαίωμα υπεράσπισης, η απόλυτη απαγόρευση βασανιστηρίων, δικαιώματα τα οποία σχετίζονται άμεσα με διαδικασίες απόκτησης αποδεικτικών στοιχείων και έτσι το ΕΔΔΑ ερμήνευσε ότι και οι αποδεικτικές απαγορεύσεις σχετίζονται με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη⁵³.

Πέρα από τους περιορισμούς που θέτουν στα διάδικα μέρη για τη χρήση και την απόκτηση των παράνομων αποδεικτικών στοιχείων κατά την απόδειξη, οι αποδεικτικές απαγορεύσεις έχουν και ως σκοπό να θέσουν κάποιους περιορισμούς και στο δικαστή. Ο περιορισμός προκύπτει μέσα από την Αρχή της Ηθικής Απόδειξης την οποία θα δούμε λεπτομερέστερα στη συνέχεια κατά την ανάλυση της αντιμετώπισης του θεσμού αυτού από την Ελληνική Έννομη Τάξη. Ο κάθε δικαστής κατά την άσκηση των καθηκόντων του, κατά την έκδοση απόφασης έχει την υποχρέωση να την αιτιολογήσει πλήρως και η οποία θα πρέπει να στηρίζεται στα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία τέθηκαν ενώπιον του. Έχει δηλαδή την υποχρέωση να στηρίζει την δικανική του πεποίθηση με βάση αυτά τα αποδεικτικά στοιχεία και τα οποία θα πρέπει συνάμα να έχουν αποκτηθεί νόμιμα, διαφορετικά η ίδια η απόφαση του πάσχει ακυρότητας⁵⁴.

3. Διακρίσεις Αποδεικτικών Απαγορεύσεων

Πολλοί θεωρητικοί της νομικής επιστήμης ανέφεραν ότι η ένταξη σε κατηγορίες των αποδεικτικών απαγορεύσεων αποτελεί επιβεβλημένη έτσι ώστε να γίνει πιο κατανοητή μια μεθοδολογική ανάλυση

⁵³ Χρ. Σατλάνης, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Με τον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν 4620/2019), 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, Σελ. 223.

⁵⁴ Θ. Δαλακούρας, Ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, Σελ 149.

και κατανόηση του θεσμού για τον σκοπό και τον τρόπο που επιδρά εντός της ποινικής δίκης. Ωστόσο αυτό που δεν κατέστη δυνατό είναι να δημιουργηθεί μια ενιαία και κοινώς αποδεκτή διάκριση τους ένεκα και των διαφορετικών αντιλήψεων και των τρόπων προσέγγισης των αποδεικτικών απαγορεύσεων από τις διάφορες Έννομες Τάξεις. Οι σημαντικότερες διακρίσεις τις οποίες θα αναλύσουμε και στην συνέχεια αποτελούν οι διακρίσεις σε αποδεικτικές απαγορεύσεις απόκτησης και αξιοποίησης των στοιχείων αυτών, σε εξαρτημένες και ανεξάρτητες, σε νομοθετικά ρυθμισμένες και αρρυθμιστες, σε σχετικές και απόλυτες απαγορεύσεις και αναλόγως με τη νομοθετική ισχύ από την οποία προέρχονται σε Συνταγματικές και νομοθετικές.

3.1 Αποδεικτικές Απαγορεύσεις Απόκτησης και Αξιοποίησης

Η διάκριση μεταξύ αποδεικτικών απαγορεύσεων απόκτησης και αξιοποίησης αποτελεί τη βασικότερη διάκριση του θεσμού και η οποία αξιοποιείται στην καλύτερη εννοιολογική κατανόηση του θεσμού. Βασικό κριτήριο του διαχωρισμού έχει συντελέσει η χρονική περίοδος κατά την οποία το αποδεικτικό αυτό μέσο επιδέχεται την εξέταση του για να διαπιστωθεί το απαράδεκτο του.

A. Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις απόκτησης αποτελούν τα στοιχεία των οποίων η παρανομία διαπιστώνεται κατά τη διάρκεια της αναζήτησης και συλλογής του αποδεικτικού υλικού από τις Αρχές μετά τη διάπραξη κάποιου εγκλήματος και διαρκεί μέχρι την έναρξη της κύριας διαδικασίας ενώπιον του ποινικού δικαστηρίου⁵⁵. Η απόκτηση έχει ως σκοπό τη διαλεύκανση της υπόθεσης και την παρουσίαση των στοιχείων αυτών ενώπιον του δικαστηρίου με σκοπό να πεισθεί ότι ο κατηγορούμενος είναι και ένοχος. Παραδείγματα ενεργειών που πιθανόν να αποτελέσουν απαγορεύσεις απόκτησης είναι η παράνομη σύλληψη του υπόπτου χωρίς προηγούμενη εξασφάλιση δικαστικού εντάλματος όπως και σε περίπτωση πραγματοποίησης έρευνας σε οικία και παραβίαση του

⁵⁵ Νάϊντος Χ. «Αποδεικτικές απαγορεύσεις στην Ποινική Δίκη», Εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2010, Σελ. 7.

οικογενειακού ασύλου⁵⁶, η παράνομη λήψη καταθέσεων, η λήψη δείγματος DNA, η προσωρινή κράτηση χωρίς τις απαιτούμενες προϋποθέσεις που προβλέπει η νομοθεσία.

B. Από την άλλη αποδεικτικές απαγορεύσεις αξιοποίησης αποτελούν τις απαγορεύσεις οι οποίες, όπως αναφέρεται και ο τίτλος τους, εντοπίζονται κατά τη διάρκεια χρησιμοποίησης των αποδεικτικών στοιχείων αυτών κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης επεκτείνοντας έτσι την έκταση προστασίας από τα απαγορευμένα αποδεικτικά μέσα. Στην περίπτωση αυτή όπως θα δούμε και πάρα κάτω, ο δικαστής παρεκκλίνει από την Αρχή της Ηθικής Απόδειξης η οποία ουσιαστικά τον υποχρεώνει σε ελεύθερη εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων. Γύρω από την κατηγορία της απαγόρευσης αξιοποίησης έχει αναπτυχθεί η θεωρία του προστατευτικού σκοπού του παραβιασθέντος κανόνα, θεωρία η οποία αναφέρει ότι θα πρέπει να υφίσταται περιορισμός της αξιοποίησης του αποδεικτικού στοιχείου μόνο στην περίπτωση που ο περιορισμός αυτός τίθεται αποκλειστικά και μόνο για σκοπό προστασίας του ατομικού δικαιώματος και όχι να γίνεται κατάχρηση της δυνατότητας αυτής⁵⁷.

Η μεγάλη διαφορά που διαχωρίζει τα δύο είδη αποδεικτικών απαγορεύσεων έγκειται στο ότι οι μεν απαγορεύσεις απόκτησης θέτουν περιορισμούς ως προς την αρχή της αναζήτησης της πραγματικής αλήθειας κατά το αρχικό στάδιο των ερευνών. Οι μεν απαγορεύσεις αξιοποίησης σχετίζονται και επιδρούν κατά τη διάρκεια της δίκης, έτσι επιδρούν στο εάν είναι δυνατό ο δικαστής να λάβει υπόψη του τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία με βάση και την Αρχή της Ηθικής Απόδειξης.

Ως προς το ζήτημα σύγκρισης των Έννομων Τάξεων μεταξύ Κύπρου και Ελλάδας όσο αφορά την απαγόρευση αξιοποίησης ενός αποδεικτικού στοιχείου υφίστανται κάποιες διαφορές. Στην Κυριακή Έννομη Τάξη η οποία έχει πιο απλουστευμένη ποινική διαδικασία, άρα και ταχύτερη, οι διαδικασίες αναγνώρισης του παράνομου χαρακτήρα ενός αποδεικτικού στοιχείου κρίνεται ως πολύ πιο ταχύς από αυτή της αντίστοιχης Ελληνικής.

⁵⁶ Αρ. 9 Συντάγματος της Ελλάδας και Αρ. 16 Κυπριακού Συντάγματος.

⁵⁷ Α. Τζαννετής, Ο.π. Σελ. 12.

Επιπρόσθετα το Δικαστήριο στην Κυπριακή Έννομη Τάξη καλείται να αποφασίσει ως προς την νομιμότητα και το επιτρεπτό της παρουσίασης ενώπιον του ενός αποδεικτικού στοιχείου ως τεκμήριο, όταν ο συνήγορος του κατηγορούμενου προβάλλει ένσταση. Η ένσταση αυτή ασκείται συνήθως για λόγους που αφορούν την νομιμότητα της διαδικασίας λήψης του στοιχείου αυτού καθώς ο δικαστής δεν έχει πρωταγωνιστικό ρόλο κατά τη διεξαγωγή της δίκης όπως γίνεται στην Ελληνική Έννομη Τάξη. Το δικαστήριο μάλιστα έχει τη δυνατότητα να διατάξει δίκη εντός δίκης για να αποφασίσει το επιτρεπτό της κατάθεσης ενώπιον του, του στοιχείου αυτού αφού ακούσει τις δύο πλευρές. Μάλιστα το επίπεδο του βάρους απόδειξης που έχει η Κατηγορούσα Αρχή για τη νομιμότητα απόκτησης και λήψης ενός αποδεικτικού μέσου βρίσκεται στο επίπεδο του πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας.

3.2 Συνταγματικός και Νομοθετικός Προβλεπόμενες Αποδεικτικές Απαγορεύσεις

Η κατηγορία αυτής της διάκρισης, η οποία είναι εξίσου σημαντική και με τις προγενέστερες, όπως αναφέρει και ο τίτλος της, διακρίνει τις αποδεικτικές απαγορεύσεις αναλόγως με το πλαίσιο το οποίο τις ορίζει.

Οι Συνταγματικές απαγορεύσεις αποτελούν τις απαγορεύσεις οι οποίες αναφέρονται σε παραβιάσεις Συνταγματικώς κατοχυρωμένων δικαιωμάτων που προβλέπονται και προστατεύονται απόλυτα από το Σύνταγμα είτε προκύπτουν μετά από ερμηνευτικές διατυπώσεις Συνταγματικών διατάξεων όπως για παράδειγμα του δικαιώματος προστασίας της αξίας του ανθρώπου. Παραδείγματα Συνταγματικών απαγορεύσεων αποτελούν η απαγόρευση παραβίασης του οικογενειακού ασύλου, η παραβίαση της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας καθώς και η προσβολή της αξίας του ανθρώπου.

Οι νομοθετικές απαγορεύσεις αποτελούν τις απαγορεύσεις αυτές οι οποίες προβλέπονται και ρυθμίζονται από νομοθετήματα εκτός του Συντάγματος και αποτελούν ιδιαίτερες απαγορεύσεις οι οποίες προβλέπονται δικονομικώς. Παραδείγματα αυτού αποτελούν το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης και το δικαίωμα σιωπής του κατηγορούμενου το οποίο απαγορεύει τον

εξαναγκασμό του κατηγορούμενου σε αναφορά στοιχείων τα οποία τον ενοχοποιούν. Ειδικότερες διατάξεις αποτελούν η απαγόρευση λήψης μαρτυρίας η οποία παραβιάζει το επαγγελματικό απόρρητο πελάτη δικηγόρου και η οποία δεν μπορεί να αξιοποιηθεί ως μαρτυρία αν είναι ενάντια στη βούληση του κατηγορούμενου.

3.3 Εξαρτημένες και Ανεξάρτητες Αποδεικτικές Απαγορεύσεις

Οι εξαρτημένες και οι ανεξάρτητες αποδεικτικές απαγορεύσεις αφορούν αποδεικτικές απαγορεύσεις οι οποίες ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία των αποδεικτικών απαγορεύσεων αξιοποίησης. Διακρίνονται κυρίως με βάση τη σχέση που έχουν με άλλα αποδεικτικά στοιχεία.

Οι εξαρτημένες απαγορεύσεις αξιοποίησης αποτελούν πάντοτε την συνέχεια ή το αποτέλεσμα της απόκτησης άλλων αποδεικτικών στοιχείων τα οποία αποκτήθηκαν παρανόμως όπως για παράδειγμα η απαγόρευση αξιοποίησης μαρτυρίας η οποία έχει αποκτηθεί με διαδικασία η οποία απαγορεύεται από κάποια νομοθετική πρόνοια⁵⁸. Ουσιαστικά με βάση και τον κανόνα, ορίζεται ότι δεν επιτρέπεται η αξιοποίηση οποιουδήποτε αποδεικτικού στοιχείου το οποίο συνδέεται με άλλο αποδεικτικό στοιχείο το οποίο αποκτήθηκε παράνομα και η σύνδεση τους είναι τόσο άμεση όπου το πρώτο συμπαρασύρει σε ακυρότητα και το δεύτερο.

Οι ανεξάρτητες αποδεικτικές απαγορεύσεις αποτελούν τα στοιχεία αυτά τα οποία δεν έχουν σχέση με προγενέστερες διαδικασίες απόκτησης μαρτυρικού υλικού δηλαδή δεν προϋποθέτουν όπως οι εξαρτημένες την άμεση σύνδεση τους με προηγούμενη παραβίαση από τις κρατικές αρχές είτε από πολίτες. Μπορεί δηλαδή να ακολουθούν είτε παράνομη είτε νόμιμη διαδικασία συλλογής αλλά η αξιοποίηση τους να κρίνεται ανεξάρτητη ενέργεια από αυτές και ως συνήθως αν πρόκειται για παράνομη αξιοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων της κατηγορίας των ανεξάρτητων σε αντίθεση με

⁵⁸ Τζαννετής Α, ό.π, ΠοινΧρον 1995, σελ. 12.

τις εξαρτημένες εδώ θα έχουμε την παραβίαση Συνταγματικώς ρυθμιζόμενων δικαιωμάτων και όχι νομοθετικά ρυθμιζόμενων⁵⁹.

Παράδειγμα ανεξάρτητης αποδεικτικής απαγόρευσης μπορεί να αποτελέσει η αξιοποίηση μια μαγνητοφώνησης ως αποδεικτικού στοιχείου η οποία μπορεί να αποκτήθηκε μετά από νόμιμη έρευνα αστυνομικών αρχών εντός μιας οικίας, μετά από νόμιμο δικαστικό ένταλμα δηλαδή, όμως το περιεχόμενο της να προσβάλλει είτε την αξία είτε την προσωπικότητα του κατηγορούμενου.

3.4 Αποδεικτικές Απαγορεύσεις Απόλυτες και Σχετικές

Η διάκριση των αποδεικτικών απαγορεύσεων σε απόλυτες και σχετικές αναφέρεται μόνο στις αποδεικτικές απαγορεύσεις αξιοποίησης. Η διάκριση αυτή σχετίζεται άμεσα με τη σοβαρότητα της ρύθμισης η οποία έχει παραβιαστεί για να καταστεί εφικτή η απόκτηση του εν λόγω αποδεικτικού στοιχείου και να αξιοποιηθεί.

Οι απόλυτες απαγορεύσεις λαμβάνουν προστασία Συνταγματικής ρύθμισης και στην Ελληνική Έννομη Τάξη ρυθμίζονται από το άρθρο 19 παρ. 3 του Συντάγματος το οποίο ορίζει ότι απαγορεύεται η πλήρης χρήση αποδεικτικών στοιχείων τα οποία αποκτήθηκαν μετά από παραβίαση του ασύλου της κατοικίας χωρίς την προηγούμενη εξασφάλιση του απαραίτητου δικαστικού εντάλματος ή σε περίπτωση παραβίασης των προσωπικών δεδομένων του ατόμου. Από την άλλη στην Κυπριακή Έννομη Τάξη τα ατομικά δικαιώματα λαμβάνουν απόλυτης προστασίας όπου έκαστο ρυθμίζεται εντός του δεύτερου μέρους του Συντάγματος και εντός του άρθρου 35 όπου προσδίδεται η υποχρέωση στις Αρμόδιες Αρχές να διαφυλάσσουν την εξασφάλιση και προστασία αυτών, διάταξη η οποία αντλείται από το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ⁶⁰.

⁵⁹ Σ. Παύλου, Α. Φουντεδάκη, Γ. Δημήτριάδης, Αποδεικτικές απαγορεύσεις και υιοθεσία* (γνωμ.), ΠοινΔικ, 8-9/2002, σελ. 915 – 92, 30/09/2002.

⁶⁰ Κ. Παρασκευά, ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Θεμελιώδη Δικαιώματα & Ελευθερίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, Σελ. 574.

Οι σχετικές απαγορεύσεις από την άλλη προσδίδουν τη δυνατότητα και επιτρέπουν σε άτομα συγκεκριμένης ιδιότητας να προβούν στην συλλογή ορισμένων αποδεικτικών στοιχείων λόγω της ιδιότητας τους αυτής είτε λόγω συγκεκριμένων καταστάσεων ανά περίπτωση. Περίπτωση σχετικής απαγόρευσης αποτελεί η κατ' εξαίρεση έρευνα εντός οικίας κατά τις βραδινές ώρες παρά μόνο με την εξασφάλιση του σχετικού δικαστικού εντάλματος και με παρουσίας εκπροσώπου των εισαγγελικών αρχών.

3.5 Νομοθετικά Ρυθμισμένες και Αρρυθμιστες Αποδεικτικές Απαγορεύσεις

Αποτελεί τη διάκριση μεταξύ αποδεικτικών απαγορεύσεων οι οποίες αναφέρονται εντός της σχετικής νομοθεσίας και σε αυτές οι οποίες δεν προβλέπονται ρητά και κατά γράμμα, προκύπτουν όμως είτε μέσω της ερμηνείας του Νόμου είτε μέσω της νομολογίας⁶¹.

Παράδειγμα ρυθμιζόμενης αποδεικτικής απαγόρευσης αποτελεί το επαγγελματικό απόρρητο το οποίο προνοεί τόσο στην Ελληνική και την Κυπριακή Έννομη Τάξη⁶² και το οποίο δεν αποτελεί απλά και μόνο ένα δικαίωμα του κατηγορούμενου αλλά και υποχρέωση της πολιτείας για να το διασφαλίσει.

Συγκεκριμένα το απόρρητο αυτό προστατεύει εκτός από την επικοινωνία δικηγόρου και πελάτη και πληροφορίες οι οποίες ανταλλάσσονται με τον δικηγόρο του κατηγορούμενου με άτομα τα οποία πιθανότατα θα αποτελέσουν μάρτυρες υπεράσπισης κατά τη διεξαγωγή της ποινικής δίκης.

⁶¹ Σ. Παύλου, Α. Φουντεδάκη, Ο.Π., Σελ σελ. 915 – 92, 30/09/2002.

⁶² ΚΠΔ Άρθρο 212: “1. Η διαδικασία ακυρώνεται, αν εξετασθούν στην προδικασία ή στην κύρια διαδικασία: α) τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 371 ΠΚ, β) οι δημόσιοι υπάλληλοι, όταν πρόκειται για στρατιωτικό ή διπλωματικό μυστικό ή μυστικό που αφορά την ασφάλεια του κράτους, εκτός αν ο αρμόδιος υπουργός με αίτηση της δικαστικής αρχής ή κάποιου από τους διαδίκους ή και αυτεπαγγέλτως τους εξουσιοδοτήσει σχετικά. {...}.” & Περί Δεοντολογίας των Δικηγόρων Κανονισμό 2020 Άρθρο 13: “ (1) Το επαγγελματικό απόρρητο του δικηγόρου αναγνωρίζεται ως θεμελιώδες και πρωταρχικό δικαίωμα και υποχρέωσή του και πρέπει να τυγχάνει της προστασίας του Δικαστηρίου και οποιοσδήποτε κρατικής ή δημόσιας αρχής. {...}.”

Αποτελεί ρύθμιση η οποία προστατεύει την ορθή απονομή της δικαιοσύνης και ειδικότερα αναφορικά με το απόρρητο της επικοινωνίας δικηγόρου και πελάτη⁶³ αυτό εξυπηρετεί την ελεύθερη επικοινωνία του πελάτη με το δικηγόρο για πληροφορίες όμως πληροφορίες που αποτελούν καθαρά την παροχή νομικών συμβουλών και μόνο⁶⁴.

Όσο αφορά τις αρρυθμιστες νομοθετικά αποδεικτικές απαγορεύσεις θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αποτελούν τις απαγορεύσεις οι οποίες δεν εντοπίζονται γραμματικά εντός της νομοθεσίας όμως σε κάποιες περιπτώσεις μπορούν να εξαχθούν ερμηνευτικά μέσα από Συνταγματικές διατάξεις και κυρίως σε διατάξεις που σχετίζονται με την προστασία των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων. Άμεση σχέση με τις αρρυθμιστες αποδεικτικές απαγορεύσεις έχει το άρθρο 177 παρ.2 του ΚΠΔ το οποίο και εισήγαγε τον αυτόματο αποκλεισμό των αποδεικτικών στοιχείων τα οποία αποκτήθηκαν με παράνομο τρόπο έστω και αν αυτά δεν προβλέπονται ρητά στη νομοθεσία. Αυτό ισχύ αν θεωρηθεί ότι η μέθοδος και ο τρόπος απόκτησης του αντίκειται στην αρχή της Δίκαιης Δίκης ενισχύοντας έτσι και στο Ελληνικό – Ηπειρωτικό Δίκαιο ένα αυστηρότερο χαρακτήρα στην αντιμετώπιση της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων, αντιμετώπιση η οποία προϋπήρχε στο κοινοδίκαιο⁶⁵.

4. Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Τα κράτη πολλές φορές βρίσκονται αντιμέτωπα με αρνητικές συνθήκες οι οποίες χρειάζονται δυναμική προσέγγιση προς αντιμετώπιση τους και προβαίνουν σε ενέργειες οι οποίες είναι πολύ πιθανόν να περιορίσουν ή να θέσουν σε κίνδυνο τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τέτοιες καταστάσεις θα μπορούσαν να αναφερθούν ως οι περίοδοι έξαρσης της εγκληματικότητας και του οργανωμένου

⁶³ Greenough and Others v Gaskell (1824-34) All ER Rep 767.

⁶⁴ Vann P. Gaitor, «Attorney-Client Privilege: The Road Ahead», 30/5/2017.

⁶⁵ Δημήτριος Γιαννουλόπουλος, Αποδεικτική αξιοποίηση υποκλαπέισας μαγνητοφωνημένης ομολογίας - Βουλή των Λόρδων υπόθ. R. v. Khan, απόφ. της 2.7.1996, ΠοινΔικ, 6/2001, σελ. 614 – 629, Ημ. Δημοσίευσης: 30/06/2001.

εγκλήματος όπου το Κράτος προς αντιμετώπιση αυτών καταφεύγει σε μεθόδους οι οποίες πιθανό να προσβάλουν την ανθρώπινη ζωή και αξιοπρέπεια⁶⁶.

Παρόλα αυτά όμως η προσέγγιση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί η ιδανικότερη με την θεωρία να στηρίζει ότι σε καμία περίπτωση τα ατομικά δικαιώματα και η Αρχή του Κράτους Δικαίου δεν μπορούν να περιοριστούν χαρακτηρίζοντας παράδοξη την παραβίαση αυτών με σκοπό την αντιμετώπιση εγκληματικών καταστάσεων⁶⁷.

Το Σύνταγμα ενός κράτους αποτελεί το βασικό ρυθμιστή του πολιτεύματος αλλά και της ευρύτερης οργάνωσης του Κράτους. Ρυθμίζει δηλαδή τον τρόπο που οι κρατικές εξουσίες έχουν την υποχρέωση να πράξουν αλλά και τις σχέσεις και την αντιμετώπιση που πρέπει να έχουν προς τους πολίτες μέσα από τη ρύθμιση των ατομικών δικαιωμάτων. Στη θεωρία αναφέρεται ότι ο άνθρωπος απολάμβανε τα δικαιώματα αυτά από μόνη τη φύση του ως άνθρωπος γι' αυτό και άλλωστε χαρακτηρίζονται και ως φυσικά δικαιώματα τα οποία ο άνθρωπος κατείχε πολύ πριν την οργάνωση της κοινωνίας σε οργανωμένα σύνολα και απλά τα δικαιώματα απόκτησαν περιπτώσεις περιορισμών τους για χάρη του κοινού καλού.

Σε κάθε περίπτωση ο λόγος που τα θεμελιώδη δικαιώματα εντάχθηκαν στο σώμα του Συντάγματος και όχι σε κάποιο άλλο νομοθέτημα δείχνει ακριβώς την σημαντικότητα και τη σοβαρότητα που τα διακατέχει τοποθετημένα εντός ενός συνόλου κανονισμών οι οποίοι λαμβάνουν ανώτερης βαθμίδας στη νομοθετική ιεράρχηση. Ακόμη ένα σημείο το οποίο επιδεικνύει την σημαντικότητα που ήθελε να προσδώσει ο Νομοθέτης αποτελεί ο τρόπος και η διαδικασία τροποποίησης τους καθώς δεν τροποποιούνται όπως τα απλά Νομοθετήματα αλλά με ειδικές διαδικασίες τις οποίες προβλέπει το ίδιο το Σύνταγμα⁶⁸.

⁶⁶ Γεώργιος Χλούπης, Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της αντιμετώπισης σύγχρονων μρφών εγκληματικής δράσης και ειδικότερα του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, Νοέμβριος 2018

⁶⁷ Αριστόβουλος Μάνεσης, ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1982, Σελ 57

⁶⁸ Κ. Παρασκευά, ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ Ό.π, Σελ 5επ.

Ένα σημείο το οποίο χρίζει μεγάλης προσοχής καθώς θέτει άμεσο κίνδυνο παραβίασης δικαιωμάτων αποτελούν οι ανακριτικές διαδικασίες προς αντιμετώπισης των φαινομένων αυτών. Αυτό που τα κράτη θα πρέπει να πράξουν είναι η διασφάλιση των δικαιωμάτων και η δημιουργία και η ένταξη μηχανισμών εντός του δικονομικού σκέλους έτσι ώστε το δικαστήριο σε περιπτώσεις αυθαιρεσιών να μπορεί να διασφαλίσει αυτό τα δικαιώματα του κατηγορούμενου αξιοποιώντας το θεσμό των αποδεικτικών απαγορεύσεων.

Βασική λειτουργία αλλά και κεντρικός σκοπός των αποδεικτικών απαγορεύσεων αποτελεί η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κοινωνιών από τυχόν παραβιάσεις των αρμόδιων αρχών κατά τη συλλογή του μαρτυρικού υλικού και η προστασία αυτή έχει ως καθοδήγηση την προστασία της Αρχής της Δίκαιης Δίκης⁶⁹. Αυτά τόνισε και ο Άρειος Πάγος στην απόφαση του 689/2014 όπου μεταξύ άλλων ανέφερε ότι παρά την ισχύ της αρχής ηθικής απόδειξης και τον κανόνα της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών στοιχείων από το δικαστή, επιβάλλεται η απαγόρευση της αξιοποίησως αποδεικτικού μέσου το οποίο έχει αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ληφθεί υπόψη σε ολόκληρη την ποινική διαδικασία. Η αξιοποίηση αυτού παρά την νομοθετική απαγόρευση παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματα του κατηγορούμενου όπως αυτό της υπεράσπισης με αποτέλεσμα να συνεπάγεται την απόλυτο ακυρότητα της⁷⁰.

Η ΕΣΔΑ μέσα από την οποία προκύπτουν τα προστατευόμενα ατομικά δικαιώματα, δεν κάνει κάποια ρητή αναφορά στην έκταση και τον περιορισμό ενός δικαιώματος που μπορεί να θέσει ένα Κράτος στην εσωτερική Έννομη Τάξη του. Η σκέψη αυτή προς απόδοση μια ελευθερίας προς τα Κράτη Μέλη δυνατότητας ρύθμισης των περιορισμός που θα επιδέχονται τα δικαιώματα αυτά τέθηκε προς

⁶⁹ Θ. Δαλακούρας, ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, Σελ. 34.

⁷⁰ ΑΠ 689/2014, 7/2/2014.

εξυπηρέτηση δικών τους επιδιώξεων όταν και τα δικαιώματα είναι επιδεκτικά περιορισμών παρόλα αυτά όμως και σε κάθε περίπτωση ο περιορισμός πρέπει να ορίζεται από Συνταγματική διάταξη⁷¹.

Αρχή η οποία σταθμίζει τον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων αποτελεί η αρχή της αναγκαιότητας και η οποία καθιστά επιτρεπτό τον περιορισμό όταν αυτός κρίνεται απόλυτα αναγκαίος ένεκα και της εξυπηρέτησης άλλου σημαντικότερου καλού και σε κάθε περίπτωση να είναι επιτρεπτός από το Σύνταγμα⁷². Πέρα από την αρχή της αναγκαιότητας άλλες αρχές οι οποίες διασφαλίζουν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν η αρχή της επικουρικότητας η οποία επιβάλλει το επιτρεπτό του περιορισμού των δικαιωμάτων αυτών στην περίπτωση όπου δεν υφίσταται επαχθέστερος εναλλακτικός τρόπος αντιμετώπισης. Επιπρόσθετα η αρχή της νομιμότητας η οποία επιβάλλει όταν διεξάγονται τέτοιου είδους ενέργειες να διεξάγονται όπως ο νόμος ορίζει δηλαδή εξασφαλίζοντας το απαιτούμενο δικαστικό ένταλμα. Τέλος σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της νομιμότητας μπορεί να επιτελέσει και η αρχή της αναλογικότητας η οποία επιτρέπει τον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων μόνο στις σοβαρότερες περιπτώσεις οι οποίες κρίνουν απόλυτα θεμιτό τον περιορισμό αυτό⁷³.

Αφή στιγμής τα θεμελιώδη δικαιώματα περιλαμβάνονται στο κείμενο του Συντάγματος, όπως και για το ζήτημα της τροποποίησης τους έτσι και για το ζήτημα του περιορισμού των δικαιωμάτων πρέπει να αναφέρεται ρητώς από το Σύνταγμα για να είναι επιτρεπτός όπως και αναφέρει συγκεκριμένα το άρθρο 33 του Κυπριακού Συντάγματος το οποίο και ορίζει, «Τηρουμένων των διατάξεως του Συντάγματος των σχετικών προς την κατάστασιν εκτάκτου ανάγκης, τα υπό του παρόντος μέρους ηγγυημένα

⁷¹ Βεγλερή Φ., Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1982, Σελ. 38.

⁷² Police v. Ekdotiki Eteria (1982) 2 C.L.R. 63.

⁷³ Κ. Βουγιούκας, Το οργανωμένο έγκλημα γενικώς, σε συνδυασμό με τη βία και την τρομοκρατία, ειδικότερα, στο επίκεντρο παλαιότερων και προσφάτων εκδηλώσεων διεθνών οργανώσεων και οργανισμών, Περιοδικό Υπεράσπιση 1999, σελ. 515.

θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες δεν υπόκεινται εις οιονδήποτε έτερον όρον, δέσμευσιν ή περιορισμόν πλην των εν τω παρόντι μέρει οριζομένων.».

Παρόλα αυτά τα ατομικά δικαιώματα δύσκολα επιδέχονται περιορισμούς, οι οποίοι πρέπει να ερμηνεύονται με αυστηρή έννοια και με βάση αυτή που ήθελε να προσδώσει ο Συνταγματικός Νομοθέτης⁷⁴ καθώς αποτελούν ρυθμίσεις οι οποίες λαμβάνουν ενισχυμένης προστασίας ένεκα και του αμυντικού χαρακτήρα του οποίου κατέχουν με την προστασία των ιδιωτών από την Κρατική Εξουσία. Ζητήματα όπως η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η ευκολότερη πλέον παρέμβαση και παραβίαση της ιδιωτικότητας της ζωής του ατόμου επιβάλλουν θεωρώ μια αυστηρότερη προστασία των ατομικών δικαιωμάτων. Αυτή την ανάγκη ενισχυμένης προστασίας των δικαιωμάτων προσδίδει το άρθρο 25 του Ελληνικού Συντάγματος όπου επιβάλλει στα Κρατικά Όργανα τη διασφάλιση και προστασία αυτών.

4.1 Προστασία Ανθρώπινης Αξίας

Η ανθρώπινη αξία δικαίως χαρακτηρίστηκε από τη θεωρία ως η μήτρα ή η κεντρική ιδέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς αποτέλεσε τη βάση όλων των άλλων δικαιωμάτων. Η προστασία της αξίας του ανθρώπου λαμβάνει Συνταγματικής προστασίας χωρίς να προβαίνει σε καμία απολύτως διάκριση. Το δικαίωμα σε προστασία της ανθρώπινης αξίας παραβιάζεται όταν το άτομο δέχεται ψυχολογική σωματική αλλά και κάθε άλλου είδους βία η οποία προσβάλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια του με αποτέλεσμα αυτή να κρίνεται αντισυνταγματική.

Στην Ελληνική Έννομη Τάξη η προστασία αυτή εντάχθηκε σχετικά πολύ αργοπορημένα αφού μόλις με το Σύνταγμα του 1975 υιοθετήθηκε η ρύθμιση αυτή εντός του άρθρου 2, δικαίωμα το οποίο χαρακτηρίστηκε από το ίδιο το γράμμα του Συντάγματος ως πρωταρχικής σημασίας υποχρέωση η προάσπιση του από την πολιτεία.

⁷⁴ Δημοκρατία ν. Κωνσταντίνου (2002) 3 Α.Α.Δ. 534.

Η διάταξη αυτή σχετίζεται άμεσα και με άλλες Συνταγματικές διατάξεις. Μια από αυτές αποτελεί η απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων και εξευτελιστικής αντιμετώπισης του ατόμου με μεθόδους δηλαδή που πιθανόν να προσβάλουν την προσωπικότητα, την υγεία του και την αξιοπρέπεια, αξίες οι οποίες το Κράτος έχει την υποχρέωση να διασφαλίζει.

Το δικαίωμα αυτό αποτελεί ένα απόλυτο δικαίωμα από το οποίο κανένας πολίτης δεν μπορεί να παραιτηθεί. Αποδεικτικό μέσο εντός της ποινικής δίκης αποτελεί και η εξέταση του κατηγορούμενου. Η εκ του Συντάγματος προστασία της αξίας του ανθρώπου ορίζει ότι κατά την εξέταση του κατηγορούμενου, ο οποίος και αποτελεί υποκείμενο της δίκης, θα πρέπει να γίνεται με πλήρη σεβασμό προς το πρόσωπο και την αξιοπρέπεια του. Δεν θα πρέπει να ασκείται υπέρμετρη καταπίεση ώστε οι απαντήσεις που θα δίνει να είναι προϊόν ελεύθερης βούλησης.

Τυχόν αποδεικτικά στοιχεία τα οποία αποκτήθηκαν κατά την εξέταση του κατηγορούμενου, θα αποτελέσει νόμιμη η χρήση τους παρά μόνο στις περιπτώσεις που εξαλειφθεί και η παραμικρή υπόνοια ότι δεν καταπατήθηκε καθόλου το δικαίωμα της ανθρώπινης αξίας κατά τη λήψη τους.

Στη θεωρία αναπτύχθηκε και η άποψη ότι σε περίπτωση που τα μόνα αποδεικτικά μέσα που είναι διαθέσιμα για απόδειξη της αθωότητας του κατηγορούμενου, έστω και αν αυτά αποτελούν παράνομα αποδεικτικά μέσα, η ίδια η απαγόρευση αξιοποίησης τους ίσως να αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος της αξίας του κατηγορούμενου⁷⁵.

4.2 Απαραβίαστο Οικογενειακό Ασύλου

Το απαραβίαστο του οικογενειακού ασύλου⁷⁶, δικαίωμα το οποίο από τη θεωρία αναφέρθηκε ότι εμπίπτει στο ευρύτερο δικαίωμα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής⁷⁷, ουσιαστικά ορίζει ότι

⁷⁵ Ηλιοπούλου-Στράγγα, Τζούλια, Χρήση Παρανόμως Κτηθέντων Αποδεικτικών Μέσων Και Δικαίωμα Υπεράσπισης Του Κατηγορουμένου, Σάκκουλας, 2003, Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.

⁷⁶ Αρ. 9 Ελληνικού Συντάγματος και Αρ. 16 Κυπριακού Συντάγματος.

⁷⁷ Καμίνης, Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων, Σάκκουλας Αντ. Ν., 1954, Σελ.179.

απαγορεύεται η οποιαδήποτε έρευνα, συλλογή πληροφοριών ή η είσοδος εντός κατοικίας, αν αυτή δεν γίνεται με βάση τη νομοθεσία δηλαδή με την παρουσία των αρμόδιων Εισαγγελικών Οργάνων μετά από εξασφάλιση του απαιτούμενου δικαστικού εντάλματος είτε μετά από συναίνεση του ενοίκου.

Ως κατοικία του ατόμου μπορεί να οριστεί με τη νομική έννοια του όρου δηλαδή τον τόπο όπου το άτομο διαμένει μόνιμα είτε με την πραγματική έννοια η οποία φαίνεται να είναι και η Συνταγματικώς ρυθμισμένη έννοια της κατοικίας. Ως πραγματική έννοια δεν περιλαμβάνεται μόνο η μόνιμη κατοικία του ατόμου δηλαδή ο οίκος του αλλά και η τοποθεσία προσωρινής διαμονής του ακόμη και η επαγγελματική στέγη. Εκ του Συντάγματος ερμηνεύτηκα προκύπτει ότι για να μπορεί ένα κατάλυμα να θεωρηθεί κατοικία θα πρέπει να αποτελεί ένα περιφραγμένο οίκημα ώστε η είσοδος του να μην είναι ελεύθερη σε όλους.

Το δικαίωμα του ασύλου της οικίας δεν περιλαμβάνει σίγουρα μόνο την απαγόρευση εισόδου εντός της οικίας αλλά και την κάθε ενέργεια λήψης πληροφοριών μέσα από την οικία όπως για παράδειγμα με τοποθέτηση κρυφής οπτικοακουστικής καταγραφής και συλλογής αποδεικτικών μέσων, έστω και αν η λήψη αυτών πραγματοποιείται χωρίς την είσοδο των οργάνων εντός της οικίας. Το άτομο έχει γενικότερα το δικαίωμα σε ανάπτυξη και διαμόρφωση όπως αυτό επιθυμεί της ιδιωτικής του ζωής έστω και αν η λήψη των πληροφοριών γίνεται από μεγάλη απόσταση μέσα από τεχνολογικά συστήματα παρακολούθησης τα οποία οι αρχές αξιοποιούν.

Περιορισμός του δικαιώματος του απαραβίαστου της κατοικίας μπορεί να προκύψει παρά μόνο μετά από νομοθετική ρύθμιση και η οποία πρέπει να είναι σαφής και να συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας. Στην Ελληνική Έννομη Τάξη η κατ' οίκο έρευνα από τις Αστυνομικές Αρχές επιτρέπεται μόνο κατά το ανακριτικό στάδιο σε περίπτωση διάπραξης κακουργήματος είτε πλημμελήματος και μόνο στην περίπτωση όπου υπάρχουν επαρκεί αποδεικτικά στοιχεία ότι διαπράχθηκε το αδίκημα. Επιπρόσθετα υφίσταται διαχωρισμός του επιτρεπτού της έρευνας κατά την

περίοδο της μέρας και της νύκτας. Κατά την περίοδο της νύκτας κατά κανόνα απαγορεύεται η κατ' οίκο έρευνα πλην των περιπτώσεων που αναφέρονται στο νόμο όπως για παράδειγμα αν θα συλληφθεί διωκόμενο άτομο.

Σε κάθε διαφορετική περίπτωση η οποιαδήποτε συλλογή αποδεικτικού στοιχείου προέκυψε από έρευνα που δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις του νόμου αποτελεί παράνομη απόκτηση αποδεικτικού στοιχείου του οποίου η αξιοποίηση κατά το στάδιο των ερευνών είτε κατά το στάδιο της κύριας διαδικασίας θα θεωρηθεί παράνομη και μη αξιοποιήσιμη.

4.3 Απαγόρευση Βασανιστηρίων

Τα βασανιστήρια και γενικότερα η εξευτελιστική μεταχείριση από αρχαιοτάτων χρόνων αποτέλεσε το πιο διαδεδομένο και αποτελεσματικό τρόπο επιβολής του κρατικού εξαναγκασμού. Σημείο έναρξης έντονων συζητήσεων αλλά και ανησυχιών για την αναγκαιότητα λήψης μέτρων αντιμετώπισης του φαινομένου αυτού αποτέλεσε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος όπου κινητοποίησε έντονα τη Διεθνή Κοινότητα και η οποία έφτασε στη σύναψη της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 1948, με την οποία και εισήχθη η απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων⁷⁸. Στην Ελλάδα η απαγόρευση των βασανιστηρίων εντάχθηκε στο Εθνικό Δίκαιο μετά την πτώση της Χούντας το 1974⁷⁹.

Η απαγόρευση αυτή των βασανιστηρίων στηρίχθηκε στο ότι ο άνθρωπος πλέον δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως πράγμα αλλά ως υποκείμενο του οποίου θα πρέπει το δίκαιο να επιβάλλει προστασία της ζωής και της αξιοπρέπειας του.

⁷⁸ Μαρία- Ειρήνη Βεργίνη, Ανθρώπινη αξιοπρέπεια και λόγοι άρσης του αδικού στο έγκλημα των βασανιστηρίων, *Expressis Verbis Law Journal*. 1:1. Σελ. 88.

⁷⁹ Περράκης Στ., Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2009, σελ. 207

Τα άρθρα 8 και 7 του Κυπριακού και Ελληνικού Συντάγματος αντίστοιχα, υιοθέτησαν το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ το οποίο κάνει σαφή αναφορά στην απαγόρευση των βασανιστηρίων. Η απαγόρευση των βασανιστηρίων αποτελεί ένα από τα πιο διαδεδομένα δικαιώματα το οποίο και υιοθετείται ίσως στα περισσότερα κράτη και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα δικαιώματα, γι' αυτό ακριβώς το λόγο λαμβάνει πολύ αυστηρό και απόλυτο χαρακτήρα.

Χαρακτηρίζεται ως απόλυτο δικαίωμα καθώς αποτελείται από ένα άρθρο το οποίο περιλαμβάνει μερικές μόνο λέξεις οι οποίες αναφέρουν απλά την απαγόρευση χωρίς να δίνουν το οποιοδήποτε περιθώριο περιορισμού του δικαιώματος. Αυτόν ακριβώς το χαρακτήρα δίνει και το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ καθώς δεν παραχωρεί σε καμία περίπτωση τη διακριτική ευχέρεια στα κράτη μέλη για δυνατότητα ενσωμάτωσης οποιουδήποτε περιορισμού του δικαιώματος.

Ο απόλυτος χαρακτήρας απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, δέχθηκε ιδιαίτερη κριτική ειδικότερα σε περιπτώσεις όπως η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Ακόμη και στις περιπτώσεις αυτές έγινε ιδιαίτερα έντονη κριτική ότι η απαγόρευση των βασανιστηρίων η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με το σεβασμό και την προστασία της ίδιας της ανθρώπινης ζωής δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να παραβιαστεί από τα όργανα που είναι τα απολύτως αρμόδια να επιβάλουν την νομιμότητα καθώς η παραβίαση καταλύει το ίδιο το δημοκρατικό πολίτευμα αλλά και τη δίκαιη δίκη⁸⁰.

Το μεγάλο ζήτημα που προκύπτει και σε σχέση με την παρούσα θεματική είναι η τυχόν αντιμετώπιση των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζονται ενώπιον δικαστηρίου και έχουν ληφθεί μετά από πράξεις βασανιστηρίων. Το ΕΔΔΑ μέσα από ένα μεγάλο αριθμό αποφάσεων⁸¹ κατέληξε εν τέλει στο συμπέρασμα ότι τα αποδεικτικά μέσα αυτά σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να γίνονται δεκτά, ούτε

⁸⁰ Weissbrodt D., The Absolute Prohibition of Torture and Ill Treatment, 2006, https://scholarship.law.umn.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1239&context=faculty_articles.

⁸¹ El Haski κατά Βελγίου Αρ. Προ. 649/2008, 25/9/2012 και Ashot Harutyunyan κατά Αρμενίας, Αρ. Προ. 34334/2004, 15/6/2010.

και να λαμβάνονται υπόψη καθώς πέρα από την παραβίαση του άρθρου 3 επέρχεται και παραβίαση του άρθρου 6.

Πολύ σημαντική Σύμβαση η οποία αναφέρεται στο ζήτημα των βασανιστηρίων αποτέλεσε η Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας. Το άρθρο 15 της Σύμβασης ουσιαστικά αναφέρεται στην υποχρέωση του κάθε Κράτους Μέλους να απαγορεύει την αξιοποίηση αποδεικτικών στοιχείων τα οποία ήταν αποτέλεσμα βασανιστηρίων⁸². Το ερμηνευτικό ζήτημα που έχει προκύψει για το άρθρο αυτό είναι ότι δεν ορίζει μια απόλυτη απαγόρευση των αποδεικτικών αυτών στοιχείων. Δηλαδή δεν υποδηλώνει μια άμεση υποχρέωση προς τα Κράτη να κηρύσσουν τα στοιχεία αυτά ως απαράδεκτα και έτσι πολλές φορές τα Εθνικά Δικαστήρια να παρερμηνεύουν την απαγόρευση αυτή. Παράδειγμα αυτού αποτέλεσαν οι ερμηνείες που προσέδωσαν τα Δικαστήρια της Γερμανίας και των ΗΠΑ τα οποία ανέφεραν ότι το άρθρο 15 απαγορεύει την αξιοποίηση των στοιχείων αυτών από τη μια αλλά από την άλλη δεν φαίνεται να υποχρεώνει τα Κράτη Μέλη να θεσπίσουν και νομοθεσία που να το απαγορεύει⁸³.

4.4 Δικαίωμα Σιωπής και Μη Αυτοενοχοποίησης Κατηγορούμενου και Υπόπτου

Το δικαίωμα σιωπής και της μη αυτοενοχοποίησης αποτελεί ένα απαραβίαστο δικαίωμα του υπόπτου, κατηγορούμενου και το οποίο σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να τύχει παραβίασης μέσω εξαναγκασμού ή ακόμη και να εξαχθούν συμπεράσματα σε περίπτωση που αυτός επιλέξει να διατηρήσει τη σιωπή του⁸⁴.

Ουσιαστικά με τα δικαιώματα αυτά προστατεύεται ο κατηγορούμενος ή ο ύποπτος από το να προβεί σε αναφορά γεγονότων τα οποία θα αποτελέσουν και θα επιφέρουν αρνητικές συνέπειες ως προς την

⁸² Άρθρο 15.- Κάθε Κράτος Μέρος μεριμνά, ώστε κάθε κατάθεση η οποία αποδεικνύεται ότι είναι αποτέλεσμα βασανιστηρίων να μη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο σε καμία διαδικασία, παρά μόνον εναντίον του προσώπου που κατηγορείται για βασανιστήρια, ως αποδεικτικό στοιχείο ότι έχει γίνει η κατάθεση αυτή.

⁸³ Tobias Thienel, «The Admissibility of Evidence Obtained by Torture under International Law», The European Journal of International Law Vol. 17 no.2 © EJIL 2006.

⁸⁴ Ν. Ανδρουλάκης, Ο.π., Σελ. 214,

απόδειξη της ενοχής του. Ο κατηγορούμενος στην ποινική δίκη δεν έχει το βάρος να αποδείξει την αθωότητα του αλλά η Κατηγορούσα Αρχή έχει την υποχρέωση να αποδείξει την ενοχή του. Με βάση αυτή την ρύθμιση ο κατηγορούμενος δεν έχει και την υποχρέωση να αναφέρει κάτι αλλά μπορεί να ακούσει τις θέσεις που έχει να προβάλει η Κατηγορούσα Αρχή και απλά να τους αντικρούσει προβάλλοντας έτσι την υπεράσπιση του.

Κατά την κρατούσα στη θεωρία άποψη το δικαίωμα σιωπής και της μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορούμενου αποτελεί ένα περιορισμό προς τις αστυνομικές αρχές τα οποία εμπίπτουν στην ευρύτερη Συνταγματική προστασία της αξίας και της προσωπικότητας του ατόμου. Επίσης υπάγονται κάτω από την προστασία του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ και της Δίκαιης Δίκης και συγκεκριμένα υπό την παράγραφο 2 του άρθρου η οποία ορίζει το τεκμήριο αθωότητας.

Η οποιαδήποτε πληροφορία παρείχε ο κατηγορούμενος/ύποπτος η οποία αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση για την υπεράσπιση του και έγινε μετά από χρήση εξαναγκαστικών ενεργειών λαμβάνει πλήρη απαγόρευση και δεν μπορεί να αξιοποιηθεί ως αποδεικτικό μέσο⁸⁵.

5. Θεσμός του Agent Provocateur και Αστυνομική Παγίδευση

Ο θεσμός του υπό κάλυψη αστυνομικού πρώτο εμφανίστηκε και εφαρμόστηκε από τις μυστικές υπηρεσίες με σκοπό την αποκάλυψη και αντιμετώπιση εγκλημάτων κυρίως του οργανωμένου εγκλήματος και υποθέσεις οι οποίες σχετίζονταν με τα ναρκωτικά. Η μέθοδος αυτή πρωτοεμφανίστηκε και εφαρμόστηκε από τις αστυνομικές αρχές των ΗΠΑ και περί το 1970 άρχισε να κάνει την εμφάνιση της και σε Ευρωπαϊκά Κράτη μετά από παρότρυνση της Αμερικής προς αντιμετώπιση του διεθνούς

⁸⁵ Ν. Πατεράκη, Δικαίωμα σιωπής κατηγορουμένου, ΠοινΔικ 2004, Σελ.176

εγκλήματος και συγκεκριμένα του διασυνοριακού εμπορίου ναρκωτικών το οποίο και εξαπλώθηκε ραγδαία κατά τη δεκαετία αυτή⁸⁶.

Η μέθοδος της αστυνομικής παγίδευσης σχετίζεται άμεσα με την παράγραφο 2 του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ το οποίο ουσιαστικά κρίνει θεμιτό τον περιορισμό του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή όταν αυτός ο περιορισμός γίνεται για χάρη της διατήρησης της εθνικής ασφάλειας και επιτρέπεται από την σχετική νομοθεσία. Επιπλέον το μέτρο που θα ληφθεί και θα αποφέρει περιορισμό του ατομικού δικαιώματος θα πρέπει να ασκηθεί παρά μόνο στην περίπτωση που κρίνεται απολύτως αναγκαίο μην υπάρξουν άλλης εναλλακτικής μεθόδου. Η απόλυτη αναγκαιότητα προς νομιμοποίηση της εφαρμογής της έγκειται στο ότι δεν παραβιάζεται μόνο το δικαίωμα σε ιδιωτική ζωή αλλά και τα δικαιώματα που σχετίζονται άμεσα με αυτό όπως για παράδειγμα το δικαίωμα σε ανάπτυξη της προσωπικότητας, το δικαίωμα στο άσυλο της κατοικίας και το απόρρητο της επικοινωνίας.

Ένας από τους σημαντικότερους λόγους για τους οποίους θεσπίστηκε ο θεσμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων αφορούσε άμεσα και τις Αστυνομικές Αρχές. Ο θεσμός αυτός έχει ως άπώτερο σκοπό την προστασία και τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του κατηγορούμενου και του υπόπτου και από τις ενέργειες των Αστυνομικών Αρχών οι οποίες είναι οι πλέον αρμόδιες για την συλλογή των αποδεικτικών αυτών στοιχείων που θα διαλευκάνουν την υπόθεση τόσο σε προδικαστικό στάδιο μέσω της συλλογής αποδεικτικών στοιχείων όσο και κατά την κυρίως διαδικασία με την υποβοήθηση των εκπροσώπων της Κατηγορούσας Αρχής.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το ζήτημα των αστυνομικών ερευνών αποτελεί το δόγμα της ανεξάρτητης πηγής κατά το οποίο έστω και αν παραβιάστηκαν δικαιώματα ή η διαδικασία συλλογής αποδεικτικών στοιχείων παραβίαζε τη νομοθεσία, αυτά μπορούσαν να γίνουν αποδεκτά. Αυτό στηρίζεται στη σκέψη

⁸⁶ Ethan Nadelmann «The Americanization of Global Law Enforcement: The Diffusion of American Tactics and Personnel», Northern Kentucky University, Anderson Publishing Co and the Academy of Criminal Justice Sciences, 1997, Σελ. 127, 128.

ότι αφού το αποδεικτικό στοιχείο να μεν αποτελεί μέρος της παράνομης έρευνας εν τούτοις η συγκεκριμένη ενέργεια λήψης του συγκεκριμένου αποδεικτικού στοιχείου αν μπορεί να κριθεί ανεξάρτητη πράξη και έγινε νόμιμα μπορεί να αξιοποιηθεί ενώπιο του δικαστηρίου. Κατατοπιστική απόφαση για το δόγμα της ανεξάρτητης πηγής αποτέλεσε η απόφαση Murray⁸⁷ στην οποία οι Αστυνομικές Αρχές μετά από πληροφορία ότι εντός αποθήκης διενεργούνταν εργασίες ναρκωτικών τα μέλη της εισήλθαν προς έρευνα χωρίς όμως να έχουν εξασφαλίσει το απαιτούμενο δικαστικό ένταλμα. Εντούτοις απομακρύνθηκαν από την σκηνή χωρίς να συλλέξουν οποιοδήποτε στοιχείο και εξασφάλισαν μετέπειτα το ένταλμα προχωρώντας έτσι σε συλλογή αποδεικτικού υλικού. Το ΑΔ των ΗΠΑ ανέφερε ότι παρά το παράνομο της πρώτης εισόδου τα αποδεικτικά στοιχεία γίνονται αποδεκτά λόγω του δόγματος της ανεξάρτητης πηγής αφού θεώρησε τις δύο εισόδους εντός της αποθήκης ως ανεξάρτητες ενέργειες με την πρώτη να μην συμπαράσχει τη δεύτερη σε ακυρότητα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο θεσμός της αστυνομικής παγίδευσης δεν αποτελεί πάντοτε μια παράνομη ενέργεια διαλεύκανσης μιας υπόθεσης. Η κάθε έννομη τάξη αναγνωρίζει διαφορετική προσέγγιση στο θεσμό, άλλοτε αυστηρότερη και άλλοτε αφήνονται οι ενέργειες αυτές των αρχών να συνδράμουν στην επικράτηση της νομιμότητας. Γενικότερα συχνότερη μορφή παγίδευσης αποτελεί η περίπτωση κατά την οποία τα αστυνομικά όργανα, με μυστικές ενέργειες οδηγούν το δράστη στη διάπραξη αδικήματος είτε παρακινώντας τον με σκοπό να προβούν στην σύλληψη του, ενέργειες κατά τις οποίες ο δράστης δεν θα είχε προβεί χωρίς την εμπλοκή των αστυνομικών οργάνων.

Οι αστυνομικές αυτές ενέργειες δεν αποτελούν πάντοτε παράνομες ενέργειες εφόσον πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις τις οποίες το ίδιο το ΕΔΔΑ ανέφερε στην υπόθεση Teixeira de Castro⁸⁸. Μια αστυνομική διεϊσδυση για να θεωρηθεί νόμιμη και να κινείται εντός των πλαισίων της Δίκαιης Δίκης ώστε να μπορούν τα ευρήματα που θα προκύψουν από την έρευνα να αξιοποιηθούν δικαστικώς θα

⁸⁷ Murray v. United States :: 487 U.S. 533 (1988).

⁸⁸ Case Teixeira de Castro v Portugal, 9/6/1998.

πρέπει ο ύποπτος ο οποίος επιχειρείται να παγιδευτεί να έχει ήδη βεβαρημένο ποινικό μητρώο από προηγούμενες καταδίκες είτε να βρίσκεται σε εξέλιξη ποινική δίωξη εναντίον του ώστε να πληρείται η προϋπόθεση της ύπαρξης εύλογων υπονοιών. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν βασικό στοιχείο της νομιμοποίησης της παγίδευσης έτσι ώστε η παγίδευση από μόνη της να μην αποτελεί το μοναδικό στοιχείο. Επιπρόσθετα η όλη αστυνομική αυτή ενέργεια θα πρέπει να εποπτεύεται από Εισαγγελικό όργανο ώστε να διενεργείται εντός των πλαισίων της νομοθεσίας και της νομιμότητας⁸⁹.

Στην υπόθεση Βλάχος⁹⁰ η οποία αφορούσε την Ελλάδα το ΕΔΔΑ ανέφερε ότι εξετάζει τη διαδικασία στην ολότητα της και αν ο προσφεύγων έλαβε μια δίκαιη δίκη, μέρος της οποίας αποτελεί και η συλλογή στοιχείων. Στην παρούσα υπόθεση η προσφυγή απορρίφθηκε και η διείσδυση της αστυνομίας εδώ θεωρήθηκε νόμιμη καθώς διατηρήθηκε μια παθητική στάση του αστυνομικού και όχι ως προβοκάτορα κατά τη διάπραξη του αδικήματος με αποτέλεσμα να μην θεωρηθεί η παγίδευση του παράνομη.

Στην Ελληνική Έννομη Τάξη η τροποποίηση του ΚΠΔ δεν επέφερε κάποια διαφορά στον θεσμό της αστυνομικής παγίδευσης η οποία ορίζεται στο άρθρο 254ΚΠΔ. Αυτό που τονίστηκε από τη θεωρεία είναι ότι η διάπραξη και μόνο της απόπειρας του εγκλήματος από το δράστη είναι αρκετή για να στοιχειοθετήσει το αδίκημα της παγίδευσης και η καταδίκη του προβοκάτορα⁹¹.

Στο άρθρο 254 γίνεται διάκριση ανάμεσα σε συγκαλυμμένη έρευνα και ανακριτική διείσδυση. Η πρώτη αποτελεί την ανακριτική πράξη κατά την οποία το όργανο της τάξης αναλαμβάνει την διευκόλυνση της τέλεσης των εγκλημάτων που ορίζει ο νόμος, την οποία, όμως ο δράστης είχε ήδη προαποφασίσει χωρίς την προτροπή του πράκτορα. Η δεύτερη αποτελεί την πράξη όπου ο πράκτορας, με συγκαλυμμένα τα στοιχεία της ταυτότητάς του εντάσσεται σε εγκληματική ή τρομοκρατική

⁸⁹ Α. Παπαδαμάκης, Ανακριτική διείσδυση και άρση του απορρήτου ως ανακριτικές πράξεις κατά του οργανωμένου εγκλήματος, Εκδ. Σάκκουλας, 2007, Σελ. 94.

⁹⁰ Απόφαση ΕΔΔΑ, Βλάχος κατά Ελλάδας, Αρ. Προ. 20643/06, 18/9/2008

⁹¹ Χ. Μυλωνόπουλος, ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ - ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ, Π. Ν. Σάκκουλας, 2020, Σελ. 555

οργάνωση και αναλαμβάνει να συγκεντρώσει πληροφορίες και αποδεικτικό υλικό σχετικά με την οργάνωση και τα εγκλήματα της, χωρίς την επιρροή του πράκτορα αστυνομικού⁹².

Η αξιολόγηση εν τέλει των αποδεικτικών στοιχείων που θα προκύψουν από τις πάρα πάνω έρευνες θα αξιολογηθούν με βάση το άρθρο 177 παρ.2 και στην περίπτωση που οι διαδικασίες λήψης τους προκύψουν ότι υπερέβαιναν τα όρια του άρθρου 254 τότε θα θεωρηθούν ως παράνομα αποδεικτικά μέσα και η αξιοποίηση τους θα λάβει ακυρότητας.

6. Τηλεπικοινωνιακά Δεδομένα και Άρση Απορρήτου

Οι άνθρωποι γενικότερα έχουν το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα της προσωπικής τους ζωής όπου μέρος αυτού αποτελεί και η επικοινωνία μέσω τηλεφωνικών συσκευών ή ηλεκτρονικών μέσων όπως για παράδειγμα η ηλεκτρονική αλληλογραφία η οποία διεξάγεται σε συνθήκες εμπιστευτικότητας. Η ιδιωτικότητα του κάθε προσώπου κατά την ανταλλαγή επιστολών και γενικότερα μέσων επικοινωνίας μεταξύ ατόμων, ορίζεται στα άρθρα 199 του Ελληνικού Συντάγματος και 17 του Κυπριακού, προστασία η οποία καλύπτει ακόμη και την ταυτότητα των υποκειμένων αλλά και τον τρόπο με τον οποίο έγινε η επικοινωνία και η χρονική διάρκεια που αυτή κράτησε.

Με τον όρο αλληλογραφία ο Συνταγματικός Νομοθέτης δεν ήθελε να προσδώσει σε αυτό την στενή έννοια του όρου αλληλογραφία δηλαδή της γραπτής ανταλλαγής πληροφοριών αλλά μια ευρύτερη έννοια η οποία ουσιαστικά περιλαμβάνει και τον προφορικό λόγο εντός αυτής.

Το δικαίωμα του απαραβίαστου της επικοινωνίας αποτελεί δικαίωμα των πολιτών από τη μια και από την άλλη υποχρέωση των Αρχών έτσι ώστε να απέχουν από το να λάβουν γνώση του περιεχομένου της επικοινωνίας είτε να την κοινοποιήσουν. Ακόμη και στην περίπτωση που η επικοινωνία αυτή με κάποιο μέσο αποκτήθηκε, παράνομη καθίσταται και η αξιοποίηση τους ως αποδεικτικό μέσο.

⁹² Παπαδαμάκης, Ανακριτική διείδυση και άρση του απορρήτου ό.π Σελ 93.

Περιορισμοί του δικαιώματος αυτού μπορούν να επιτευχθούν για λόγους οι οποίοι εξυπηρετούν την εθνική ασφάλεια ή την εξακρίβωση σοβαρότατων εγκληματικών ενεργειών όπως του φόνου εκ προμελέτης, της εμπορία ανηλίκων, ναρκωτικά και άλλα σοβαρά αδικήματα διαφθοράς. Στην Ελληνική Έννομη Τάξη το άρθρο 19 του Συντάγματος το οποίο και ορίζει το απόρρητο των επιστολών έχει ενσωματωθεί στο Ελληνικό Σύνταγμα ήδη από το 1844⁹³. Στις μετέπειτα αναθεωρήσεις του Συντάγματος η εν λόγω ρύθμιση δέχθηκε μεγάλες αλλαγές κυρίως με την αναθεώρηση του 1975 και του 2001. Κατά την αναθεώρηση του 1975 το απόρρητο των επιστολών έλαβε μια απόλυτη προστασία. Πολύ σημαντική, για το δικαίωμα αυτό κρίθηκε η αναθεώρηση του 2001 όπου εντάχθηκε και η παράγραφος 2⁹⁴ η οποία επέβαλε την ίδρυση και λειτουργία της ανεξάρτητης αρχής, «Εθνική Επιτροπή Προστασίας του Απορρήτου των Επικοινωνιών», η οποία είναι και το πλέον αρμόδιο όργανο επιτήρησης και άρσης του απορρήτου.

Στην Κυπριακή Έννομη Τάξη πολύ σημαντική επί του ζητήματος αποτέλεσε η απόφαση Georghiades⁹⁵ και στην οποία αναφέρθηκαν επιγραμματικά περιπτώσεις οι οποίες δεν αποτελούν παραβίαση του απορρήτου των επικοινωνιών και συνάμα δεν παραμερίζεται η προστασία του άρθρου 17. Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν η τυχόν συναίνεση και η γνώση στην παρακολούθηση, κοινοποίηση της συνομιλίας από το άτομο το οποίο την εκφέρει, στην περίπτωση όπου η επικοινωνία εκτελείτε με νόμιμα μέσα, όταν οι συνομιλίες οι οποίες δημοσιεύονται αφορούν κατάδικους είτε άτομα που βρίσκονται σε προφυλάκιση και σε περιπτώσεις ατόμων που τελούν υπό πτώχευση. Σχετικός νόμος αποτελεί ο περί Προστασίας του Απορρήτου Νόμος⁹⁶ ο οποίος αναφέρει ότι νόμιμη άρση του

⁹³ Το τότε άρθρο 14 το οποίο και όριζε το απόρρητο των επιστολών και το απαραβίαστο τους.

⁹⁴ «2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1.»

⁹⁵ Police v. Georghiades (1983) 2 C.L.R. 33.

⁹⁶ Ο περί Προστασίας του Απόρρητου της Ιδιωτικής Επικοινωνίας (Παρακολούθηση Συνδιαλέξεων και Πρόσβαση σε Καταγεγραμμένο Περιεχόμενο Ιδιωτικής Επικοινωνίας) Νόμος του 1996 (92(I)/1996).

απορρήτου προκύπτει μετά από εξασφάλιση δικαστικού εντάλματος και το οποίο δίνεται σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις με την ύπαρξη εύλογης υπόνοιας ότι διαπράχθηκε ποινικό αδίκημα⁹⁷.

Η ΕΣΔΑ στο άρθρο 8 ορίζει το δικαίωμα και το σεβασμό σε προστασία της ιδιωτικής ζωής στο οποίο προσέδωσε δυνατότητα περιορισμού του εφόσον υφίσταται ρητή εθνική ρύθμιση προς τούτο για διασφάλιση της δημόσιας ασφάλειας. Πολύ σημαντική αποτελεί η απόφαση ΕΔΔΑ Malone⁹⁸, στην οποία ο προσφεύγων κατηγορήθηκε για μια σειρά αδικημάτων που αφορούσαν κλοπές αγαθών. Στη δίκη οι Αστυνομικές Αρχές χρησιμοποίησαν λεπτομέρειες μιας τηλεφωνικής συνομιλίας ως αποδεικτικά στοιχεία κατά του προσφεύγοντος. Ο προσφεύγων πίστευε ότι τόσο η αλληλογραφία αλλά και οι τηλεφωνικές του κλήσεις είχαν υποκλαπεί επί σειρά ετών. Το ΕΔΔΑ μεταξύ άλλων σημείωσε ότι, ναι μεν επιτρέπεται ο περιορισμός του δικαιώματος αλλά παράλα αυτά η νομοθεσία η οποία θα επιβάλει τον περιορισμό θα πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις δημοσιότητας ότι δηλαδή θα πρέπει ο νόμος να δημοσιεύεται πριν από την πλήρη εφαρμογή του ώστε να είναι προσβάσιμος σε όλους και αρκετά κατανοητός καθώς ρυθμίζει ζήτημα το οποίο αφορούν άμεσα τον κάθε πολίτη.

Αφού το δικαίωμα του απόρρητου της επικοινωνίας εμπίπτει στο ευρύτερο δικαίωμα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής αποτελεί ακόλουθο να προστατεύεται ταυτόχρονα με το δικαίωμα στο απαραβίαστο της κατοικίας και τα οποία δικαιώματα λαμβάνουν Συνταγματικής προστασίας. Έτσι εμπίπτουν στην γενικότερη αρχή απαγόρευσης αξιοποίησης αποδεικτικών στοιχείων που προκύπτουν από παραβίαση Συνταγματικών δικαιωμάτων.

7. Συλλογή Γενετικού Υλικού

Η μέθοδος λήψης του γενετικού υλικού ή DNA όπως αλλιώς ονομάζεται, αποτελεί μια μέθοδο η οποία αξιοποιείται με σκοπό τη διαπίστωση της ταυτότητας κυρίως στις ποινικές διαδικασίες.

⁹⁷ Κ. Παρασκευά, ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Ο.π Σελ. 269.

⁹⁸ Απόφαση ΕΔΔΑ, Malone v. the United Kingdom, 2/8/1984.

Συχνότερο φαινόμενο αξιοποίησης του αποτελεί η ανεύρεση στον τόπο του εγκλήματος γενετικού υλικού όπως αποτυπωμάτων του δράστη και στη συνέχεια με λήψη γενετικού υλικού από το δράστη που έχει συλληφθεί γίνεται έρευνα διαπίστωσης αν το υλικό που έχει συλλεγεί ταυτίζεται με το γενετικό υλικό του υπόπτου. Σε περίπτωση ταύτισης των δύο γενετικών υλικών τότε το αποδεικτικό αυτό στοιχείο αποτελεί σοβαρή ένδειξη ότι ο ύποπτος αποτελεί και τον δράστη του εγκλήματος, αποδεικτικό στοιχείο το οποίο κατατίθεται ως τεκμήριο ενώπιον του δικαστηρίου και το οποίο συνιστά πραγματογνωμοσύνη⁹⁹.

Η διαδικασία λήψης αυτής επιβάλλεται να διενεργηθεί εντός των νόμιμων πλαισίων καθώς αποτελεί μια πολύ ευαίσθητη διαδικασία η οποία σχετίζεται και παραβιάζει το δικαίωμα της αξίας του ανθρώπου και η οποία εμπίπτει εντός των διαδικασιών οι οποίες αποτελούν και δικονομικό καταναγκασμό. Οι Εισαγγελικές και οι Αστυνομικές Αρχές αντίστοιχα, σε αυτό το σημείο έχουν την υποχρέωση κατά τη διενέργεια της εξέτασης αυτής να διαπιστώνουν ότι πληρούνται οι ελάχιστες προϋποθέσεις της αρχής της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας ώστε να μην υφίσταται παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του υπόπτου.

Στο άρθρο 200 του ΚΠΔ περιλαμβάνεται η αναφορά για την ανάλυση DNA εντός της Ελληνικής Έννομης Τάξης. Από την γραμματική ερμηνεία του άρθρου προκύπτει η διπλή σκοπιμότητα της διενέργειας της λήψης αυτής, με πρωταρχικό σκοπό να αποτελεί η αναζήτηση του δράστη στην υπό εξέταση υπόθεση και κατά δεύτερο σημείο η αρχειοθέτηση των στοιχείων αυτών για μελλοντική εξιχνίαση. Το ίδιο το άρθρο του ΚΠΔ αναφέρει ενδεικτικά τις προϋποθέσεις ανάλυσης DNA και οι οποίες είναι η τέλεση κακουργήματος ή πλημμελήματος για το οποίο απειλείται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους, να υφίστανται σοβαρές ενδείξεις ότι το αδίκημα διαπράχθηκε από τον ίδιο τον ύποπτο και να πληρούνται οι προϋποθέσεις της αρχής της αναγκαιότητας, διαφορετικά θα έχουμε

⁹⁹ Λ.Μαργαρίτη-Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, «Η ανάλυση D.N.A. στην ποινική δίκη», Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, Σελ. 87.

παραβίαση της αρχής της Δίκαιης Δίκης. Στη θεωρία αναπτύχθηκε και η προϋπόθεση η οποία ίσως να σχετίζεται άμεσα με την προϋπόθεση της ύπαρξης σοβαρών ενδείξεων και δεν είναι άλλη από την προϋπόθεση ανεύρεσης γενετικού υλικού στη σκηνή του εγκλήματος είτε στο θύμα ώστε να δικαιολογείται η διενέργεια της εξέτασης επί του υπόπτου¹⁰⁰.

Στην Ελληνική Έννομη Τάξη, σε αντίθεση με την Κυπριακή όπως θα δούμε πάρα κάτω, τα αστυνομικά όργανα δεν έχουν τη δυνατότητα να διατάξουν τη διενέργεια λήψης αλλά μόνο ο Εισαγγελέας, ο ανακριτής, το Δικαστικό Συμβούλιο και οπωσδήποτε το δικαστήριο¹⁰¹. Ο λόγος του αποκλεισμού των Αστυνομικών Αρχών αποτελεί η αδυναμία τους να διαπιστώσουν αν πληρείται η προϋπόθεση της ύπαρξης σοβαρών ενδείξεων¹⁰².

Η Κυπριακή Έννομη Τάξη ουσιαστικά δεν περιλαμβάνει κάποια νομοθετική ρύθμιση εντός του Κεφαλαίου 154 είτε του 155 η οποία να αφορά τη συλλογή γενετικού υλικού αλλά προβλέπεται εντός της νομοθεσίας η οποία ρυθμίζει τη λειτουργία του αστυνομικού σώματος και το οποίο προνοεί η διενέργεια λήψης να γίνεται από αστυνομικό που κατέχει το βαθμό του λοχία¹⁰³.

Το σημείο που επικρίθηκε έντονα από τη θεωρία σε σχέση με την νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος αποτέλεσε το ότι ο σχετικός αυτός νόμος δεν ερμηνεύει ούτε προχωρά σε ανάλυση του τι πραγματικά εστί γενετικό υλικό με αποτέλεσμα μια απλή λήψη φωτογραφίας να εξισώνεται ουσιαστικά με τη λήψη δείγματος αίματος είτε δακτυλικού αποτυπώματος μέθοδοι οι οποίες φυσικά δεν επιδρούν και επηρεάζουν την αξία του υπόπτου στον ίδιο βαθμό¹⁰⁴. Επιπρόσθετα και σε σχέση με την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων ιδιαίτερα προβληματική φαίνεται να είναι η παράγραφος 3 του άρθρου

¹⁰⁰ Χ. Σεβαστίδη, «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας», Εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 3^{ος} Τόμος, 2015, Σελ. 2450.

¹⁰¹ ΚΠΔ Α201 παρ.1 εδ.β: «Τη λήψη γενετικού υλικού από τον ίδιο τον κατηγορούμενο διατάσσει ο αρμόδιος εισαγγελέας ή ανακριτής και πρέπει να διεξάγεται με απόλυτο σεβασμό στην αξιοπρέπεια του.»

¹⁰² Χ. Σεβαστίδη, ό.π, Σελ. 2452.

¹⁰³ Περί Αστυνομίας Νόμου του 2004 (73(I)/2004) Άρθρο 25.

¹⁰⁴ Ορφανός Σ., Η Ανάλυση DNA ΣΤΟ Ελληνικό και Ευρωπαϊκό Δικονομικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020 Σελ. 157.

25¹⁰⁵ και η οποία ουσιαστικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι καταργεί την οικειοθελή από τον ύποπτο διενέργεια της εξέτασης καθώς σε περίπτωση άρνησης του απειλείται με φυλάκιση. Η ρύθμιση αυτή έρχεται ουσιαστικά να καταργήσει τα αναγνωρισμένα από την ΕΣΔΑ δικαιώματα του τεκμηρίου αθωότητας, του δικαιώματος σιωπής αλλά και αυτού της μη αυτοενοχοποίησης εντός μιας ρύθμισης η οποία διακατέχεται από αρκετά ευαίσθητη ρύθμιση¹⁰⁶.

Το νομοθετικό πλαίσιο για λήψη γενετικού υλικού όπως είδαμε προσεγγίζεται εντός ενός αρκετά αυστηρού πλαισίου σε σχέση με άλλα αποδεικτικά μέσα. Θεωρώ ότι αυτό γίνεται για το λόγο ότι η συγκεκριμένη εξέταση σχετίζεται άμεσα με πολύ ευαίσθητα στοιχεία του υπόπτου τα οποία, ειδικότερα τα τελευταία χρόνια λαμβάνουν μια αυξημένη προστασία εντός του Ευρωπαϊκού χώρου. Ειδικότερα και με την τροποποίηση του 2015 του ΚΠΔ και το επιτρεπτό της εξέτασης όταν αυτή είναι απολύτως αναγκαία αποτελεί μια δικλείδα ασφαλείας για τα δικαιώματα του υπόπτου καθώς η αρμόδιες αρχές είναι επιφορτισμένες με την εξασφάλιση σοβαρών στοιχείων ώστε να διαφαίνεται η πλήρης αναγκαιότητα περιορισμού δικαιωμάτων του υπόπτου προς το επιτρεπτό της εξέτασης. Η εξέταση DNA αποτελεί ένα σημαντικότερο αποδεικτικό στοιχείο όταν αυτό εξασφαλιστεί ενισχύοντας έτσι την εξιχνίαση σοβαρών εγκλημάτων. Ταυτόχρονα όμως οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να ενεργούν με τέτοιο τρόπο ώστε οι ενέργειες τους να συμβαδίζουν με το σεβασμό στα ατομικά δικαιώματα του υπόπτου διαφορετικά κινδυνεύουν να “εγκλωβιστούν” εντός του ολοένα αυξανόμενου μανδύα προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων.

¹⁰⁵Α. 25 (3) Πρόσωπο που τελεί υπό νόμιμη κράτηση ή το οποίο υπόκειται σε αστυνομική επιτήρηση και αρνείται ή παρεμποδίζει ή δεν επιτρέπει να ληφθούν τα στοιχεία που αναφέρονται στην παράγραφο (α) του εδαφίου (1) είναι ένοχο αδικήματος και, σε περίπτωση καταδίκης του, υπόκειται σε φυλάκιση για περίοδο που δεν υπερβαίνει τους έξι μήνες ή σε χρηματική ποινή μέχρι τετρακόσιες πενήντα λίρες ή και στις δυο αυτές ποινές.

¹⁰⁶ Ορφανός Σ., ό.π. Σελ. 161.

8. Κυπριακή Έννομη Τάξη και Νομολογιακή Προσέγγιση

Η Κυπριακή Έννομη Τάξη όπως αναφαίρετε και στο άρθρο 3 του Κεφαλαίου 9 ακολουθεί το Αγγλικό Δίκαιο όπως ίσχυε το 1914 με μια διαφοροποίηση η οποία τέθηκε και στην απόφαση Γεωργίου¹⁰⁷, δηλαδή αυτού του απόλυτου αποκλεισμού σε αποδεικτικά στοιχεία τα οποία αποκτήθηκαν με τρόπο και διαδικασίες οι οποίες αντιβαίνουν σε Συνταγματικές διατάξεις και παραβιάζουν Συνταγματικά δικαιώματα¹⁰⁸.

Η θεωρία διαχώρισε τις αποδεικτικές απαγορεύσεις σε 2 μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορά τις αποδεικτικές απαγορεύσεις οι οποίες λήφθηκαν κατά παράβαση Συνταγματικών διατάξεων και κατά δεύτερη κατηγορία τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία αποκτήθηκαν μετά από παραβίαση Νομοθετικών διατάξεων.

Συχνότερες παραβιάσεις λήψης παράνομων μαρτυριών στην Κύπρο εμφανίζονται οι παραβιάσεις των Συνταγματικών δικαιωμάτων σε ιδιωτική ζωή και αυτού της προστασίας του απορρήτου της αλληλογραφίας¹⁰⁹. Από τις βασικότερες υποθέσεις επί του ζητήματος της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και η οποία έθεσε γερές βάσεις για την μετέπειτα εξέλιξη της αντιμετώπισης των αποδεικτικών μέσων, κυρίως σε επίπεδο ποινικής δικονομίας, αποτέλεσε η υπόθεση Georghiadis¹¹⁰. Στην υπόθεση αυτή ο κατηγορούμενος ο οποίος στο επάγγελμα ήταν ψυχολόγος, κατηγορείτο για το αδίκημα της ψευδορκίας. Κατά την εκδίκαση της υπόθεσης κατατέθηκε ως μαρτυρία καταγραφή συνομιλίας του ψυχολόγου με πελάτη του κατά τη διάρκεια συνάντησης του χωρίς να υφίσταται γνώση και συναίνεση του. Το πρωτόδικο δικαστήριο έκανε αποδεκτό το αποδεικτικό αυτό στοιχείο όμως το ΑΔ αργότερα, ανατρέποντας την απόφαση, σημείωσε ότι το Πρωτοβάθμιο δικαστήριο έσφαλε καθώς δεν έπρεπε να

¹⁰⁷ Γεωργίου v. The Republic, (1984) 2 C.L.R. 67

¹⁰⁸ Κ. Κληρίδης, ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, Σελ. 539.

¹⁰⁹ Άρθρα 15 και 17 του Συντάγματος αντίστοιχα.

¹¹⁰ Police v Georghiadis (1983) 2 CLR 33

κάνει δεκτή την μαρτυρία αφού αποτελούσε παράνομο αποδεικτικό μέσο το οποίο παραβίαζε τα πάρα πάνω Συνταγματικά δικαιώματα.

Την υπόθεση Georghiadēs υιοθέτησε το ΑΔ και στην υπόθεση Γιάλλουρος¹¹¹ τονίζοντας μεταξύ άλλων ότι εκτός των περιπτώσεων όπου ορίζει ο νόμος σε καμία άλλη περίπτωση δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή μαρτυρία η οποία αποκτήθηκε παραβιάζοντας Συνταγματικά δικαιώματα και αυτή η απαγόρευση πρέπει να υιοθετείται απόλυτα από τα δικαστήρια. Στην υπόθεση Γιάλλουρος η οποία σχετιζόταν επίσης με την κατάθεση τηλεφωνικών επικοινωνιών το ΑΔ επέδειξε τον αυστηρότατο χαρακτήρα προσέγγισης όσο αφορά την αποδεκτότητα μαρτυρίας η οποία λήφθηκε κατά παράβαση Συνταγματικών δικαιωμάτων αποδίδοντας έτσι ένα απόλυτο χαρακτήρα απαγόρευσης και μη αποδεκτότητας τέτοιας μορφής αποδεικτικών στοιχείων.

Πολύ κατατοπιστική για να αντιληφθούμε την αυστηρότητα με την οποία αντιμετωπίζουν τα Κυπριακά Δικαστήρια το θεσμό αυτό αποτελεί η απόφαση Σιάμισης στην οποία το ΑΔ σημείωσε ότι «Στην Κύπρο όμως και σύμφωνα με την απόφαση Georghiadēs (ανωτέρω) δεν φαίνεται να υπάρχει οποιαδήποτε διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου η οποία ασκείται σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας ή τις παρόμοιες αρχές που εφαρμόζονται στο κοινό δίκαιο. Από τη στιγμή που υπάρχει παραβίαση συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος, το οποίο αφορά το Μέρος II του Συντάγματος, τα δικαστήρια δεν έχουν διακριτική ευχέρεια να δεχθούν τέτοια μαρτυρία.»

Η περίπτωση των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων και η αποκάλυψη τους προς αξιοποίηση ως αποδεικτικού στοιχείου αποτέλεσε ένα ιδιαίτερο πονοκέφαλο για την Κυπριακή θεωρία και Νομολογία. Ο αυστηρός χαρακτήρας του άρθρου 17 του Συντάγματος προκαλούσε ιδιαίτερες δυσκολίες στην εναρμόνιση της Κυπριακής Νομοθεσίας με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2006/24. Περιεχόμενο της αποτελούσε η θέσπιση από τα Κράτη Μέλη προνοιών που θα επέτρεπαν στις

¹¹¹ Αστυνομία v. Γιάλλουρος (1992) 2 Α.Α.Δ. 147

Κρατικές Αρχές να λαμβάνουν από τους παρόχους τηλεπικοινωνιακά δεδομένα υπόπτων, με σεβασμό όμως πάντοτε των ατομικών δικαιωμάτων¹¹² και έτσι για σκοπούς εναρμόνισης ο Κύπριος Νομοθέτης προχώρησε στη σύσταση σχετικής νομοθεσίας δηλαδή του Περί διατήρησης Τηλεπικοινωνιακών Δεδομένων Με Σκοπό Τη Διερεύνηση Σοβαρών Ποινικών Αδικημάτων Νόμου (183(I)/2007).

Με τη θέσπιση του νέου Νόμου ακολούθησε μια σειρά από αποφάσεις του ΑΔ επί του ζητήματος αυτού με το ΑΔ σε πολλές περιπτώσεις να τονίζει την έντονη ανησυχία του περί αναγκαιότητας τροποποίησης του Συντάγματος καθώς ο απόλυτος χαρακτήρας του άρθρου 17 δεν επέτρεπε την πλήρη εφαρμογή του γράμματος της Οδηγίας. Αποτέλεσμα των συστάσεων αυτών αποτέλεσε η Έκτη Τροποποίηση του Συντάγματος¹¹³ η οποία ουσιαστικά έθεσε την υποχρέωση εξασφάλισης προηγούμενου δικαστικού εντάλματος και απαρίθμησε τις περιπτώσεις όπου η άρση του απορρήτου καθίσταται νόμιμη και μόνο όταν πληρούνται οι περιπτώσεις αυτές¹¹⁴.

Σημαντική απόφαση η οποία σχετιζόταν με το άρθρο 12.4 του Συντάγματος και το δικαίωμα σε μη αυτοενοχοποίηση αποτέλεσε η απόφαση Ψύλλας¹¹⁵. Κατά την απόφαση αυτή το ΑΔ έκρινε αντισυνταγματική τη διενέργεια γενετικής εξέτασης από καλαμάκι το οποίο ο Ψύλλας είχε καταναλώσει ποτό και από το οποίο είχε γίνει ταύτιση του με γενετικό υλικό το οποίο εντοπίστηκε στην σκηνή του εγκλήματος αναφέροντας ότι το αποδεικτικό αυτό στοιχείο αποτέλεσε παρανόμως ληφθείσα μαρτυρία.

Η δεύτερη κατηγορία όπου η θεωρία διαχωρίζει τις αποδεικτικές απαγορεύσεις αποτελούν τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία προκύπτουν μετά από παραβίαση Νομοθετικών διατάξεων. Η μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις δύο αυτές κατηγορίες αποτελεί το ότι σε αντίθεση με την περίπτωση

¹¹² Χ. Παπαχαραλάμπους, Αποδεικτικές Απαγορεύσεις στην ποινική δίκη, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2015, Σελ. 98.

¹¹³ Ο ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ 2010 51(I)/2010.

¹¹⁴ Χρίστου Μάτσια ν Δημοκρατίας (2011) 1Α ΑΑΔ 152.

¹¹⁵ Ψύλλας ν Δημοκρατίας (2003) 2 ΑΑΔ 353

αποδεικτικών στοιχείων που λήφθηκαν κατά παράβαση Συνταγματικών διατάξεων, στις περιπτώσεις παραβίασης Νομοθετικών διατάξεων η ακυρότητα δεν είναι απόλυτη.

Όπως άλλωστε τονίστηκε και στην υπόθεση Michael¹¹⁶ του ΑΔ, δίνεται δυνατότητα διακριτικής ευχέρειας στο δικαστήριο να κάνει αποδεκτό το αποδεικτικό στοιχείο αν αυτό κρίνεται σχετικό με τα επίδικα ζητήματα. Νομοθετικά η διαφοροποίηση αυτή έχει προκύψει από κανόνες του Κοινοδικαίου τους οποίους η Κυπριακή Νομολογία ακολουθεί σε περιπτώσεις μη ρύθμισης τους από το Εθνικό Δίκαιο, πρόνοια η οποία ορίζεται στο άρθρο 29 του Περί Δικαστηρίων Νόμου¹¹⁷.

Στην Κυπριακή Έννομη Τάξη γενικότερα σε θεωρία και Νομολογία γίνεται αποδεκτή η άποψη ότι μαρτυρία που αποκτήθηκε κατά παράβαση νόμου διαφορετικού από το Σύνταγμα μπορεί να γίνει δεκτή από το δικαστήριο εάν η αποδεικτική της αξία είναι μεγαλύτερη από την ζημιά που θα προκληθεί στον κατηγορούμενο. Στις περιπτώσεις αυτές το δικαστήριο θα εξετάσει αν από το αποδεικτικό στοιχείο αυτό προσβάλλονται Συνταγματικά δικαιώματα του κατηγορούμενου και αν γίνεται, τότε δεν την κάνει αποδεκτή διαφορετικά έχει τη διακριτική ευχέρεια αν θα επιτραπεί η αξιοποίηση του.

Παράδειγμα μαρτυρίας η οποία μπορεί να προκαλέσει παραβίαση νομοθετικών διατάξεων και η οποία δεν αποτελεί κατά κανόνα απαγορευτικό αποδεικτικό στοιχείο είναι η μαρτυρία η οποία συλλέχθηκε μετά από αστυνομική παγίδευση όπως είδαμε πάρα πάνω. Στην περίπτωση που η συμπεριφορά του αστυνομικού φτάνει στα όρια της παγίδευσης και της υποκίνησης του δράστη τότε δεν γίνεται αποδεκτή. Εάν όμως η ενέργεια του δεν φτάνει μέχρι τον πυρήνα της παγίδευσης αλλά οι ενέργειες του αστυνομικού απλά δίνουν την ευκαιρία στον ύποπτο ή απλώς διευκολύνουν τη διάπραξη ενός προαποφασισμένου εγκλήματος τότε η μαρτυρία γίνεται αποδεκτή¹¹⁸.

¹¹⁶ Michael v Διευθύντριας Τμήματος Τελωνείων (2006) 2 ΑΑΔ 411.

¹¹⁷ Κ. Κληρίδης, ό.π., Σελ. 535

¹¹⁸ Χ. Παπαχαράλαμπος, Ό.π. Σελ 133.

Στην υπόθεση Καττής¹¹⁹ η αστυνομία μετά από πληροφορία διεξήγαγε έρευνα στο αυτοκίνητο υπόπτου όπου εντόπισε ποσότητα ναρκωτικών τα οποία και κατάσχεσαν και τα οδήγησαν στο Αστυνομικό Τμήμα. Ο ύποπτος συνεργάστηκε με τις Αρχές και τηλεφώνησε μετά από συνεννόηση με τις Αρχές στον Καττή για να ολοκληρώσει την παράδοση σε αυτόν. Μετά την παράδοση η αστυνομία προχώρησε σε έρευνα η οποία οδήγησε στην σύλληψη του Καττή. Το ΑΔ ανέφερε ότι η μεταφορά των ναρκωτικών στο Τμήμα και στη συνέχεια η επαναφορά τους στο όχημα συνιστούσε υποκίνηση του εγκλήματος από τους αστυνομικούς με αποτέλεσμα να θεωρηθεί παράνομο αποδεικτικό μέσο και αθώωσε τον Καττή¹²⁰.

Πολύ κατατοπιστική για το ζήτημα της παραβίασης νομοθετικής πρόνοιας αποτέλεσε η υπόθεση David Parris¹²¹. Στην υπόθεση αυτή ο κατηγορούμενος στραγγάλισε την σύζυγο του και στη συνέχεια την πέταξε από το παράθυρο προβάλλοντας ότι αυτή αυτοκτόνησε. Μετά την πρώτη νεκροψία ο θανατικός ανακριτής διέταξε την άμεση ταφή του θύματος με τον πατέρα του θύματος να ζητά δεύτερη νεκροψία αίτημα το οποίο και απορρίφθηκε. Στην συνέχεια δόθηκε από τον Γενικό Εισαγγελέα οδηγία για να διενεργηθεί δεύτερη νεκροψία επί του θύματος παρά τη νομοθετική πρόνοια του Περί Θανατικών Ανακριτών Νόμου η οποία προβλέπει ότι οδηγία για διενέργεια νεκροψίας δίνεται παρά μόνο από θανατικό ανακριτή. Κατά τη δεύτερη νεκροψία από τον ιατροδικαστή Ματσάκη διαπιστώθηκε ότι ο θάνατος προκλήθηκε από στραγγαλισμό μαρτυρία την οποία έκανε δεκτή το πρωτοβάθμιο δικαστήριο και καταδίκασε τον κατηγορούμενο ο οποίος και άσκησε Έφεση. Το Εφετείο στην απόφαση του ανέφερε ότι γίνεται δεκτή η δεύτερη νεκροψία ως αποδεικτικό μέσο καθώς από την παραβίαση του νομοθετήματος αυτού δεν προέκυψε κάποια παραβίαση ατομικού Συνταγματικού δικαιώματος του κατηγορούμενου. Επιπρόσθετα ανέφερε ότι η νεκροψία αποτέλεσε πολύ σημαντική

¹¹⁹ Καττής κ.ά. v. Δημοκρατίας 742. (2002) 2 Α.Α.Δ. 262

¹²⁰ Χ. Κληρίδης, Ό.π., Σελ. 537.

¹²¹ Parris David v. Δημοκρατίας (1999) 2 ΑΑΔ 186.

μαρτυρία και κατείχε μεγάλη αποδεικτική αξία κάτι που δεν μπορούσε να τη θεωρήσει παράνομη και συνάμα να την απορρίψει με το ΑΔ εν τέλει να την κάνει αποδεκτή.

Αυστηρή προϋπόθεση σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις αστυνομικών ερευνών, όπως παρατηρήσαμε μέσα από τη μελέτη της Νομολογίας, για να καταστεί η συλλογή στοιχείων και συνεπακόλουθο η μαρτυρία να είναι νόμιμη, οι αστυνομικές αρχές στις πλείστες ενέργειες θα πρέπει πρώτα να προβαίνουν στην εξασφάλιση του απαιτούμενου δικαστικού εντάλματος όταν αυτό προβλέπεται νομοθετικά. Η αίτηση για δικαστικό ένταλμα τίθεται ενώπιον δικαστηρίου από τις Αστυνομικές Αρχές οι οποίες θα πρέπει να αιτιολογήσουν αλλά και να αναφέρουν επιγραμματικά την σκοπιμότητα και την αναγκαιότητα της έκδοσης του από το δικαστήριο. Από τη θεωρία αναφέρθηκε ένας ιδιαίτερος προβληματισμός γύρω από τη διαδικασία της έκδοσης του δικαστικού εντάλματος. Συγκεκριμένα οι Αστυνομικές Αρχές τίθενται ενώπιον Επαρχιακού δικαστή για το αίτημα έκδοσης. Το πρόβλημα προκύπτει στο ότι για τα σοβαρότερα αδικήματα τα οποία θα παραπεμφθούν ενώπιον του Κακουργιοδικείου το αρμόδιο δικαστήριο δεν θα αποφασίσει για την έκδοση των ενταλμάτων αυτών αφού δεν εμπίπτει στη δικαιοδοσία του. Ουσιαστικά εδώ βλέπουμε το αρμόδιο δικαστήριο να συμμετέχει σε ένα στάδιο μεταγενέστερο αυτού της συλλογής της μαρτυρίας διαδικασία η οποία λαμβάνει έγκριση από ένα δικαστήριο το οποίο εκτός του ότι είναι κατώτερης βαθμίδας δεν θα τεθεί ενώπιον του ούτε η υπόθεση. Τέλος στον ύποπτο δίνεται η δυνατότητα άσκησης προνομιακού εντάλματος ώστε να προσβάλει και να θέσει ενώπιον του ΑΔ τη διαδικασία έκδοσης του εντάλματος από τον Επαρχιακό Δικαστή¹²².

Από τα πάρα πάνω αντιλαμβανόμαστε τη στάση που έχει κρατήσει η Κυπριακή Νομολογία απέναντι στο θεσμό των αποδεικτικών απαγορεύσεων με την ιδιαίτερα αυστηρή στάση απέναντι στην διασφάλιση των Συνταγματικών δικαιωμάτων. Μια στάση η οποία δεν λειτουργεί πάντοτε υπέρ της

¹²² Πολυβίου Π. ΕΝΤΑΛΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, Σελ. 419.

δικαιοσύνης ιδιαίτερα σε πολύπλοκες υποθέσεις κυρίως σε ζητήματα οργανωμένου εγκλήματος είτε ναρκωτικών όπου οι δράστες λειτουργούν εντός ενός πιο “επαγγελματικού” πλαισίου το οποίο καθιστά το έργο των Αστυνομικών Αρχών πολύ δύσκολο.

9. Ελληνική Έννομη Τάξη και Νομολογιακή Προσέγγιση

Μπορεί να είδαμε πιο πριν ότι στην Κυπριακή Έννομη Τάξη οι αποδεικτικές απαγορεύσεις περικλείονται από ένα χαρακτήρα αυστηρής αντιμετώπισης τους, το ίδιο όμως δεν συμβαίνει και στην Ελληνική Έννομη Τάξη.

Σημείο αναφοράς επί του ζητήματος αποτέλεσε η απαγόρευση αποδεικτικών στοιχείων η οποία εισάχθηκε στο άρθρο 19 του Συντάγματος και την παρ. 3 το οποίο απέκτησε τη σημερινή του μορφή κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001. Στο άρθρο 19 προστέθηκε η παράγραφος 2 του άρθρου που αναφέρεται στην συγκρότηση ανεξάρτητης αρχής η οποία θα ρυθμίζει την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και η πολύ σημαντική παράγραφος 3. Η παράγραφος 3 αποτελεί ίσως την σημαντικότερη ρύθμιση η οποία αναφέρετε στην απαγόρευση αποδεικτικών στοιχείων. Συγκεκριμένα ορίζει ότι αποτελεί απόλυτη απαγόρευση η αξιοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που έχουν εξασφαλιστεί με ενέργειες οι οποίες αντιβαίνουν στην προστασία του ασύλου της κατοικίας και της προστασίας προσωπικών δεδομένων.

Από τη θεωρία έχουν εκφραστεί διάφορες σκέψεις ως προς τον τρόπο που πρέπει να προσεγγίσουμε την παρ.3. Αν ακολουθήσουμε την γραμματική προσέγγιση του άρθρου τότε έχουμε ενώπιον μας μια απόλυτη απαγόρευση αξιοποίησης αποδεικτικών στοιχείων τα οποία αποκτήθηκαν με αντισυνταγματικό τρόπο. Από την άλλη πλευρά αναφέρθηκε και η αντίθετη άποψη ότι δεν πρέπει να ληφθεί η απαγόρευση αυτή ως απόλυτη για δύο πολύ συγκεκριμένους λόγους. Ο πρώτος λόγος αφορά στο ότι το ελληνικό σύστημα απόδειξης αποτελεί ένα σύστημα το οποίο χαρακτηρίζεται από ελευθερία

χρήσης αποδεικτικών μέσων έτσι δεν χωράει καμία απόλυτη απαγόρευση¹²³. Ο δεύτερος λόγος έγκειται στο ότι μια απόλυτη απαγόρευση αξιοποίησης αντισυνταγματικών αποδείξεων σε πολλές περιπτώσεις θα θίξει την ανθρώπινη αξία του κατηγορούμενου όταν αυτός επιθυμεί να υποστηρίξει την αθωότητα του με τέτοιου είδους στοιχεία, κατάσταση η οποία έρχεται σε σύγκρουση με το άρθρο 2 του Συντάγματος και την προστασία της ανθρώπινης αξίας.

Μετά και το 2001 επικράτησε τελικά ο κανόνας της επικράτησης του ανώτερου ιεραρχικά νόμου έτσι και με την ενσωμάτωση της παρ. 3 στο άρθρο 19 επέρχεται πλήρης απαγόρευση παραβίασης Συνταγματικών διατάξεων¹²⁴ πλην όμως της αξιοποίησης παράνομων αποδεικτικών μέσων για χάρη υπεράσπισης του κατηγορούμενου.

Πέρα από τις Συνταγματικές διατάξεις υφίσταται και το άρθρο 177 ΚΠΔ στο οποίο ουσιαστικά αναφέρεται η αρχή της εκτίμησης των αποδεικτικών στοιχείων. Η αρχή αυτή δεν σημαίνει παρόλα αυτά ότι ο δικαστής έχει την απεριόριστη ελευθερία να δράσει επί των αποδεικτικών στοιχείων αλλά έχει την ελευθερία να δράσει με βάση τις γνώσεις του, τη νομική του εμπειρία και τη συνείδηση του, εντάσσοντας και δίνοντας στο κάθε αποδεικτικό στοιχείο που τίθεται ενώπιόν του την αποδεικτική αξία που του αναλογεί χωρίς ουσιαστικά να δεσμεύεται και να περιορίζεται από κάποιο αποδεικτικό κανόνα.

Το άρθρο 177 του ΚΠΔ έλαβε αρκετές τροποποιήσεις σημείο που δείχνει την ασταθή αντιμετώπιση του θεσμού από τον νομικό κόσμο. Αρχικά με τον Ν.2408/1996 προστέθηκε στο άρθρο 177 η παρ. 2 η οποία έδινε ουσιαστικά τη δυνατότητα αξιοποίησης παράνομων αποδεικτικών μέσων σε περιπτώσεις που προκύπτει υπόθεση για διάπραξη κακουργήματος που τιμωρείται με ποινή ισόβιας κάθειρξης και

¹²³ Άννας Ψαρούδα Μπενάκη, Αναφέρθηκε η άποψη της αυτή κατά τη συνεδρία της Επιτροπής αναθεώρησης του Συντάγματος το 2000.

¹²⁴ Τ. Ηλιοπούλου, Χρήση παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, Η αποδεικτική απαγόρευση του άρθρου 19 παρ. 3 του αναθεωρηθέντος Συντάγματος, Εκδ. Σάκκουλα, 2003, Σελ 19.

η αξιοποίηση τους είναι πλήρως αιτιολογημένη από το δικαστήριο. Ο περιορισμός αυτός μόνο για την περίπτωση της διάπραξης κακουργήματος έδινε τον αυστηρό χαρακτήρα που ήθελε να προσδώσει ο Νομοθέτης καθώς και να λειτουργήσει ως αποτρεπτικός παράγοντας στη διάπραξη νέων¹²⁵.

Η σημερινή μορφή της παραγράφου 2 του Αρ.177 αποκτήθηκε με τον τροποποιητικό νόμο 3674/2008. Κατά την περίοδο πριν την εφαρμογή του Ν. 3674 η αξιοποίηση παράνομων αποδεικτικών στοιχείων που σχετίζονταν με την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών ήταν επιτρεπτή αν αυτή στηριζόταν από αιτιολογημένη αναφορά αναγκαιότητας αξιοποίησης από ανακριτικούς είτε δικαστικούς λειτουργούς ή απλά αφορούσε έγκλημα το οποίο προέβλεπε επιβολή ποινής ισόβιας κάθειρξης. Η μετέπειτα τροποποίηση του 2008 επιφέρει μια αυστηρότερη προσέγγιση του θεσμού των αποδεικτικών απαγορεύσεων καθώς αναφέρει απαγόρευση σε ποινική διαδικασία χωρίς αναφορά εξαιρέσεων. Στην ουσία πλέον δεν υφίσταται καμία εξαίρεση ως προς την αποδεκτότητα των εν λόγω στοιχείων δίνοντας έτσι και στον ΚΠΔ, πέραν από το Σύνταγμα, μια αυστηρή απαγορευτική προσέγγιση του θεσμού αποκτώντας έτσι μια πληρότητα σε όλο το φάσμα του ποινικού δικαίου¹²⁶.

Με την εισαγωγή της παραγράφου 2 στο άρθρο 177 πλέον, απαγορεύεται η αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων τα οποία αποκτήθηκαν με τη διάπραξη αξιόποινων πράξεων ενώ στην περίπτωση της παραβίασης Συνταγματικών διατάξεων έχουμε μια εφαρμογή του άρθρου 19 παράγραφος 3 του Συντάγματος.

Νομοθετική εξέλιξη χρονικά για το θεσμό εντός της Ελληνικής Έννομης Τάξης αποτέλεσε το άρθρο 65 του Ν. 4356/2015¹²⁷. Το νομοθέτημα αυτό αφορούσε την νομιμοποίηση υπό προϋποθέσεις,

¹²⁵ Α. Παπαδαμάκης, Αποδεικτικές απαγορεύσεις και «δίκαιη δίκη», ΠοινΔικ 2016, σελ. 449 επ.

¹²⁶ Γ.Καμίνης, Το πρόβλημα των παράνομων αποδεικτικών μέσων στην ποινική διαδικασία μετά την αναθεώρηση του άρθρου 19 Σύντ., Εκδ. Α. Σάκουλα, 2005, Σελ. 337.

¹²⁷ «1. Στις περιπτώσεις πράξεων κακουργηματικού χαρακτήρα, που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος ή του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, δεν εφαρμόζεται η παράγραφος 2 του άρθρου 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, εφόσον το αποδεικτικό μέσο αφορά πληροφορίες ή στοιχεία, στα οποία οι ανωτέρω εισαγγελείς έχουν δικαίωμα πρόσβασης κατά τις διατάξεις του άρθρου 17Α παρ. 8 εδάφιο α' του ν. 2523/1997 και του άρθρου 2 παρ. 5 εδάφιο α' του ν. 4022/2011.2. Η χρήση του παραπάνω αποδεικτικού μέσου κατά την παραπομπή και τη δίκη γίνεται δεκτή εφόσον κριθεί αιτιολογημένα ότι: α) η βλάβη που προκαλείται με την κτήση

αξιοποίησης παράνομων αποδεικτικών μέσων για τα αδικήματα της αρμοδιότητας του Εισαγγελέα Οικονομικού εγκλήματος και του Εισαγγελέα Διαφθοράς. Στην τροποποίηση αυτή ουσιαστικά παρατηρούμε το επιτρεπτό αξιοποίησης παράνομων αποδεικτικών στοιχείων σημείο το οποίο κρίνεται σε αντίθετη ρύθμιση με το άρθρο 177. Οι προϋποθέσεις του επιτρεπτού αποτελούν η τέλεση κακουργήματος το οποίο να αφορά φοροδιαφυγή και διαφθορά, σημείο το οποίο προκαλεί προβληματισμό καθώς για σοβαρότερα εγκλήματα που απειλούν το έννομο αγαθό της ίδιας της ζωής δεν υφίσταται η ίδια εξαίρεση. Επιπρόσθετα η διάταξη αυτή προκάλεσε την απορία στην θεωρία κατά πόσο η διάταξη αυτή συμβαδίζει με τη Συνταγματική εντολή του άρθρου 19.3 καθώς παραμερίζεται η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων για χάρη της αναζήτησης της πραγματικής αλήθειας.

Πολύ σημαντικό σημείο όχι παρά μόνο για το θεσμό των αποδεικτικών απαγορεύσεων αλλά γενικότερα για την ποινική δικονομία αποτέλεσε ο Ν. 4620/2019. Για το ζήτημα του υπό εξέταση θεσμού στο δεύτερο μέρος του ΚΠΔ και στα άρθρα 33-36 θεσπίστηκαν άρθρα τα οποία ρυθμίζουν τα καθήκοντα των Εισαγγελέων Ειδικών καθηκόντων και συγκεκριμένα του Εισαγγελέα Οικονομικού εγκλήματος και Διαφθοράς. Στο άρθρο 34 παρ.1 καθώς και στο άρθρο 36 παρ.3 η οποία αφορά τον Εισαγγελέα Διαφθοράς, αναφέρεται ότι σε ζητήματα που εμπíπτουν εντός των αρμοδιοτήτων των Εισαγγελέων που ορίζονται στο εν λόγω Κεφάλαιο του ΚΠΔ και όταν έχουμε τη διάπραξη κακουργηματικής φύσης εγκλήματα, υπό την πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας, επιτρέπεται η αξιοποίηση παράνομων αποδεικτικών μέσων εν αντιθέσει με την απαγόρευση του άρθρου 177.2.

Επιπρόσθετα πέραν από το σεβασμό και την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας για να καλύπτεται η αξιοποίηση των παράνομων αποδεικτικών αυτών μέσων θα πρέπει η ζημία που προκαλείται από τον τρόπο απόκτησης του να είναι μικρότερη από τη ζημιά που προκάλεσε η

του είναι σημαντικά κατώτερη κατά το είδος, τη σπουδαιότητα και την έκταση από τη βλάβη ή τον κίνδυνο που προκάλεσε η ερευνώμενη πράξη, β) η απόδειξη της αλήθειας θα ήταν διαφορετικά αδύνατη και γ) η πράξη με την οποία το αποδεικτικό μέσο αποκτήθηκε δεν προσβάλλει την ανθρώπινη αξία.»

εγκληματική ενέργεια του δράστη, σε κάθε περίπτωση να μην προσβάλλεται η ανθρώπινη αξία και η αναζήτηση της αλήθειας να είναι αποδεικτικά αδύνατη χωρίς την αξιοποίηση του εν λόγω αποδεικτικού μέσου.

Όπως θα δούμε και πάρα κάτω με την νομολογιακή προσέγγιση των Ελληνικών Δικαστηρίων σε σχέση με το παραδεκτό και την ύπαρξη των εξαιρέσεων που καθιστούν εφικτή την αξιοποίηση των αποδεικτικών αυτών στοιχείων, πλέον αρμόδια όργανα για να το κρίνουν είναι τα ίδια τα δικαστήρια. Σε περίπτωση που τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία δεν εμπίπτουν σε κάποια νομοθετική ρύθμιση η οποία να επιτρέπει την αξιοποίηση αυτή θα απορριφθούν ως απαράδεκτα ή άκυρα λόγω αντίθεσης τους με το γράμμα του 177.2, παραβίασης της αρχής της Δίκαιης Δίκης καθώς και αντίθεσης τους με Συνταγματικές διατάξεις¹²⁸.

Μετά από μια μακρόχρονη διαμάχη για το ποια στάση πρέπει να επικρατήσει ως προς αυτού του είδους τα αποδεικτικά στοιχεία, εν τέλει επικράτησε η άποψη η οποία τάχθηκε υπέρ της προστασίας της αξίας του ανθρώπου σε κάθε περίπτωση ακόμη και στην περίπτωση του αθώου κατηγορούμενου που μόνο μέσω παράνομων αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να διασφαλίσει την ελευθερία του.

Η Νομολογία των Ελληνικών Δικαστηρίων δεν διατήρησε διαχρονικά μια σταθερή άποψη αντιμετώπισης των παράνομων αποδεικτικών μέσω ένεκα και των συχνών, όπως προ είδαμε, τροποποιήσεων των σχετικών νομοθετημάτων. Σημείο σταθμός για την Ελληνική Νομολογία αποτέλεσε η τροποποίηση του Συντάγματος του 2001 καθώς τα προηγούμενα χρόνια η στάση των δικαστηρίων χαρακτηριζόταν από μεγάλη αστάθεια.

¹²⁸Δαλακούρα Θ., Οι ακυρότητες στο ποινικοδικονομικό μας σύστημα, Εισήγηση στο πλαίσιο του Επιμορφωτικού Σεμιναρίου Δικαστικών Λειτουργών με το θέμα: «Ποινικές δικονομικές ακυρότητες – Ζητήματα εκτέλεσης ποινών και μέτρων ασφαλείας – Ζητήματα εκτέλεσης αποφάσεων πολιτικών και διοικητικών Δικαστηρίων», Κομοτηνή, 2017.

Κατά την περίοδο πριν την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001 η αξιοποίηση των αποδεικτικών απαγορεύσεων ήταν επιτρεπτή με τα δικαστήρια να ακολουθούν την αρχή της ελεύθερης απόδειξης και μόνη δικλείδα ασφαλείας αποτελούσε η προστασία της προσωπικότητας με τον ΑΠ να κρατά μια στάση πλήρους αποδεκτότητας των αποδεικτικών στοιχείων. Συγκεκριμένα στην απόφαση του Συμβουλίου Εφετών Αθήνας 186/1985 μαγνητοταινία η οποία είχε ως στόχο να προσβάλει την αξιοπιστία μάρτυρα είχε ληφθεί με παράνομο τρόπο καθώς ο ομιλητής δεν γνώριζε ότι ηχογραφείτο. Παρά Εισαγγελική παραγγελία η οποία χαρακτήριζε ως παράνομο το αποδεικτικό αυτό μέσο και ότι παραβίαζε τις αρχές της αξιοπρέπειας και της προσωπικότητας, εντούτοις έγινε αποδεκτό από το δικαστήριο με την αιτιολογία ότι ήταν το μόνο αποδεικτικό μέσο που υποστήριζε τον ισχυρισμό που προβλήθηκε. Ακολούθησε η απόφαση ΑΠ1150/1989 κατά την οποία αναφέρθηκε ότι με βάση την αρχή της απεριόριστης χρήσης αποδεικτικών μέσων επιτρέπεται η χρήση παράνομων αποδεικτικών στοιχείων στην περίπτωση όπου ο τρόπος κτήσης τους δεν αντιβαίνει σε κάποιο δικονομικό κανονισμό.

Η ελεύθερη αξιοποίηση παράνομων αποδεικτικών μέσων αρχίζει να φθίνει τα μετέπειτα χρόνια καθώς πλέον τα δικαστήρια δεν αποδέχονται τα παράνομα αποδεικτικά μέσα με κάποιες εξαιρέσεις όπως για παράδειγμα στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών εξαιρέσεις οι οποίες απαλείφθηκαν και καταργήθηκαν μετά και την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001 όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα και ιδιαίτερα το απόρρητο των επικοινωνιών έλαβαν μια πλήρη Συνταγματική προστασία. Χαρακτηριστική στο σημείο αυτό ήταν η απόφαση του Εφετείου Πειραιά 876/1994 κατά την οποία τόνισε ότι πλέον το απόρρητο των επικοινωνιών υφίσταται και στις συζυγικές σχέσεις με αποτέλεσμα μαγνητοφώνηση συζύγου εν αγνοία του να μην γίνεται αποδεκτό ως αποδεικτικό μέσο. Ενώ κατά τα χρόνια αυτά ακολούθησε μια σειρά αποφάσεων του ΑΠ οι οποίες τόνιζαν ότι η οποιαδήποτε μεταφορά ενώπιον ποινικού δικαστηρίου μαγνητοταινίας εν αγνοία του ομιλητή αποτελεί ένα απαράδεκτο

αποδεικτικό μέσο, ο ΑΠ εκδίδει μια “επαναστατική” απόφαση, την 1351/1997 κατά την οποία αναφέρει ότι αποδεικτικά μέσα τα οποία αποδεικνύουν είτε λειτουργούν υπέρ της αθώωσης του κατηγορούμενου επιβάλλεται να γίνονται αποδεκτά.

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα ο ΑΠ διατηρεί μια Νομολογιακή στάση απέναντι στο θεσμό των αποδεικτικών απαγορεύσεων όχι και τόσο απόλυτη ως όριζε το Σύνταγμα αλλά εξετάζει την κάθε περίπτωση ξεχωριστά αξιολογώντας την αποδεκτότητα των αποδεικτικών στοιχείων εντός του πλαισίου της αρχής της αναλογικότητας. Ειδικότερα στην υπόθεση ΑΠ 1/2001 η Ολομέλεια του ΑΠ ανέφερε ότι οι συνομιλίες που κατατέθηκαν προς απόδειξη της αθέμιτης συμπεριφοράς της εναγόμενης εταιρείας δεν αποτελούσαν παράνομο αποδεικτικό μέσο κάτω από την προστασία του Α.19Σ καθώς δεν αποτελούσαν “κλειστή” επικοινωνία αλλά εξωτερικευμένη η οποία γινόταν για εμπορικούς σκοπούς. Επιπρόσθετα τόνισε ότι η ερμηνεία του Α19 παρ.3Σ δεν πρέπει να γίνεται με αυστηρό ύφος και απόλυτη γραμματική ερμηνεία αλλά να αντιμετωπίζεται έτσι ώστε να αποδίδεται εν τέλει δικαιοσύνη.

Αν και ο ΑΠ ακολουθεί μια πιο ανθρωποκεντρική προσέγγιση του επιτρεπτού της αξιοποίησης παράνομων αποδεικτικών μέσων, τονίζοντας ότι δεν αντιμετωπίζει το θεσμό με απόλυτη ακυρότητα, πλην των στοιχείων που αποκτήθηκαν με τη χρήση βασανιστηρίων ενώ δηλαδή απόλυτου δικαιώματος μη δεχόμενο καμία απολύτως εξαίρεση. Ανέφερε ότι αποδεκτή γίνεται η αξιοποίηση αποδεικτικού μέσου έστω και παράνομου αν αποτελεί το μόνο που αποδεικνύει την αθώωση του κατηγορούμενου¹²⁹.

Αν και ο ΑΠ ακολουθεί μια πιο ανθρωποκεντρική προσέγγιση της αξιοποίησης παράνομων αποδεικτικών μέσων, στην ποινική υπόθεση 611/2006 ανέφερε ότι είναι αδύνατος ο περιορισμός αξιοποίησης των παράνομων αυτών στοιχείων σε περιπτώσεις όπου αυτό επιβάλλεται ένεκα της

¹²⁹ ΑΠ 653/2013

προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων του διαδίκου που τα επικαλείται. Το επιτρεπτό αυτό θα πρέπει πάντοτε να επιβάλλει η αρχή της αναλογικότητας και ειδικότερα στις περιπτώσεις όπου η μη αξιοποίηση αποστερεί από τον κατηγορούμενο του δικαιώματος ακρόασης του και υπεράσπισης των δικαιωμάτων του όταν δεν υφίσταται άλλο αποδεικτικό μέσο. Τόνισε επιπρόσθετα ότι η εξαίρεση αυτή από το άρθρο 19 του Συντάγματος δεν ισχύει μόνο υπέρ του κατηγορούμενου αλλά και του θύματος σε περιπτώσεις όπου δεν υφίσταται άλλο αποδεικτικό μέσο το οποίο θα προστατέψει τη δική του ανθρώπινη αξία.

Θετική στροφή φαίνεται να έκαναν στο ζήτημα των βασανιστηρίων τα Ελληνικά Δικαστήρια τα τελευταία χρόνια με τις πιο πρόσφατες αποφάσεις τους. Συγκεκριμένα στην απόφαση 365/2013 του Ναυτοδικείου Πειραιά¹³⁰ όπου στελέχη του Λιμενικού προέβησαν σε πράξεις κατά αλλοδαπών οι οποίες χαρακτηρίστηκαν ως βασανιστήρια και ότι πρόσβαλαν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Εν τέλει όμως το Δικαστήριο καταδίκασε τους λιμενικούς για μια μόνο πράξη βασανιστηρίων και όχι με τη διακεκριμένη μορφή αυτού. Δεν είχαν την ίδια κατάληξη οι αποφάσεις του ΑΠ 1807/2016 και 1809/2016 όπου αστυνομικά όργανα κατά τη διενέργεια προανακριτικών εξετάσεων κατά των υπόπτων ασκώντας βία εναντίον αυτών καταδικάστηκαν από τον ΑΠ με το αδίκημα των βασανιστηρίων και το άρθρο 137^A του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα.

Αυτό που κάνει εντύπωση σε σχέση με την αντιμετώπιση του θεσμού από την Ελληνική Νομολογία είναι η μη επικράτηση μιας σταθερής άποψης των Ελληνικών δικαστηρίων απέναντι στο θεσμό των αποδεικτικών απαγορεύσεων. Αυτό θα μπορούσε να αποδοθεί στις αναθεωρήσεις του Συντάγματος αλλά και στις αλλαγές συνθήκης και τρόπου ζωής όπως για παράδειγμα της εξέλιξης της τεχνολογίας όσο αφορά το απόρρητο των επικοινωνιών. Ως προς το ζήτημα των βασανιστηρίων όπως είδαμε και στις πιο πρόσφατες αποφάσεις παρατηρείται μια θετική εξέλιξη από τα Ελληνικά Δικαστήρια προς

¹³⁰ Ναυτοδ. Πειραιά 365/2013

αντιμετώπιση των πράξεων βίας από κρατικά όργανα προς εξασφάλιση ομολογιών με την καταδίκη των οργάνων αυτών και της μη αποδοχής των εξασφαλισμένων από τις πράξεις αυτές αποδεικτικών στοιχείων.

10. Ευρωπαϊκή Έννομη Τάξη και ΕΛΛΑ, Νομολογιακή Προσέγγιση

Αποτελεί ένα γεγονός το ότι πλέον η Εθνική κυριαρχία και η Κρατική Εξουσία έχει υποχωρήσει ως προς τον απόλυτο έλεγχο και αυτό οφείλεται ακριβώς στην ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Δικαίου το οποίο έχει ένα ενισχυμένο υπερεθνικό χαρακτήρα τον οποίο τα ίδια τα κράτη παραχώρησαν με την υπογραφή των διαφόρων Διεθνών Συμβάσεων.

Πνεύμα της ΕΕ αποτελεί αδιαμφισβήτητη η δημιουργία ενός εδαφικού και νομοθετικού ενιαίου χώρου ο οποίος θα προσφέρει στους πολίτες της τη δυνατότητα ελεύθερης διακίνησης μεταξύ των Κρατών Μελών. Μέσα από την καθιέρωση των ελευθεριών αυτών φυσικά δεν θα έμενε ανεπηρέαστο το ποινικό δίκαιο καθώς με την ελεύθερη διακίνηση πολιτών είναι λογικό επακόλουθο να αυξηθεί η διάπραξη διασυνοριακών αδικημάτων με σημαντικότερου αυτού της τρομοκρατίας όπου περί το 70% των εγκληματικών ομάδων δραστηριοποιούνται σε περισσότερα από τρία Κράτη Μέλη¹³¹. Αυτό ταρακούνησε τα Ευρωπαϊκά Όργανα που πλέον ήρθαν αντιμέτωπα με την ανάγκη εξεύρεσης λύσης αντιμετώπισης των καταστάσεων αυτών και την ανάγκη δημιουργίας ενός ενιαίου μηχανισμού ικανού να καταπολεμήσει και να καταστείλει τις διαπράξεις των αδικημάτων αυτών¹³².

Δύσκολο σημείο αποτέλεσε το ότι το κάθε Κράτος Μέλος έχει το δικό του διαφορετικό ποινικό σύστημα ακόμη και μη ποινικοποίηση ορισμένων όπως για παράδειγμα το ζήτημα των ναρκωτικών ουσιών στην Ολλανδία. Ως λογικό επακόλουθο της διαφορετικότητας των Ποινικών Συστημάτων ανά

¹³¹ Συμβούλιο της Ευρώπης, «Ο αγώνας της ΕΕ κατά του οργανωμένου εγκλήματος», <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-fight-against-crime/>.

¹³² Τριανταφύλλου Αναστασία, «Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης Ερμηνεία- Πρακτική εφαρμογή- Προβληματισμοί», (διπλωματική εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Δεκέμβριος 2013).

Κράτος υφίσταται και διαφορετικότητα στο τρόπο αποδοχής ή μη των παράνομων αποδεικτικών μέσων.

Η σύγκρουση μεταξύ της Αρχής της Ευρωπαϊκής Ενότητας και της Αρχής της Κρατικής Κυριαρχίας προξενούσε τεράστια προβλήματα ειδικότερα ως προς το ζήτημα των ποινικών ερευνών με αποτέλεσμα να καταστεί με σαφήνεια στα Κράτη ότι θα πρέπει να εναρμονίσουν τις ποινικές νομοθεσίες τους. Αυτή η προσέγγιση διαφαίνεται και στο ότι αναφέρθηκε θεωρητικά ότι ο θεσμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων δεν μπορεί να εμπίπτει αυτός κάθε αυτός εντός του πλαισίου του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Το Δικαστήριο επέλεξε να κρατήσει αυτή τη στάση ισχυριζόμενο ότι η συλλογή είτε η αξιοποίηση ενώπιον ποινικού δικαστηρίου αποδεικτικών στοιχείων τα οποία αποκτήθηκαν με παράνομο τρόπο αποτελεί παραβίαση Εθνικής νομοθεσίας και έτσι επαφίεται στην κρίση του Εθνικού δικαστηρίου στο κατά πόσο θα γίνουν αποδεκτά. Το Δικαστήριο αναφέρει ότι η μόνη παρέμβαση και έλεγχος που μπορεί να ασκήσει επί του ζητήματος είναι η εξέταση αν υπήρξε κατάχρηση από τον εθνικό δικαστή στην χρήση της ελευθερίας αυτής και αν σε κάθε περίπτωση ο πολίτης έλαβε μια δίκαιη δίκη¹³³.

Είναι γεγονός ότι τα Ευρωπαϊκά Όργανα επέλεξαν να αποδώσουν μια ελευθερία στα Εθνικά Κράτη στον τρόπο που θα αντιμετωπίσουν το θεσμό των αποδεικτικών απαγορεύσεων. Από την πάρα πάνω ανάλυση της Κυπριακής και της Ελληνικής Έννομης Τάξης εύκολα μπορεί κανείς να διακρίνει ότι στον Ευρωπαϊκό χώρο υπάρχει μια πλήρης ανομοιογένεια στην προσέγγιση του θεσμού.

Το ΔΕΚ, που ουσιαστικά αποτελεί το σημερινό ΔΕΕ, ασχολήθηκε με το ζήτημα των παράνομων αποδεικτικών στοιχείων μετά από ερώτημα που έστειλε Πρωτοβάθμιο Δικαστήριο της Γερμανίας. Το εν λόγω ερώτημα ανέφερε αν ένα Κράτος Μέλος έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει ως αποδεικτικό στοιχείο, όπου στην υπόθεση αυτή αποτελούσε πραγματογνωμοσύνη, σε περίπτωση όπου δεν δόθηκε

¹³³ Λ. Κοτσαλής, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ & ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Ο.Π. Σελ. 404.

η δυνατότητα στην άλλη πλευρά να παρουσιάσει και αυτή δική της πραγματογνωμοσύνη με σκοπό να αντιταχθεί στην πρώτη. Το ΔΕΚ στην απόφαση του¹³⁴ ανέφερε ότι το δικαίωμα αυτό αποτελεί υποχρέωση των Κρατών Μελών να το διαφυλάσσουν όπως προνοεί και η Οδηγία 89/397. Επιπρόσθετα ανέφερε ότι η αποδεικτική διαδικασία ρυθμίζεται από την Εθνική Νομοθεσία των Κρατών Μελών αποδίδοντας έτσι την υποχρέωση στον Εθνικό Νομοθέτη να θεσπίζει αλλά και στον Εθνικό Δικαστή να εφαρμόζει αυτό διαφυλάσσοντας έτσι το δικαίωμα υπεράσπισης, στην περίπτωση αυτή, των πολιτών ώστε να διεξάγεται η ποινική διαδικασία εντός των πλαισίων της Δίκαιης Δίκης.

Βαρυσήμαντης σημασίας για την αποδεκτότητα των αποδείξεων έχει να επιτελέσει και η Αρχή της Δίκαιης Δίκης η οποία προβλέπεται στο άρθρο 6 παρ.3 της ΕΣΔΑ. Η αρχή αυτή ήρθε για να εξισορροπήσει την προστασία του ίδιου του ανθρώπου ως υποκείμενο μιας ποινικής δίκης και να προστατεύσει το άτομο του σε σημείο όμως που να μην αποστερεί τη δυνατότητα απόδοσης δικαιοσύνης γι' αυτό και θα πρέπει το κάθε αποδεικτικό στοιχείο να αξιολογηθεί κατά πόσο παραβιάζει αυτό το θεμελιώδες δικαίωμα του υποκειμένου για να χαρακτηριστεί ως αποδεκτό ή μη¹³⁵.

Το ΕΔΔΑ κατ' ουσία δεν αποτελεί όργανο το οποίο έχει τη δικαιοδοσία να επέμβει εντός των εθνικών ποινικών Έννομων Τάξεων των Κρατών Μελών και ούτε στο δίκαιο της απόδειξης. Αυτό που μπορεί να πράξει σε μια διαδικασία που εκτυλίσσεται Ενώπιον Εθνικών δικαστηρίων αποτελεί η εξέταση αν η διαδικασία διενεργήθηκε εντός των πλαισίων της Δίκαιης Δίκης, αν διαφυλάχθηκαν τα δικαιώματα του κατηγορούμενου τα οποία επιτάσσει η ΕΣΔΑ και αν στη δίκη ενώπιον των Εθνικών δικαστηρίων αξιοποιήθηκαν παράνομα αποδεικτικά μέσα με βάση πάντοτε το Εθνικό Δίκαιο του εκάστοτε μέλους καθώς η ίδια η ΕΣΔΑ δεν προβλέπει ούτε αναφέρεται στο κείμενο της για τα παράνομα αποδεικτικά μέσα.

¹³⁴ Απόφαση ΔΕΚ, C-276/01, 10.4.2003

¹³⁵ Ανδρουλάκης Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 3η Έκδοση. Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2007, σελ. 207.

Αποτελεί σαφές ότι, και με βάση τη Νομολογία του ΕΔΔΑ δεν μπορεί μέσω του άρθρου 6 να επιβάλει τον τρόπο αντιμετώπισης από τα Κράτη των αποδεικτικών απαγορεύσεων καθώς δεν εμπίπτει εντός του πλαισίου του. Αυτό όμως που μπορεί να πράξει ουσιαστικά το Δικαστήριο είναι μέσω των προσφυγών και των αποφάσεων που εκδίδει να υποχρεώσει τον Εθνικό νομοθέτη να προσαρμόσει την Εθνική νομοθεσία με βάση το σκεπτικό του Δικαστηρίου το οποίο δρα υπό την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ουσιαστικά το Δικαστήριο δεν έχει τη δυνατότητα να καθορίσει το τι μπορεί να θεωρηθεί παράνομο αποδεικτικό μέσο ούτε να αποφανθεί αν η πρακτική απόκτησης του είναι παράνομη αλλά παρά μόνο να δράσει και να αποφασίσει με βάση την προστασία των δικαιωμάτων του διαδίκου καθ' όλη την ποινική διαδικασία ακόμη και κατά το στάδιο συλλογής των αποδεικτικών αυτών μέσων για τα οποία και θα εξετάσει αν λήφθηκαν με διαδικασία η οποία αντίκειται στο Εθνικό δίκαιο και αν υφίσταται παραβίαση της Δίκαιης Δίκης. Επιπρόσθετα μπορεί να απαιτεί από τους Εθνικούς δικαστές να αιτιολογούν¹³⁶ πλήρως τις αποφάσεις τους και ειδικότερα όταν επιτρέπουν την αξιολόγηση αποδεικτικού μέσου που έχει αποκτηθεί με παράνομο τρόπο.

Το ΕΔΔΑ προς αντιμετώπιση του θεσμού των παράνομων αποδεικτικών στοιχείων έχει μέσω της Νομολογίας του θεσπίσει κάποιους κανόνες τους οποίους είναι σε θέση να εξετάζει ώστε να καταλήξει στο συμπέρασμα αν υπήρξε παραβίαση της Δίκαιης Δίκης του προσφεύγοντα. Οι κανόνες αυτοί αποτελούν την εξέταση αν το συγκεκριμένο παράνομο αποδεικτικό μέσο διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην καταδίκη του κατηγορούμενου καθώς και την αποδεικτική αξία και βαρύτητα που του προσέδωσε το Εθνικό δικαστήριο.

¹³⁶ Πουλαράκη Ε., Η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. αναφορικά με την απόδειξη στην ποινική δίκη, Ποιν.Δικ. 208, Σελ.1095

Στην υπόθεση Pelissier¹³⁷ ο Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το παράνομο αποδεικτικό μέσο που κατατέθηκε και η επίκληση αυτού από το Εφετείο δεν έλαβε καθοριστικό χαρακτήρα για την καταδίκη του προσφεύγοντα συνεπώς, το γεγονός ότι το αποδεικτικό αυτό στοιχείο έγινε δεκτό δεν έβλαψε την νομιμότητα της διαδικασίας. Κατά συνέπεια, η χρήση του αποδεικτικού στοιχείου από το Εφετείο δεν συνεπάγεται παραβίαση του άρθρου 6 της Σύμβασης. Επιπρόσθετα αν ο προσφεύγων είχε με βάση τους Εθνικούς δικονομικούς κανόνες δυνατότητα να προσβάλει την αξιοποίηση του αποδεικτικού στοιχείου αυτού από το δικαστήριο¹³⁸.

Πέρα από τα κριτήρια που έθεσε το ΕΔΔΑ που αναφέρονται πάρα πάνω εξετάζει και αν τηρήθηκαν γενικότερα οι βασικοί δικονομικοί κανόνες όπως για παράδειγμα αν ο προσφεύγωντας είχε πρόσβαση στα έγγραφα της υπόθεσης και αν ελάμβανε γνώση των εξελίξεων της υπόθεσης. Εξετάζει επίσης αν ο προσφεύγων είχε καθ' όλη τη διάρκεια το δικαίωμα σε υπεράσπιση καθώς και αν υφίστατο η δυνατότητα αντίκρουσης και αμφισβήτησης γεγονότων που ενίσχυαν την ενοχή του.

Σχετική με το ζήτημα της αξιοποίησης αποδεικτικών απαγορεύσεων αποτέλεσε η υπόθεση Schenk¹³⁹ η οποία αφορούσε την προσκόμιση καταγεγραμμένης τηλεφωνικής συνομιλίας του προσφεύγοντα με το δολοφόνο που προσέλαβε, και η οποία αξιοποιήθηκε ως αποδεικτικό στοιχείο. Ο προσφεύγων ενώπιον του ΕΔΔΑ πρόβαλε ότι δεν έλαβε δίκαιη δίκη καθώς η συνομιλία αποτελούσε παράνομο αποδεικτικό μέσο. Το ΕΔΔΑ απέρριψε εν τέλει την προσφυγή του σημειώνοντας ότι η αξιοποίηση των παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων δεν φαίνεται να παραβιάζει το άρθρο 6 στην περίπτωση που υφίστανται τρόποι αμφισβήτησης του στοιχείου σε κάποιο στάδιο της δίκης. Συγκεκριμένα στην

¹³⁷ Απόφαση ΕΔΔΑ, Pelissier και Sacci κατά Γαλλίας, Αρ. Προσφ. 2544/94, 25.03.1999

¹³⁸ Ζημιανίτη Δ., Παράνομη βιντεοσκοπηση ή μαγνητοφώνηση και αξιοποίηση του προϊόντος υποκλοπής από τα Μ.Μ.Ε., ΠοινΔικ, 2010, Σελ.1031-1032

¹³⁹ Απόφαση ΕΔΔΑ Schenk v. Switzerland, Αρ. Προ. 10862/84, 12.7.1988

περίπτωση αυτή ο προσφεύγων είχε την δυνατότητα να αμφισβητήσει το αποδεικτικό αυτό στοιχείο και ταυτόχρονα σημείωσε ότι αυτό δεν αποτελούσε το μόνο σε βάρος του στοιχείο¹⁴⁰.

Παρόμοιου περιεχομένου αποτέλεσε και η απόφαση Khan¹⁴¹ με το Δικαστήριο να σημειώνει και πάλι ότι η αξιοποίηση ενός παράνομου αποδεικτικού στοιχείου δεν αποτελεί παραβίαση της Δίκαιης Δίκης καθώς υφίστανται η δυνατότητα προσβολής του στοιχείου αυτού και η κήρυξη του ως απαράδεκτου. Σημείωσε επιπρόσθετα ότι μια απόλυτη απαγόρευση των παράνομων αποδεικτικών στοιχείων θα προκαλούσε μια αφόρητη προβληματική ως προς την προστασία ανθρώπινων αξιών ως προς τα ζητήματα αποδεικτικής ικανότητας αθών κατηγορούμενων.

Υπόθεση την οποία εξέτασε το ΕΔΔΑ και αφορούσε την Κύπρο αποτέλεσε η υπόθεση Parris¹⁴², όπου και πάλι το ΕΔΔΑ σημείωσε ότι η αξιοποίηση αποδεικτικού μέσου το οποίο λήφθηκε παράνομα δεν παραβιάζει απαραίτητα το δικαίωμα των μερών στο να λάβουν δίκαιη δίκη όταν αυτό δεν αποτελεί και το μοναδικό αποδεικτικό μέσο αλλά εξετάζει την ποινική διαδικασία στο σύνολο της.

Η αντιμετώπιση του ΕΔΔΑ αλλάζει ριζικά όταν το παράνομο αποδεικτικό στοιχείο αποκτήθηκε μέσω βασανιστηρίων ή μέσω βάνουσης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης καθώς δεν υφίσταται παραβίαση μόνο της Δίκαιης Δίκης αλλά και του απόλυτου δικαιώματος του άρθρου 3 με αποτέλεσμα να γίνονται στις περιπτώσεις αυτές αποδεκτές οι προσφυγές¹⁴³. Ακόμη όμως και στην περίπτωση του άρθρου 3 το ΕΔΔΑ έχει εκδώσει αποφάσεις οι οποίες κινούνται σε διαφορετική προσέγγιση της συσχέτισης των άρθρων 3 και 6 και συγκεκριμένα κατά πόσο ένα αποδεικτικό στοιχείο που αποτελεί αποτέλεσμα βασανιστηρίων ή εξευτελιστικής μεταχείρισης παραβιάζει την αρχή της Δίκαιης Δίκης.

¹⁴⁰ Κυριάκος Κόκκινος, Η χρήση παράνομως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων στην ποινική διαδικασία και δίκη (προϊόντων υποκλοπής κλπ), *Unics*, 8.8.2022.

¹⁴¹ Απόφαση ΕΔΔΑ Khan v. the United Kingdom, Αρ. Προ. 35394/97, 12.5.2000.

¹⁴² Απόφαση ΕΔΔΑ, Parris εναντίον Κύπρου, Αρ. Προ. 56354/2000, 04.07.2002.

¹⁴³ Απόφαση ΕΔΔΑ, El Haski κατά Βελγίου, Αρ. Προσφ. 649/08 235.9.2012

Αποφάσεις οι οποίες επιδεικνύουν την μη σταθερή αντιμετώπιση από το ΕΔΔΑ του ζητήματος αποτέλεσαν οι αποφάσεις Gafgen¹⁴⁴ και Jalloh¹⁴⁵. Στην πρώτη υπόθεση που αφορούσε απαγωγή και ανθρωποκτονία συνοδευόμενη από εκβίαση ο κατηγορούμενος μετά τη σύλληψη του αντιμετώπισε κατά την προανακριτική κατάθεση του απειλή από τους αστυνομικούς ότι θα του ασκηθεί βία με σκοπό την ομολογία του. Το Γερμανικό ποινικό δικαστήριο δεν έκανε δεκτή την προανακριτική του ομολογία αλλά δέχθηκε μετέπειτα ομολογία του. Το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι πράξεις αυτές των αστυνομικών δεν αποτελούσαν βασανιστήρια αλλά παρά μόνο εξευτελιστική μεταχείριση χωρίς περαιτέρω επεξήγηση του συλλογισμού αυτού. Επιπρόσθετα με πλειοψηφική απόφαση απέρριψε την προσφυγή αναφέροντας ότι η μη αποδοχή της ομολογίας του κατηγορούμενου κατά το προανακριτικό στάδιο αλλά μόνο της ομολογίας κατά την εκδίκαση της δίκης δεν φαίνεται να παραβιάζει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη του προσφεύγοντα.

Σε αντίθεση με την προηγούμενη απόφαση, στην απόφαση Jalloh όπου οι αστυνομικοί χορήγησαν στον κατηγορούμενο φαρμακευτική αγωγή ώστε να κάνει εμετό τα ναρκωτικά που είχε τοποθετήσει στο στομάχι του και να αξιοποιηθούν ως μαρτυρία ενώπιον του δικαστηρίου. Το ΕΔΔΑ στην περίπτωση ανέφερε ότι οι διαδικασίες αυτές αποτέλεσαν απάνθρωπη μεταχείριση και ότι αποτελούσαν παράνομα αποδεικτικά μέσα έτσι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη κάνοντας δεκτή την προσφυγή.

Συμπερασματικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι το ΕΔΔΑ ένεκα και λόγω της μη αναφοράς και ρύθμισης του ζητήματος των παράνομων αποδεικτικών στοιχείων δεν μπορεί να προβεί στην αυτή καθ' αυτή εξέταση των στοιχείων αυτών αλλά εναπόκειται στον Εθνικό δικαστή να τα αντιμετωπίσει με βάση την Εθνική Νομοθεσία. Το Δικαστήριο έχει δώσει ιδιαίτερη βαρύτητα στην προστασία του άρθρου 3 και την ολοκληρωτική εξάλειψη των φαινομένων των βασανιστηρίων. Αυτό που συμβαίνει

¹⁴⁴ Απόφαση ΕΔΔΑ, Gafgen κατά Γερμανίας, Αρ. Προσφ.22978/05, 1.6.2010

¹⁴⁵ Απόφαση ΕΔΔΑ, Jalloh κατά Γερμανίας. Αρ. Προσφ. 54810/00, 11.7.2006

όμως στην πραγματικότητα είναι ότι το ΕΔΔΑ πέραν από τα χρηματικά πρόστιμα και της καταδίκες των Κρατών δεν έχει τη δυνατότητα να δράσει πιο έντονα καθώς η πλήρης εξάλειψη του φαινομένου έγκειται αρχικά στους Εθνικούς Νομοθέτες ώστε να θεσπίσουν αποτρεπτικά νομοθετήματα αλλά και στους Εθνικούς Δικαστές να τα εφαρμόσουν με πλήρη αυστηρότητα.

Συμπεράσματα

Ο θεσμός των αποδεικτικών απαγορεύσεων θεσπίστηκε αλλά και ταυτίστηκε με την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων τα οποία διασφαλίζει και κατοχυρώνει κατά την αποδεικτική διαδικασία σε κάθε προδικαστική και δικαστική διαδικασία. Η προστασία αυτή θεωρείται απαραίτητη καθώς μια παραβίαση θεμελιώδους δικαιώματος δεν θίγει μόνο δικονομικά ζητήματα αλλά γενικότερα την ίδια τη δημοκρατία αλλά και το θεσμό του Κράτους Δικαίου.

Γύρω όμως από το θεσμό αυτό υπήρξαν και μεγάλες επικρίσεις για το ότι σε αρκετές περιπτώσεις αντί να διευκολύνει την κοινωνική ειρήνη θέτει πολλές φορές φραγμούς στην επικράτηση της νομιμότητας εγκλωβίζοντας τις διοικητικές αρχές οι οποίες αδυνατούν να αξιοποιήσουν αποδεικτικά στοιχεία χρήσιμα προς τη διαλεύκανση της υπόθεσης.

Το μεγάλο παράδοξο κατά τη γνώμη μου με το θεσμό των αποδεικτικών απαγορεύσεων αποτελεί το ότι ουσιαστικά εκ του αποτελέσματος αποτελεί ένα θεσμό ο οποίος ίσως να εξυπηρετεί τον κατηγορούμενο παρά το θύμα, το οποίο επιζητά μέσω της δικαστικής οδού δικαίωση. Αυτό προκύπτει από το ότι βάζει φρένο και εμποδίζει το δικαστήριο να λάβει υπόψιν του αποδεικτικά μέσα τα οποία ίσως και να είναι τόσο καίρια που να υποδεικνύουν ακριβώς τον πραγματικό ένοχο. Την άποψη αυτή εξέφρασε και το ΑΔ των ΗΠΑ στην υπόθεση *Irvine*¹⁴⁶ όπου ανέφερε μεταξύ άλλων ότι ο αποκλεισμός αυτός όχι μόνο δεν τιμωρεί τον ένοχο αλλά και τον αθώνει παραβιάζοντας εν τέλει τα δικαιώματα του θύματος.

¹⁴⁶ *Irvine v. California*, 347 US 128, 136, 1954.

Από τη θεωρία δόθηκαν αρκετοί τρόποι επίλυσης του ζητήματος του αποκλεισμού αποδεικτικών στοιχείων που ίσως να στηρίζεται σε αυτά η όλη διαλεύκανση της υπόθεσης. Μια λύση η οποία προτάθηκε αποτελεί η βελτίωση στην εκπαίδευση των αστυνομικών οργάνων έτσι ώστε κατά τη διεξαγωγή των ερευνών προς αναζήτηση αποδεικτικών στοιχείων να δρουν με πλήρη επαγγελματισμό και πλήρη επίγνωση της νόμιμης διαδικασίας συλλογής αποδεικτικών στοιχείων όπως η υποχρέωση εξασφάλισης του απαιτούμενου δικαστικού εντάλματος προς εκτέλεση έρευνας εντός οικίας¹⁴⁷. Ιδιαίτερα στην Κυπριακή Έννομη Τάξη θα μπορούσε να γίνει μια τροποποίηση του προδικαστικού κυρίως σταδίου και να ακολουθηθεί το Ελληνικό μοντέλο προδικασίας όπου το κυρίως ανακριτικό στάδιο διεξάγεται από δικαστικούς λειτουργούς.

Όπως είδαμε και πάρα πάνω η Κυπριακή Έννομη Τάξη σε σύγκριση με άλλες Ευρωπαϊκές Τάξεις αποτελεί ένα παράδειγμα αυστηρής προσέγγισης ως προς την αποδεκτότητα της παρανόμως ληφθείσας μαρτυρίας¹⁴⁸. Τα τελευταία όμως χρόνια παρατηρείται μια ελαφρώς ελαστικότητα της νομολογίας αν αναλογιστούμε ότι πλέον η εξ' ακοής μαρτυρία υπό προϋποθέσεις μπορεί να γίνει αποδεκτή κάτι που παλαιότερα δεν επιτρεπόταν ή ακόμη και την περίπτωση του επιτρεπτού της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Στην Ελληνική Έννομη Τάξη με τη θέσπιση του άρθρου 19.3 του Συντάγματος και 177.2 ΚΠΔ, ο Έλληνας Νομοθέτης επέδειξε τη διάθεση του να προσδώσει ιδιαίτερη βαρύτητα στα ατομικά δικαιώματα χωρίς όμως να τους αποδίδεται ένας ανελαστικός χαρακτήρας.

Σημαντικό όμως ρόλο διαδραματίζει και η νομολογία η οποία επιδεικνύει την επιθυμία της να προσαρμοστεί στη σύγχρονη εποχή και στην πραγματική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και ιδιαίτερα στο θέμα του εμπορίου ναρκωτικών το οποίο μαστίζει την κοινωνία μας. Αυτή τη στάση εντοπίσαμε ότι ακολουθεί και το ΕΔΔΑ, όπου δεν ακολουθεί μια πορεία πλήρους και απόλυτης

¹⁴⁷ Matthew Lippman, Ο.π., Page 250.

¹⁴⁸ Σιάμισης ν. Αστυνομίας ο.π

απαγόρευσης των αποδεικτικών απαγορεύσεων αλλά παρά μόνο εξετάζει σε ένα γενικότερο πλαίσιο αν ο προσφεύγων έλαβε μια γενικότερα δίκαιη δίκη.

Η προσέγγιση αυτή η οποία δίνει στον δικαστή ένα πιο ελεύθερο ρόλο να ακούσει στο σύνολο της τη μαρτυρία και ο ίδιος να αποφασίσει την δεκτικότητα της ή μη, εντός των πλαισίων πάντοτε της αρχής της αναλογικότητας και της σχετικότητας¹⁴⁹, κοινωνικά είναι επιβεβλημένη και άμεσα αποδεκτή καθώς ένας απόλυτος αποκλεισμός μαρτυρίας δεν φαίνεται να εξυπηρετεί πάντοτε τη δικαιοσύνη.

Εν κατακλείδι στην Ελληνική Έννομη Τάξη αλλά κυρίως στην Κυπριακή, η οποία προσδίδει ένα πιο ανελαστικό χαρακτήρα στο θεσμό, θα πρέπει να επέλθουν αλλαγές από τον Νομοθέτη έτσι ώστε ο θεσμός να εξυπηρετεί κυρίως την ανθρώπινη αξία τόσο του κατηγορούμενου αλλά κυρίως και του θύματος έτσι ώστε να επωφεληθεί ο θεσμός της πραγματικής δικαιοσύνης και κυρίως η κοινωνική ειρήνη γενικότερα όπου κύριος ρυθμιστής θα αποτελεί η αρχή της αναλογικότητας.

¹⁴⁹ Χάρης Παπαχαραλάμπος, Χρήση παρανόμως αποκτηθείσας απόδειξης στην κυπριακή ποινική δικονομική τάξη, ΠοινΔικ, 5/2014 σελ. 423 – 430, 31.5.2014.

Βιβλιογραφία

- Α. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία, Η δομή της Ποινικής Δίκης, , ΣΤ΄ Έκδοση, Αναθεωρημένη και Επαυξημένη, Εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012.
- Α. Παπαδαμάκης, Ανακριτική διεϊσδυση και άρση του απορρήτου ως ανακριτικές πράξεις κατά του οργανωμένου εγκλήματος, Εκδ. Σάκκουλας, 2007.
- Α. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία, Θεωρία -Πράξη- Νομολογία, 9η Έκδοση, Εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2019.
- Ανδρουλάκης Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 3η Έκδοση. Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2007
- Ανδρουλάκης Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 4η Έκδοση. Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2012.
- Αριστόβουλος Μάνεσης, ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1982.
- Βεγλερή Φ., Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1982.
- Γ.Καμίνης, Το πρόβλημα των παράνομων αποδεικτικών μέσων στην ποινική διαδικασία μετά την αναθεώρηση του άρθρου 19 Σύντ., Εκδ. Α. Σάκκουλα, 2005.
- Γεώργιος Τριανταφύλλου, Η ρύθμιση και η λειτουργία των ερευνών κατά τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, 1993.
- Δαλακούρας Θ., Ποινική Δικονομία Βασικές έννοιες και θεσμοί της Ποινικής Δίκης, Τόμος Β, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή 2003.
- Δεδές Χρήστος, Θεωρητικά Προβλήματα της Αποδεικτικής Διαδικασίας, Εκδ. ANT. N. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 1985.
- Δημητράτος Ν., Περί των αποδεικτικών απαγορεύσεων στην ποινική δίκη, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 1992.
- Διαμαντής Ε., Αστυνομική Δράση και Προστασία του Πολίτη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021.

- Ηλιοπούλου-Στράγγα, Τζούλια, Χρήση Παρανόμως Κτηθέντων Αποδεικτικών Μέσων Και Δικαίωμα Υπεράσπισης Του Κατηγορουμένου, Σάκκουλας, 2003.
- Θ. Δαλακούρας, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Τόμος Ι 2η Έκδοση, Εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, 2019.
- Θ. Δαλακούρας, ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019.
- Θ. Δαλακούρας, Ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Καμίνης, Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων, Σάκκουλας Αντ. Ν., 1954
- Κ. Κληρίδης, ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.
- Κ. Παρασκευά, ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Θεμελιώδη Δικαιώματα & Ελευθερίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015.
- Λ. Κοτσαλής κ.α., ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ & ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 1-10 ΕΣΔΑ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.
- Λ.Μαργαρίτη-Ε.Συμεωνίδου-Καστανίδου, «Η ανάλυση D.N.A. στην ποινική δίκη» , Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.
- Ν. Δημητράτος, Περί των αποδεικτικών απαγορεύσεων στην ποινική δίκη, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1992.
- Νάϊντος Χ. «Αποδεικτικές απαγορεύσεις στην Ποινική Δίκη», Εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2010.
- Ορφανός Σ., Η Ανάλυση DNA ΣΤΟ Ελληνικό και Ευρωπαϊκό Δικονομικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020
- Π. Γέσιου- Φαλτσή, Δίκαιο Αποδείξεως, Τόμος Α΄ Αθήνα- Κομοτηνή 1987.
- Περράκης Στ., Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2009.

- Τάκης Ηλιάδης & Νικόλας Γ Σάντης, Το Δίκαιο της Απόδειξης Δικονομικές και Ουσιαστικές Πτυχές, Β' Έκδοση, Εκδ. HIPPASUS, Λευκωσία 2016.
- Τ. Ηλιοπούλου, Χρήση παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, Η αποδεικτική απαγόρευση του άρθρου 19 παρ. 3 του αναθεωρηθέντος Συντάγματος, Εκδ. Σάκκουλα, 2003.
- Χ. Παπαχαραλάμπους, Αποδεικτικές Απαγορεύσεις στην ποινική δίκη, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2015.
- Χ. Απαλαγάκη, Εφαρμογές Πολιτικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.
- Χ. Δημόπουλος, Η Πραγματογνωμοσύνη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.
- Χ. Μπάκας, Η θέση του κατηγορουμένου στις παραμονές της Γαλλικής Επανάστασης, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα.
- Χ. Μυλωνόπουλος, ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ - ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ, Π. Ν. Σάκκουλας, 2020.
- Χ. Νάϊντο , Αποδεικτικές απαγορεύσεις στην Ποινική Δίκη, Εκδ. Α. Σάκκουλα , Αθήνα- Θεσσαλονίκη 2010.
- Χρ. Σατλάνης, Εισαγωγή στην Ποινική Δικονομία, Με τον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν 4620/2019), 2^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Χ. Σεβαστίδη, «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας», Εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 3ος Τόμος, 2015.
- Matthew Lippman, Criminal Evidence, SAGE, 2016.

Αρθρογραφία

- 107Α. Παπαδαμάκης, Αποδεικτικές απαγορεύσεις και «δίκαιη δίκη», ΠοινΔικ 2016, σελ. 449 επ.
- Αλεξάνδρα-Μαρία Μαυροειδάκου, «Ο συγκερασμός της αρχής της αμεσότητας με την αρχή της ηθικής απόδειξης στην αποδεικτική διαδικασία», Ποινική Δικ., 5/2022.

- Γεώργιος Χλούπης, Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της αντιμετώπισης σύγχρονων μρφών εγκληματικής δράσης και ειδικότερα του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, Νοέμβριος 2018.
- Δαλακούρα Θ., Οι ακυρότητες στο ποινικοδικονομικό μας σύστημα, Εισήγηση στο πλαίσιο του Επιμορφωτικού Σεμιναρίου Δικαστικών Λειτουργών με το θέμα: «Ποινικές δικονομικές ακυρότητες Ζητήματα εκτέλεσης ποινών και μέτρων ασφαλείας – Ζητήματα εκτέλεσης αποφάσεων πολιτικών και διοικητικών Δικαστηρίων», Κομοτηνή, 2017
- Δημήτριος Γιαννουλόπουλος, Αποδεικτική αξιοποίηση υποκλαπείσας μαγνητοφωνημένης ομολογίας - Βουλή των Λόρδων υπόθ. R. v. Khan, απόφ. της 2.7.1996, ΠοινΔικ, 6/2001, σελ. 614 – 629, Ημ. Δημοσίευσης: 30/06/2001.
- Ζημιανίτη Δ., Παράνομη βιντεοσκόπηση ή μαγνητοφώνηση και αξιοποίηση του προϊόντος υποκλοπής από τα Μ.Μ.Ε., ΠοινΔικ, 2010, Σελ.1031-1032
- Κ. Βουγιούκας, Το οργανωμένο έγκλημα γενικώς, σε συνδυασμό με τη βία και την τρομοκρατία, ειδικότερα, στο επίκεντρο παλαιότερων και προσφά-των εκδηλώσεων διεθνών οργανώσεων και οργανι-σμών, Περιοδικό Υπεράσπιση 1999.
- Κυριάκος Κόκκινος, Η χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων στην ποινική διαδικασία και δίκη (προϊόντων υποκλοπής κλπ), Unics, 8.8.2022.
- Μαρία- Ειρήνη Βεργίνη, Ανθρώπινη αξιοπρέπεια και λόγοι άρσης του αδίκου στο έγκλημα των βασανιστηρίων, Expressis Verbis Law Journal. 1:1.
- Νικόλαος Μαργαρίτης, «Παρατηρήσεις στην Προσφυγή 28439/2003 - Απόφαση της 23.3.2010», Πειραιϊκή Νομολογία, 3/2010.
- Ν. Πατεράκη, Δικαίωμα σιωπής κατηγορουμένου, ΠοινΔικ 2004.

- Πολυβίου Π. ΕΝΤΑΛΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021.
- Πουλαράκη Ε., Η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. αναφορικά με την απόδειξη στην ποινική δίκη, Ποιν.Δικ. 208, Σελ.1095
- Σ. Παύλου, Α. Φουντεδάκη, Γ. Δημήτριντας, Αποδεικτικές απαγορεύσεις και υιοθεσία* (γνωμ.), ΠοινΔικ, 8-9/2002, σελ. 915 – 92, 30/09/2002.
- Συμβούλιο της Ευρώπης, «Ο αγώνας της ΕΕ κατά του οργανωμένου εγκλήματος», <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-fight-against-crime/>.
- Τζαννετής Α., «Αποδεικτικές απαγορεύσεις και εναλλακτική νόμιμη κτήση αποδείξεων», ΠοινΧρον 1995.
- Τριανταφύλλου Γ., «Αποδεικτικές απαγορεύσεις και αρχή της αναλογικότητας», ΠοινΧρον ΝΖ'/2007.
- Τριανταφύλλου Αναστασία, «Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης Ερμηνεία- Πρακτική εφαρμογή- Προβληματισμοί», (διπλωματική εργασία , Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Δεκέμβριος 2013).
- Χάρης Παπαχαραλάμπους, Χρήση παρανόμως αποκτηθείσας απόδειξης στην κυπριακή ποινική δικονομική τάξη, ΠοινΔικ, 5/2014 σελ. 423 – 430, 31.5.2014.
- Χατζηπανταζής, ΤρΕφΘεσ 324/2003 [Παράνομα αποδεικτικά μέσα] (παρατ. Σ. Παύλου), ΠοινΔικ, 8-9/2003.
- Adrian Bartha, Explication of evidentiary prohibitions on the ground of the criminal (Article 168a CCrP) and administrative procedure, University of Gdańsk, Studia Administracyjne 11/2019.
- Ethan Nadelmann «The Americanization of Global Law Enforcement: The Diffusion of American Tactics and Personnel», Northern Kentucky University, Anderson Publishing Co and the Academy of Criminal Justice Sciences, 1997.

- Michael Madden, The Exclusion of Improperly Obtained Evidence at the International Criminal Court: A Principled Approach to Interpreting Article 69(7) of the Rome Statute, Schulich School of Law, Dalhousie University, 2014.
- Michael Tarleton, «Fruit of the Poisonous Tree: Illegally Obtained Evidence», Legal Encyclopedia Nolo.
- Niels Kirst, ‘Rule of Law Conditionality: The Long-awaited Step Towards a Solution of the Rule of Law Crisis in the European Union?’ (2021) European Papers 101.
- Stephen G. Rodriguez, «Fruit of Poisonous Tree Doctrine», [«https://www.lacriminaldefenseattorney.com/legal-dictionary/f/fruit-of-poisonous-tree-doctrine/»](https://www.lacriminaldefenseattorney.com/legal-dictionary/f/fruit-of-poisonous-tree-doctrine/).
- Themis Competition, Evidence and proofs from the perspective of the European Court of Human Rights, Romania.
- Tobias Thienel, «The Admissibility of Evidence Obtained by Torture under International Law», The European Journal of International Law Vol. 17 no.2 © EJIL 2006.
- Vann P. Gaitor, «Attorney-Client Privilege: The Road Ahead», 30/5/2017.
- William Twining, «Bentham’s Theory of Evidence: Setting a Context», Journal of Bentham Studies UCL Press, 12.7.2019.
- Weissbrodt D., The Absolute Prohibition of Torture and Ill Treatment, 2006, https://scholarship.law.umn.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1239&context=faculty_articles.

Νομολογία

- Ανδρέου Χριστάκης Ιακώβου ν. Δημοκρατίας (2000) 2 ΑΑΔ 166
- ΑΠ 1/2001

- ΑΠ 1150/1989
- ΑΠ 1807/2016
- ΑΠ 1809/2016
- ΑΠ 611/2006
- ΑΠ 653/2013
- ΑΠ 689/2014, 7.2.2014
- Απόφαση ΕΔΔΑ, Βλάχος κατά Ελλάδας, Αρ. Προ. 20643/06, 18/9/2008
- Απόφαση ΕΔΔΑ, El Haski κατά Βελγίου, Αρ. Προσφ. 649/08 235.9.2012
- Απόφαση ΕΔΔΑ, Gäfgen κατά Γερμανίας, Αρ. Προσφ.22978/05, 1.6.2010
- Απόφαση ΕΔΔΑ, Khan v. the United Kingdom, Αρ. Προσφ. 35394/97, 12.5.2000
- Απόφαση ΕΔΔΑ, Jalloh κατά Γερμανίας. Αρ. Προσφ. 54810/00, 11.7.2006
- Απόφαση ΕΔΔΑ, Malone v. the United Kingdom, 2/8/1984
- Απόφαση ΕΔΔΑ, Schenk v. Switzerland, Αρ. Προσφ. 10862/84, 12.7.1988
- Απόφαση ΕΔΔΑ, Parris εναντίον Κύπρου, Αρ. Προσφ. 56354/2000, 04.07.2002
- Απόφαση ΕΔΔΑ, Pelissier και Sacci κατά Γαλλίας, Αρ. Προσφ. 2544/94, 25.03.1999
- Απόφαση ΔΕΚ, C-276/01, 10.4.2003.
- Αστυνομία v. Γιάλλουρου (1992) 2 Α.Α.Δ. 147.
- Γεωργίου v. The Republic, (1984) 2 C.L.R. 67.
- Δημοκρατία v. Κωνσταντίνου (2002) 3 Α.Α.Δ. 534
- Εφετείου Πειραιά 876/1994
- Ιωσηφίδης (Ππαΐλα) v. Δημοκρατίας (2000) 2 Α.Α.Δ 204
- Καττής κ.ά. v. Δημοκρατίας 742. (2002) 2 Α.Α.Δ. 262
- Παναγή (Καυκαρής) v. Δημοκρατίας (1990) 2 Α.Α.Δ. 203

- Πλημμελειοδικείο Ξάνθης, Απόφαση 26/2002, 30.9.2002
- Σιάμισης Δημήτρης ν. Αστυνομίας (2011) 2 ΑΑΔ 308
- Συμβούλιο Εφετών Αθηνών 187/1985
- Χρίστου Μάτσια ν Δημοκρατίας (2011) 1Α ΑΑΔ 152
- Ψύλλας ν Δημοκρατίας (2003) 2 ΑΑΔ 353
- Case C-64/16 Associação Sindical dos Juízes Portugueses (ASJP) EU:C:2018:117
- Case Nardone. ν. United States, 308 U.S. 338 (1939)
- Case Silverthorne Lumber Co. Inc. ν. United States, 251 U.S. 385 (1920)
- Case Teixeira de Castro ν Portugal, 9/6/1998.
- Elkins ν. United States :: 364 U.S. 206 (1960)
- Police ν. Georghiades (1983) 2 C.L.R. 33
- Greenough and Others ν Gaskell (1824-34) All ER Rep 767
- Ivrine ν. California, 347 US 128, 136 ,1954
- Michael ν Διευθύντριας Τμήματος Τελωνείων (2006) 2 ΑΑΔ 411
- Murray ν. United States :: 487 U.S. 533 (1988)
- Parris David ν. Δημοκρατίας (1999) 2 ΑΑΔ 186
- Police ν. Ekdotiki Eteria (1982) 2 C.L.R. 63